

Ni da Irova na
ka Vakidacala
ena Daku ni Latilati

NA VAKALAWATAKI NI SIGA SADE

Na kaukauwa cokovata e na
maliwa ni gauna veilecayaki levu ...

A. JAN MARCUSSEN

NA VAKALAWATAKI NI SIGA SADE

National Sunday Law
A. Jan Marcussen
Fijian Language Edition

AutumnLeaves
productions

Rangiora, New Zealand
www.autumnleaves.co.nz

National Sunday Law
A. Jan Marcussen
Fijian Language Edition

Printed in 2017

Autumn Leaves NZ Ltd
PO Box 654, Rangiora, 7440, New Zealand
www.autumnleaves.co.nz

Translation Ministry
PO Box 615, Suva, Fiji
Phone 9212567

Fijian Translation and Proofing: Arieta Vakasoqo & First Fruit Translations
Layout and cover design: Damon Hurley, Cherie Hurley

Contents

NA MANUMANU RUA NONAI LEU	7
VAKATAKILAI NA MANUMANU	14
VAKAMACALATAKI NA MANUMANU	29
NA DAINIMATI	36
NA VAKATAKILAKILA NI MANUMANU	50
NA MATAKU NI MANUMANU	57
NAI VALU KEI VURAVURA	66
APPENDIX	78

Wase 1

NA MANUMANU RUA NA NONAI LEU

Na siga ko ya nai karua ni Okosita. Era a curuma vakaukauwa yani na vanua ko Kuwait na tage ni valu ni Iraki - a vakamalumalumutaki na matanitu, ka veisautaki vakadua na nodra bula e milioni na lewe ni vanua era a wanono tu ena domobula. A sautanini na veimatanitu. E ra a vakasaqara e lewe vuqa na tu galala. Ena rawa li ni kauta mai e dua na lomalagi e ra e dua na matanitu-cokovata kei vuravura? Ena yaco li na veivakasaurarataki me roboti vuravura me vaka e dua na kuita vakaitamera? Se ena vakaotia li na veika kece na i Katolu ni Valu Levu kei Vuravura?

E da na vakarau lakova oqo e dua nai lakolako veivakakurabuitaki e na daku ni veika e vuni tu, ka da na irova e so na ka e vakariseyate dina.

E vuqa na mata e ra rai tu oqo ki Amerika. E se jabeni tikoga ni kena tutaki na tu galala ena noda vuravura veilecayaki.

Ko Walter Cronkite e dua na dau ni kacikacivaki, e na nona vakadikeva voli e so na tiko yavavala e na vei vanua tani, a tukuna me baleti Amerika, "Oqo nai otioti ni nodai nuinui vinaka duadua na kawa tamata".

Ia e sa yaco tiko e dua na ka e Amerika. E dua na ka tani. Sa veisau tiko na veika eso. O sa raica tiko li na kenai golegole? A curu basikata na uluni Peresitedi na gasau ni dakai ka bale sobu e nai dabedabe e muri ni nona motoka vakacacacaka. A kidroa o Amerika. Sa mai mate ko Peresitedi Kennedy.

A yavavala na lomaqu ena noqu i golegole lesu ki vale ena yakavi ko ya. Era a wavoki voli ga e na veitolo ni gaunisala na tamata, se ra lako galugalu

yani ki vale. E so e ra tagiyaso. Mai na 1960 na veivakamatei lo vakaoqo, na taubale ni vakaraitaki kudru e gaunisala, na lawaki vakabisinisi kei na lasu e so sa yacovi keda mai vakatotolo sara.

“E na bogi ni 13 ni Maji 1964, e na nodra sarasara toka mai na nodra dui katubaleka e lewe tolusagavulu ka walu na tamata e na dua na vanua ni veivakavaletaki vakanomodi ka dokai, e ra a raica e dua na laba e a taura e veimama na aua me vakayacori, ka ra sega ni bau cakava e dua na ka me vukea na leqa oya.

E tolu-sagavulu-ka walu na tamata era a raica tu na nona sualaki vakavica vata o Catherine Genovese ena nona matanivale, ka ra sega ni bau kawai. Era a iro yani ki tuba mai na nodra dui katubaleka me vaka ga era sarava tiko e dua nai yaloyalo ena lomalomani bogi, waraka me yacova ni oti, ka lesu tale ki na nodrai davodavo!” George Vandeman, DESTINATION LIFE, (Mountain View: Pacific Press Pub. Assoc., 1980), p. 74.

Ia e sa veisau mai na rai. Ni kua e ra sa cudruvaka na tamata na basulawa. E dua na daubutako ka dretna nona kato e dua na marama, a vakacemuri, ka mokulaki mai vei ira era raica na ka oqo, me yacova ni voleka ni mate! Sa veisautaki tiko nai tovo ni rai ena veika vakadomobula ni noda veigauna. E da na lako e daku ni lati e na gauna oqo me da raica nai talanoa sa volai makawa mai me baleta na leqa lelevu sa toso lo tiko mai ki na noda vanua.

E tekivu nai talanoa e na dua na yanuyanu lala ka veivatu. Na rabai levu ni kena wasawasa e yaco ki nai cadracadra ni siga. E dua ga e dabe koto e na dua na ucu ni vatu loa. O Joni “Na Daunivakatakila” na yacana. E kau tu na yalona ena raivotu. Na ka e raica tiko e veivakurabuitaki! Na manumanu eso ka vakatani na kedrai rairai. Na veimataivalu era ia tiko na veiraravui. Na veimatanitu era cadra cake tiko mai.

E sega ni ka ni kidroa ni tukuni talega ena parofisai na matanitu levu duadua e vuravura. Na ka e raica o Joni e dusia na veika ena vakarau yaco e Amerika ka na tara sara tiko ga na nomu bula!

Rai matua tiko ni tekivu me tevuki na veika oqo.

“Ia kau a raica e dua tani tale na manumanu sa lako cake mai e vuravura, ia sa rua nonai leu me vaka na luvu ni sipi a sa vosa me vaka na gata levu...” Vakatakila 13:11. Na “manumanu” vakaparofisai e kenai balebale na “matanitu”. Taniela 7:23.

Ni dua na manumanu e cabe mai “wai”, e vakatakarakarataki e na parofisai me vaka e tubu mai e dua na matanitu ena maliwa ni veivanua kei na

mataqali e vuqa, kei na veimatanitu kei na dui vosavosa" (e dua na vanua e tiko vakalewe levu kina na tamata.) Vakatakila 17:15. Ia me tubu cake mai "vuravura" e kena veibasai oqo. E da raica eke e dua na matanitu e tubu cake mai ena vanua liwalala. E sega ni ravuti ira na veimatanitu eso me tudei kina, ia e tubu cake mai na vanua e se sega ni tawani. E dua na matanitu e kune vou, ka sega ni ravuti. E duatani mai vei ira na veimatanitu era lomuci tu ena dra e Europe, ni na basika cake mai vakalokomi, kei na sautu, "me vaka e dua na lami."

O sa raica rawa beka se matanitu cava ena Vuravura Vou a tubu cake ena kaukauwa, kei na vakanuinuitaki ni veika lelevu, ka sotava vakavinaka nai vakamacala oqo?

E dina! Na matanitu o Amerika.

E a tubu cake ko koya me vaka e dua na taba ni kau lailai mai na qele. E dua na dauvolaivola kilai levu ni veigauna sa oti e tukuna me baleta na "gaunisala vuni ni nona basika mai na vanua lala," ka tomana, "me vaka na sore ni kau ka tubu galugalu cake mai, e da a tubu cake me dua na matanitu levu sara." E.G. White, COSMIC CONFLICT, (Washington: Review and Herald Pub. Assoc. 1982), p.388.

"Ia sa rua na nonai leu me vaka na luve ni sipi!"

Nai leu vaka na luve ni sipi e dusia na nona tu donu tu, yalomalua ka vakatakarakarataka na "tu galala vakamatanitu kei na lotu." Nai Vakaro Ni Tu Galala (Declaration of Independence) kei na Yavu ni Vakavulewa (Constitution) e rau vakamatatataka na vakanananu cecere oqori. E na vuku ni rua na yavu oqori, a tubu cake kina na matanitu o Amerika me levu ka kaukauwa sara. O ira e ra sotava na veivakasaurarataki kei na veivakacacani mai na veimatanitu kece era rai yani e na yalo vakanuinui vei Amerika.

"Ia na manumanu ka rua na nonai leu me vaka na luve ni sipi e na Vosa me vaka na gata levu." A sa tu vua na kaukauwa kecega ni manumanu sa liu vua, ka vakasaurarataki vuravura kina kei ira sa tiko kina me ra vakarokoroko vua na manumanu sa liu, o koya ka bula mai na nona vue ka voleka ni mate kina; ia sa kitaka na ka levu e veivakidacalataki ko koya, a sa kauta mai lomalagi ki vuravura na bukawaqa e matadra na tamata". Vakatakila 13:12-13

Sa dua na ka levu!

Dolava tiko na matamu. Ni toso tiko na drama, o na raica eso na cakamana veivakurabuitaki dina!

“...a sa kaya vei ira sa tiko e vuravura me ra cakava na matakau me nona na manumanu sa lauta ena seleiwau ka bula tikoga.”Vakatakila 13:12-14.

E rawa li ni ko vakasamataka me cakava o Amerika e dua na ka vaka koya? ,Ena yaco rawa vakaevei na ka oqo?

Vakaraica matua sara!

Nai leu ka vaka na luve ni sipi, ka qai vosa me vaka na gata levu, sa dusia na veisau ni tovo kei na vakasama. Oqo e dua na veisau dina! Na nona vosa na matanitu oqo me vaka na ‘gata levu’ e vakatakarakarataka na vakayagataki ni veivakasaurarataki. Na yavu oqo, me vaka eda na qai raica, e a vakayagataka taumada na manumanu ka vaka na lepate (matai ni manumanu) ka tukuni ena Vakatakila 13, o koya e a vakaukauwataka na vakalawataki ni qaravi kalou! Na cakacaka ka tukuni oqo ni na cakava na matanitu o Amerika sa na veisaqasaqa kei na kena yavu cecere ni galala ni qaravi kalou. Na Yavu ni Vakavulewa e vakaraitaka ni na “sega ni bulia na Congress e dua na lawa ka rokova e dua na kumukumu vakalotu, se vakatabuya na galala ni so kalou.”

Vosa me vaka na gata levu—o Amerika? Ko sa rogoca li ni yavavala tiko? O raica tiko beka na nodra sa sega ni vosota rawa na veika e yaco tiko kei na nodra cudru na tamata? Cudru e na levu ni basulawa? Cudru e na veidabui ni politiki, lotu kei na bula raraba?

Ena vuku ni veika vakadomobula ni gauna oqo, e matata na vuna ena “vosa” kina vaka ko ya na matanitu. E na dua na yabaki, e ra vakayagataka na kai Amerika e \$4 na bilioni na dola ena i yaloyalo vakasisila. Na veisere ni vakawati e vakacacana e tini vaka milioni na matavuvale, e vakarusa na bula - ka vakavorotaka na yalo.

Na laba vakayauyau, na nodra sega ni kawaitaki na malumalumu kei na qase sara, nodra vakacacani na marama kei ira sara mada ga na gone dramidrami e vakatauvimate taka na utoda. Ko ira esa curumi ira tu na yalovelavela sa ra vakarusa tiko na nodra bula na turaga, marama, kei na gone lalai.

Era milioni na kai Amerika era bobula tu ena mariwana, eroini (heroin) kei na wainimate gaga tale e so, ka ra irovi vuravura tu mai ena mata e vakatani tu, ka vakidroataki ira na lewe ni vanua ena i tovo e salavata kei na mariwana kei na vakacaca ni basu lawa.

E dua nai tukutuku ka se qai ciqoma walega oqo na Federal Communication Commission e tukuna ni “Ena maliwa ni yabaki 5 kei na 14 e raica rawa

kina e dua na gone ni Amerika e na raitio yaloyalo na nodra vakamatei enai tovo kaukauwa e tinikatolu na udolu na tamata."VIOLENCE and the MASS MEDIA, (New York: Harper and Row, 1968), p. 51. A U.S. E vakaraitaka e dua na matabose ni Seneti ni ena loma ga ni tini na yabaki e tubu cake nai tovo vakadomobula e laurai ena T.V. kei na vakacaca e yaco ena bula ni veisiga ena 200%! VIOLENCE and the MASS MEDIA, (New York: Harper and Row, 1968), p. 43.

Na yaloyalo yavala ka sega ni vakamacalataki rawa na kena rerevaki e ra vakasinaita na noda veitikotiko kei na vakasama ni gone kei na qase.

Ko ira na yalewa saqamua, ko ira era veimoceri vakatagane, kei ira na dauvakayagataki wainimate ni veivakamatenitaki era vakatetea yani na mate na AIDS kei na kena mate veiwekani vei ira na tamata tale eso ka ra osi ena nodra mate yani vakayauyau. A volaitukutukutaka na LIFE Magazine na nodra davo wavoki ena butu-rara eso e tauvi ira tu na mate oqo, ka vakasoqona vata na vovo ni nodra kaukauwa - me ra dredre vakaveitaravi. LIFE, Jan. 1988 p.46.

E na nona vosa e dua na daukacikacivaki, "Sa dina, sa dokoulu tiko yani ko Amerika ki nai otioti ni bari ni savu. Ena nona sisi e na i sirosiro ni gaunisala ni bula vakasisila ka tawa dodonu, e sa lutu vakatotolo tiko yani ki na vanua e sega ni na lesu tale mai kina. Norman Gulley, IS THE MAJORITY MORAL?, (Washington: Review and Herald, Pub. Assoc., 1981), p. 8.

E sa vakaruataki na kena tubu na basu lawa ena loma ni tini na yabaki.

Vakaevei nai tuvaki ni bula vakailavo?

E sa sega nai lavo ni matanitu. Na levu ni dinau e sa binia tu na matantu o Amerika e sega ni macala na ka ena yaco tarava mai. E lewe vuqa na veiwatini ka ra sa vakacegu mai na nodra cakacaka, e sa kau tani na i wasewase ni kedra kakana kei na veiqaravi vakavuniwai, se ra cakava na veisere me ra bula ena taudaku ni vakawati me rawa ni ra ciqoma tikoga na veika oqori.

Na cakacaka ni veivakaisini ena buturara vakapolitiki kei na lotu e sa vakavuna me vosa vakacataki na Yavu ni Vakavulewa! Era sa cudru na tamata. Sa cudru na matanitu. Na veisau ni i tovo ni bula kei na kudru e sa yaco tiko ena gauna oqo (me vaka na dina ni parofisai) e laurai vakamatata ena nona vosa e dua na bete kei Roma (Jesuit) ka vaka "Au sega ni kila se cava e ra rokova tiko kina na Yavu ni Vakavulewa o ira na lewe ni Vanua. Au via rogoca e dua na kai Amerika me tucake ka kaya "Solia vei keimami na

lewa, Solia vei keimami na bula vinaka. Ka me ..... na Yavu ni Vakavulewa kei Amerika." (na i soqoni ni vosa ca ka sega ni toqai ena yatu vosa oqori e cake sai koya me "kolotaki" laivi se kua ni rokovi na Yavu ni Vakavulewa)

E ka ni kurabui li ni na vosa na noda matanitu (oya o Amerika) me vaka na "gata levu"? E sega kina ni da kurabui ni ra duavata nai talatala ena vanua oqo ena nodra sasaga me tarovi na leqa ni matanitu, me ra vakayavalati ira na milioni na lewe ni vanua ena i tuvatuva vakapolitiki. Na vakanananu e tiko sai koya me na caka e dua na ka. Era yavala nai liuliu ni "lotu ni biau livaliva" me vakauqeti ira e 50 na milioni na tamata lotu Vakarisito. Sa tiko e dua nai bili vakaitamera me vakaduavatataki na vei kaukauwa me kauta mai na vinaka ki na kawa tamata.

O Pat Robertson, nai talatala e a tauyavutaka nai soqosoqo na 700 club, o koya tale ga ka bau sasaga me yaco ki nai veta i cake ni politiki, e kaya, "Vakavo kera gadreva na lotu vakarisito e dua na matanitu ka yavutaki ena vakasama vakatamata, sa ka bibi dina me da kauta laivi na veiliutaki mai na Trilateral Commission kei na Council on Foreign Relations (ko ira era veiliutaki tiko ena gauna oqo)". E vakayagataka tiko o koya na kaci me ra toso vua na Kalou me yavalati ira na Lotu Vakarisito ki na i tuvatuva vakapolitiki." Norman Gulley, IS THE MAJORITY MORAL?, (Washington: Review and Herald, Pub. Assoc., 1981), p. 8.

Na U.S News & World Report e kainaka, "E dua nai valu ni lotu vakapolitiki o koya e sega ni se bau yaco ena dua na gauna e sa yaco sara tiko ga oqo e na Vanua o Amerika".

Na vakanananu e tiko o ya kevaka walega e "lesu tale vua na Kalou" na matanitu oqo, sa na qai rawa na vinaka. E ra kaya tiko na veiliutaki ni rawa ni vakayacori oqo, ke ra duavata na lotu vakarisito. E kaya o Robert Grant, nai liuliu ni Christian Voice, "Keda duavata na lotu vakarisito e rawa ni da vakadonuya ga e dua na lawa se veisautaka, ka sai koya oqori na ka e da na vakayacora." Tomana tale o koya e na reitio yavala, ka kaburaki raraba, "E rawa ni da veisautaka na Yavu ni Vakavulewa. E rawa ni da digia e dua na Peresitedi. E rawa ni da veisautaka na lawa cava ga sa kilikili vei keda na Lotu Vakarisito me da veisautaka. Kevaka e dodonu me da bula e na ruku ni lawa, ka ni kilikili me vaka kina, me da bula ena ruku ni lawa ni Kalou." Norman Gulley, IS THE MAJORITY MORAL?, (Washington: Review and Herald, Pub. Assoc., 1981), p. 11. Oqo e sega ni nona nanuma e dua ga na tamata.

E na dua nai vola e a volai vei koya nai liuliu ni Religious Roundtable, a tarogi vua se sa yaco mai na gauna me uqeti na caka ni dua na lawa me vakaroti kina na Siga Sade (Sunday) me siga ni lotu e Amerika?

A sauma na kenai liuliu, ko H.Edward Rowe ka kaya “Na lawa kei nai vakaro mai vua na Peresitedi me tokona - io!!

Na veituvatuva oqo e sega kina ni da kurabuitaka na vakamamasu ena veiniusiveva kei na veitabana ni vakau i tukutuku ni “nona i tavi na matanitu me vakarota na lawa me vakaturi na maroroi ni Siga Sade” ka kuria, “E na sega na vakacegu mai na veileqa lelevu vakailavo e na noda vanua vakavo ke vakaukauwataki na rokovi raraba ni Siga Sade!

E sega ni ka ni kurabui, ena dua na bose mai South Carolina, e na nona vakatura na kena mata o Anderson, me dua na lawa ni maroroi ni siga Sade (Sunday Law) me vakatorocaketaka na bula raraba ni lewe ni vanua, ni ra a vakasausau na lewe ni bose. E sega talega ni kurabuitaki ni vakaraitaka na Peresitedi kei Amerika na nona gagadre me cakava na ka e sega ni bau dua e liu me vakayacora, oya, me tokona na lawa me rau duavata na lotu kei na matanitu!

“...a sa vosa me vaka na gata levu. A sa tu vua na kaukauwa kecega ni manumanu sa liu vua” (Vakatakila 13:11-12)

E da se bera ni raica sara e dua na ka! Mo vakarau mo vulica e so nai tukutuku vakariseyate!

Oqo na taro levu - O CEI NA I MATAI NI MANUMANU?

Wase 2

VAKATAKILAI NA MANUMANU

“Ia sa tu e na veinukunuku mai matasawa Ko Koya, ia kau a raica e dua na manumanu sa lako cake mai wasawasa, e vitu na uluna ka tini na nonai leu, a sa toka e na nona i leu nai sala vakaturaga e tini, a sa tu ga e na uluna na yaca ni dauvosavakacacataki.” Vakatakila 13:1.

Oqo na manumanu ka tiko vua na maka rerevaki. Na maka se vakatakilakila oqo sa ka e da sega dina sara ni vinakata! Nai vakaro vakadomobula duadua e soli me baleta nai vakatakilakila oqo. (Vakatakila 14:9-10). Ia ni bera ni da vulica se cava na maka se vakatakilakila oya, me da kila mada e liu se o cei mada na manumanu oqo. E sega ni dredre. Nai Vola Tabu e vakamatatataka sara vei keda, ka rawa kina ni volai sobu na veika me baleta, ka na rawa ni ko.ni kila se o cei o koya. Vakaevei, ko sa vakarau?

1) Na “manumanu” ena parofisai e vakatakarakarataka e dua na matanitu. Taniela 7:23 e tukuna “sa qai vaka ko koya, a kenai ka va ni manumanu, sa kenai kava ni matanitu sa na tubu e vuravura.” Taniela 7:23

2) Na wekaqu, na manumanu oqo e... “Lako cake mai na wasawasa”. Ni basika na manumanu mai wasawasa, na kenai balebale e veigauna ni oqo e dua na matanitu e tubu mai ena kedra maliwa na veivanua, veimataqali, veimatanitu kei na duivosavosa se veivanua tawani e so. Vakatakila 17:15. Sa kenai balebale talega ni na vakamalumulumutaka na matanitu e veilutaki tiko ena gauna oya.

3) Na manumanu oqo e vitu na uluna ka tini na nonai leu’ Na ulu e vakatakarakarataka nai tikotiko se i dabedabe ni veilutaki e na dua na

matanitu. Nai 'leu' e vakatakarakarataka na tui se i liuliu. Taniela 7:24 e kaya 'ia nai leu e tini e na matanitu koya sa tini na tui e na tubu mai...' sa kenai balebale oqo na wekaqu ni manumanu oqo e dua na matanitu ka kenai liuliu e dua na tamata. O na raica ni vakamacalataki koya vakai koya ga nai Vola Tabu.

4) Na manumanu oqo e tiko vua na ..."yaca ni dau vosa vakacacataka" (Vakatakila 13:1)

Na cava na vosa vakacacataka?

Eda raica tale ni vakamacalataki koya vakaikoya ga nai Vola Tabu. E na Joni 10:32,33, e tukuni kina na nodra via vakaviriki Jisu o ira na Jiu. A tarogi ira o Jisu se cava na vuna e ra via vakaviriki koya kina ka ra kaya, 'Sa segai e na vuku ni cakacaka vinaka ,keimami sa vakaviriki iko kina e na vuku ga ni nomu vosavakacacataka na Kalou, ena vuku talega ni ko sa tamata ga, ka sa qisi iko mo Kalou'

Sa dua na ka veivakurabuitaki! Na vosavakacaca sai koya ni tukuni ni Kalou e dua na tamata! E dina sara ni o Jisu e sega ni vosavakacaca, baleta ni Kalou ko Koya. Ia ke dua e lailai sobu mai vua na Kalou ka qai kaya ni o koya na Kalou, oqori na vosavakacacataka na Kalou. Ia e se tiko nai toma ni veika oqo.

Na Marika 2:5-11 e tukuna nai talanoa baleta e dua na tamata tauvi paralase ka via curu ki na vale ka tiko kina o Jisu, ia sa oso drigi tu na loma ni vale. Sa qai vakamasuti ira nonai tokani mera kauti koya cake ki na dela ni vale nei Pita, ka basuka na delavuvu me rawa ni ra tukuci koya sobu ki na rumu e veivakavulici tiko kina o Jisu.

Sa biu sobu yani ko koya.

Ni raica yani ko Jisu na matana e raica ni gadreva vakalevu cake na tamata vakaloloma ko ya na veivosoti kei na vakacegu ni Kalou mai na veivakabulai vakayago. Sa kaya vua ko Jisu, "Na luvequ, sa bokoci na nomui valavala ca."

E rawa li ni o vakasamataka na vakacegu kei na marau ka vakasinaiti na yalona? Ia, ko ira nai liuliu ni lotu e ra sega ni via kauwaitaka na yalona na tamata oqo. E ra saga tikoga me ra toboka e so na vosa nei Jisu me rawa ni saqati koya kina me mate. E tukuna nai Vola Tabu ni ra veinanuyaka vaka oqo , "Cava na vuna e vosa-vakacacataka' kina na Kalou na tamata oqo? O cei e rawa ni bokoca nai valavala ca, na Kalou duadua ga?" A kila ko Jisu na nodra vakanananu ka kaya, "A cava dou sa veinanuyaka kina na ka oqo

e na lomamudou. A cava vei rau e rawarawa cake, meu kaya vua sa tauvi paralase, sa bokoci nomui valavala ca, se meu kaya mo tu cake ka lako?" A vakabula ko Jisu na tauvi mate oya e matadra, ka ra kurabui na tamata ni sa tucake na tauvimate ka curu yani ki tautuba

Na wekaqu eke talega e sega ni vakayacora ko Jisu nai valavala ca, ni "vosa vakacacataka" na Kalou, baleta ni dua vei ratou na Lewetolu Vakalou ko Koya ka tu vua na dodonu taucoko sara me vosota ka bokoca nai valavala ca. Kivei koya yadua e digitaka o Jisu, sa rawa me tukuna vei koya na vosa rogorogo vinaka ni veivosoti, ia na vakacegu vakalomalagi e na luvuca na yalo oya. E rawa vua me tukuna,"Lako kakua ni valavala ca tale, ka ra tucake e na yalo vakacegu o ira na rarawa, bibivoro, lomabibi, kavoro kei ira na vakaleqai ka ra laki tekivuna e dua na bula vou ni loloma, dauveinani kei na bula talairawarawa vua na Kalou—na bula mamarau kei na vakacegu.

E rawa ni ra sabica na matai Jisu ka vakadarama e uluna nai sala wakovotona , e rawa ni ra mokulaki koya me yaco ni sa takuli na kuli ni dakuna, ia e sega ga ni rawa me ra kauta tani mai vei Koya na Nona dodonu va Kalou me bokoca nai valavala ca ni tamata e levu duadua na nona ca. O!, sa rui talei dina ko Jisu!

Ia ke dua e sega ni Kalou, qai kaya ni rawa ni bokoca nai valavala ca - oqori na vosa vakacacataka na Kalou.

Me baleta na manumanu, e kainaki "ni sa tu ga e uluna na yaca ni dau vosavakacacataki." Vakatakila 13:1. Ko ira sara ga nai liuliu ni kaukauwa oqo e ra tukuna ni ra Kalou e na vuravura oqo ka ra tukuna ni tiko talega vei ira na kaukauwa me ra bokoca nodrai valavala ca na tamata.

5) "A sa solia na nona kaukauwa na gata levu kei na nonai tikotiko vakaturaga me mai turaga levu." Vakatakila 13:2

Sa matata ni manumanu oqo e kauta mai na nonai "tikotiko vakaturaga" kei na nonai "tutu me turaga levu" mai vua na Gata Levu. Ia o cei na Gata Levu?

Na wekaqu sai koya oqo..." a sa laki taura na gata levu, a gata makawa, o koya oqo na Tevoro kei Setani, a sa vesuki koya me oti mada e dua na udolu na yabaki..." Vakatakila 20:2. Na gata levu sai Setani. Ia e se sega ni o koya kece oqo.

A sa dua tale na ka e veivakakurabuitaki sa rairai mai lomalagi, sa dua na gata levu e damudamu, sa vitu na uluna ka tini na nonai leu, ka vitu

nai sala vakaturaga sa toka e uluna. A sa yarataka nai katolu ni wase ni kalokalo ni lomalagi na buina, ka biuti ira ki vuravura, a sa tu e na mata ni yalewa na gata levu ni sa vakarau me vakasucu, ka me kania sara na luvena ni sa qai sucu mai. A sa vakasucuma ko koya na “gonetagane” a sa lesi me lewai ira na veimatanitu kecega enai titoko kaukaumea, a sa kau yani na luvena vua na kalou, kina nonai tikotiko vakaturaga talega...” Vakatakila 12:3-5.

Ena vica na yabaki sa oti, a tukuna e dua na tagane ena vanua ko Chicago ni sai koya na “gonetagane”. E rawa beka ni sai koya na “gonetagane” koya?

Na Vakatakila 19:15-16 e dusia vei keda ni “gonetagane” ko ya sai Jisu Karisito! Eda raica eke ni gata levu e sega walega ni vakatakarakarataki Setani, ia e dusia talega e dua na matanitu ka cakacaka mai kina o Setani me vakamatea na gone lalai o Jisu ena gauna e sucu mai kina. Ia na matanitu cava oya ka vakarota na kena tui me ra vakamatei kece na gone lalai mai Peceliema?

Sa dina! Na tui ko Eroti. A cakacaka ka matataki Roma ko koya. Oqo e dua tale nai vakatakilakila. Na manumanu oqo e kauta mai na nonai tikotiko vakaturaga kei na nonai tutu me turaga levu mai vei Roma!

Sa qai matata cake mai. Na gata levu e vakatakarakarataki Roma. O Roma na matanitu a vakayagataka o Setani me tovolea me vakamatei Jisu nai Vakabula kei vuravura. Me da dikeva vakavoleka mada oqo.

Na gata levu (Roma) e “tini na nonai leu”. Na i leu e dau tubu mai na ulu ni manumanu. Nai leu meda nanuma e vakatakarakarataka na ‘tui’. Ni kasura na matanitu levu o Roma, a qai wase vakatini na matanitu oqo. Era a tukilaki Roma voli mai ena vica vata na yabaki na kawa tamata na Barbarian me yacova ni kasura ka liutaki na kena wasewase e tini mai vei ira e tini na tui .Oqo o ira: Alemanni (o Jamani) Franks (Varanise ni kua), Burgundians (Suwitisiladi ni kua), Suevi (Potukali ni kua) Anglo Saxons (Peretania ni kua) Visigoths (Sipeni ni kua), Lombards (Itali ni kua) Vandals, Ostrogoths kei na Heruli. O iratou na tolu kai otioti oqo e ratou a qai vakaqeyavutaki vakadua mai vei Roma baleta ni ratou a bese ni veisau me ra “Lotu Vakarisito”. Na mataivalu ni Tui o Justinian ka tokona na Popi, e a vakasevi ira na Ostrogoths mai na koro levu o Roma. Sa ra yali ka qeavu vakadua ni kua. E na 538AD a taura na koro levu o Roma na Popi ni oti na nona vakarota na Emperor o Justinian me sai liuliu ni Lotu vakarisito kece ko koya. Na wasewase e tini oqo kei Roma sai koya na tini nai leu ni “gata ‘levu.” (Appendix 1)

Me da raica sara yani nai tukutuku veivakurabuitaki e tarava.

6) "Ia e na vakarokoroko vua ko ira kecega e ra sa tiko e vuravura, ko ira sa sega ni volai na yacadra enai vola ni bula ni Lami sa vakamatei mai nai vakatekivu kei vuravura." Vakatakila 13:8.

Na wekaqu, na manumanu "sa liu oqo" e sega walega ni dua na matanitu. E dua talega na lotu o koya. E kaukauwa vakalotu ka ni vakarota na "vakarokoroko" ka ciqoma na vakarokoroko .

7) Na kaukauwa oqo e lewai vuravura taucoko "...a ra sa kurabui kecega na kai vuravura ena vuku ni manumanu" Vakatakila 13:8.

De rairai ko sa kila rawa se o cei na "manumanu" sa liu oqo.

E rawa li ni ko vakananuma e dua na kaukauwa vakapolitiki ka vakalotu talega ka roboti vuravura taucoko nona kaukauwa, ka liutaka e dua na tamata ka tukuni koya ni Kalou e vuravura, ka rawa vua me bokoca nai valavala ca? O koya e ciqoma nonai "tikotiko vakaturaga" mai na matanitu o Roma? E rawa ni ko nanuma e dua na matantu vakalotu na kenai liuliu era "kurabui" kina o ira kecega na kai vuravura?

Na wekaqu me'u tukuna mada eke e dua na ka bibi sara. Raica na vuna e saqata kina vakaukauwa na Kalou na nona rokovi se qaravi na "manumanu" e baleta ni lomani keda na tamata. E lomani keda kece na tamata. Na wekaqu, e lomani iko o koya. E kila o Koya ni na sega ni na marau o koya e muria na manumanu oqo ka taura na kena maka sei vakatakilakila. E kila o Koya... ni ra sega ni cegu e na siga se na bogi ko ira sa vakarokoroko vua na manumanu kei na nona matakau, kei ira e ra vakatakilakilataki e nai vakatakilakila ni yacana (Vakatakila 14:11). Ko ira era muria na manumanu oqo era na sega ni vakacegu. E lomani keda vakalevu cake sara na Kalou ka vakavuna me vakaroti keda ena vosa kaukauwa duadua e bau kilai vei keda na tamata. Rogoca oqo na wekaqu.

"A sa muri rau nai katolu ni agilosu, a sa kaya ena domo levu, kevaka e dua na tamata sa vakarokoroko vua na manumanu, kei na nona matakau ka rawata na nonai vakatakilakila e na yadrena, se na ligana e na gunuva ko koya na waini ni cudru ni Kalou, o koya sa sovaraki ka sega ni vakawai ki na bilo ni nona cudru, ena vakararawataki vakalevu talega ena bukawaqa kei na sulifure, e na matadra na agilosu yalosavasava kei na mata ni lami (Vakatakila 14:9-10). E vosa kaukauwa. Ia na wekaqu lomani, na vosa ni loloma e dau kaukauwa tu ga ni sa yaco me vakatautaki kina na bula se mate vei koya e lomani!

Au tarogi iko na wekaqu, se cava tale e rawa ni cakava na Kalou? E tala mai na Luvena duabau me mai mate e na dua na mate vakaloloma e na vukuda. E sega ni dodonu me na yacova e dua nai tinitini vakaloloma ka na yaco vei ira e ra muria na manumanu ka ciqoma na nonai vakatakilakila. E sa cakava oti o Jisu na gaunisala me da dro bula kina. A sotava na vevakalolomataki kei Kecisemani kei na veivakasaurarataki ni veilewai ena nodra kuitalaki Koya me yacova ni sa takuli na dakuna. E ra a cuva ena vakarokoroko ni veivakalialiai, ka mokuta na uluna e na kau ka cobara nai sala wa vakavotona e na yadrena ka drodro vakayauyau mai kina na dra e matana. Raici koya ni toso kolaiciba yani ki Kalivari. A lutu na Luve ni Kalou ka tavulaka na matana ki na gele. A vosota na vakadomobula ni valavala ca ni tiri yani nona dra e na ruku ni Kauveilatai. Raica na sautaninini ni tebe ni gusuna ni tagi yani "Noqu Kalou, Noqu Kalou, ko sa biuti au e na vuku ni cava?"

Sa lili tu – me vaka na gata e na dua na kau ka veigoleyaki ena vutugu, ni sa gunuva tiko nai otioti ni i turu ni waini ni cudru ni Kalou ena vuku ni valavala ca. "Me vaka na nona laveta cake o Mosese na gata mai veikau", sa laveti vakakina o Jisu e na vukumu. E cakava o Koya e na vukumu. E ciqoma o Koya na ka e dodonu me daru sotava vakaidina . O sa raica rawa na vuna sa rui kauwai kina vakalevu na Tamada vakalomalagi me da kua ni muria na manumanu se rawata na nonai vakatakilakila? E sega ni kilikili me da sotava tale nai sau vakadomobula oya. Sa sauma kece o Jisu! Ena gauna era a tukia vakaukauwa tiko kina nai vako lelevu oya ena yagona, a masu na turaga ko Jisu, ka kaya, "Tamaqu, kakua ni cudruvi ira, ni ra sa sega ni kila na ka e ra sa kitaka." E a masulaki iko kei au ena gauna vata oya. E a masulaki iko na wekaqu! E rawa li mo digitaki koya e na gauna oqo me nomui vakabula ka muri koya vakaoti?

O na marau vakaidina sara ni ko digitaki koya.

Vakabauti koya, talairawarawa vei koya - me yaco sara ki na mate, tiko ga ena nona loloma e na masu kei na vulici ni Vola Tabu, soro vakaoti, ka bucina na veiwekani ni veilomani, oqori duadua na ka o na taqomaki ka maroroi kina mai na vakarokorokotaki ni manumanu kei na ciqomi ni nonai "vakatakilakila se maka." O na vakarau raica na vuna.

E dua tale na ka e dodonu me da kila, oya, e na nona vakatakila tiko na Kalou na manumanu oqo, e sega ni tukuna tiko eke o Koya– o ira e ra, "lotu ena yalodina" ka ra "lecava tu" na veika e yaco tiko. Ni tukuna tiko na Kalou na manumanu oqo, e dusi ira tiko o ira e na veiliutaki, o ira nai

liuliu kei na veitabana ni veiliutaki se na “system”, o ira nai liuliu e ra “kila tiko na ka e ra kitaka” ka ra sa nakita e lomadra me ra talaidredre ka veisautaka na Vosa ni Kalou. O sa raica! Na noda Kalou e Tama Dauloloma. E na beitaki ira walega o ira era kila na ka e vakarota nai Vola Tabu ka qai digitaka me talaidredre, se o ira e ra vuki tani me ra kua ni rogoca nona vosa ka ra “vinakata” me ra lecava tu ga.

Sa tiko ni kua na manumanu oqo. E levu vei ira na lotu yalodina ka ra muri koya tu e ra na vakarau me vulica na ka dina e tukuna na Kalou baleti koya. E ra na rogoca na kaci ni Kalou me ra lako tani mai kina, ka ra na cavuikalawa kina. Me kakua ni dua me vakacalai iko ni “manumanu” oqo e dua na misini vakalivaliva (computer) ka tiko ena dua na vanua mai Europe. Oqori e dua ga na lasu me vakacalai ira na tamata mai na sala sa dusimaka nai Vola Tabu. Na Vosa ni Kalou e vakamatatataka vakavinaka sara na ka oqo, sa rawa mada ga ni kila e dua na gone.

8) E kune vua (na manumanu) na nodratou i tovo na va na manumanu (va na matanitu) ka bula e liu vua. Raica matua.

“...ia na manumanu kau a raica sa vaka na lepate, a yavana sa vaka na yava ni pera, a gusuna e vaka na gusu ni laioni, a sa solia vua na nona kaukauwa dina na gata levu, kei na nonai tikotiko vakaturaga me mai turaga levu...” Vakatakila 13:2.

O cei o ira na matanitu oqori? E na sauma tale vei keda nai Vola Tabu. Na va na manumanu oqori e ratou kune e na Taniela 7. “Na manumanu lelevu oqo vava, sa le va na tui eratou na tubu cake e vuravura...” Taniela 7:17. O iratou oqo na va na matanitu e ratou a liutaki vuravura veitaravi, tekivu mai na gauna i Taniela ka yacova mai na gauna ni nona bale o Roma. Oqori o Papiloni (605 - 538BC), Metia kei Peresia (538 - 331BC), Kirisi (331 - 168BC) kei Roma (168BC - 476AD). Me da taura na kena vakamacala taucoko e na Taniela 7.

“Sa kaya ko Taniela, au a vakaraica e na noqu raivotu e a bogi, ka raica sa veivala na cagi vava mai na waitui levu. Ka sa vude cake mai na waitui, e va na manumanu lelevu, sa duidui na nodra i tovo yadua. “A kenai MATAI sa vaka na LAIONE, a sa vakatabana vaka ikeli, au a raica tiko ni sa vuti mai na lawe ni tabana, a sa vakaduri cake mai na qele, ka sa vakatudonutaki e na yavana me vaka na tamata, ka sa soli vua na yalo ni tamata. Na kenai KARUA , ka sa vaka na PERA, ia sa duri tu ena dua na ligana ka sa tolu na sui ni sarisari sa katia tu ena gusuna, a ra sa kaya vua vakaoqo, Tu cake, kania vakalevu na lewe ni ka. Ka oti oqori, kau a vakaraica ka raica sa dua

tani tale e vaka na LEPATE, ka sa va na tabana vaka- manumanu vuka e dakuna, sa va talega na uluna na manumanu oqori, ia sa soli kina na lewa, kau a vakaraica e na raivotu e na bogi, ka raica e dua na manumanu na kenai ka va, sa ka REREVAKI VAKAIDINA, ka kaukauwa sara, a batina sa lelevu ka aironi, sa dau basuraka voli ka kania, ia na kena vo sa buturaka; a sa duatani oqo ka duatani na manu- manu kecega sa liu mai vua, ka sa tini na kenai leu. Niu a vakananuma tiko nai leu, raica e dua nai 'leu lailai' sa tubu cake mai e na kedra maliwa, ia e tolu nai leu e liu sa cavuivuvu mai e matana, ka raica sa so na matana nai leu oqo sa vaka na mata ni tamata, ka dua na gusuna sa dau vosa vakaviavialevu."Taniela 7:2-8.

Sa dua nai yaloyalo duatani! Oqo o ira, tekivu mai na gauna nei Taniela.

Laione – Papiloni

Pera - Metia kei Perisia

Lepate - Kirisi

Manumanu rerevaki - Roma

Baleta ni via tautauvata na manumanu kei ratou na va oqo, me da raici ratou vakavoleka mada.

O Papiloni ka vakatakarakarataki ena laoine e rua na tabana, a veiliutaki e vuravura ena gauna a bula voli kina o Taniela. Ena maliwa ni vovo ni yavu kei Papiloni taumada, e se rawa ni laurai tikoga kina eso na i vakatakarakara ni laione ka rua na tabana.

Na laione - e i vakatakarakara donu kei Papiloni. A matanitu lagilagi duadua vei ira na veimatanitu ni gauna makawa. Na tabana e rua e dusia na totolo ni nona rawai vuravura ena gauna koya na matanitu 'koulá' oqo.

Na wekaqu, e tautauvata vakacava kei Papiloni na 'manumanu' e na Vakatakila 13?

O Papiloni taumada o koya e a tara ko Nimiroti (Vakatekivu 10) na makubui Noa vakarua, sivia e rua na udolu na yabaki ni se bera o Karisito, a dua vei ira na i sakisaki veivakurabuitaki kei vuravura. A tuvani vakamaqosa tu, ia na vavaku ni kena bai cecere e rauta e walusagavulu na fiti. Na kena lomanibai a tuvani vakamatau sara ka biu veicurumaki tu kina na veiwere totoka kei na veivanua ni marau. Ena vuku ni onosagavulu na maile ni wai e taudaku ni koro, na onosagavulu na maile ni kena bai, na kena matamata parasa kaukauwa, na kena were lili, na kena gaunisala ni veitosoyaki ena ruku ni uciwai na Euphrates, na kena rairai totoka kei na kenai sasabai - na koro levu oqo a dua nai sakisaki veivakurabuitaki e vuravura.

E ra a vakarota na tui Pabiloni me ra qaravi me vaka na Kalou. Me marautaki na tamata sa ka vinaka, ia me qaravi vaka na Kalou mai vei ira na tamata tale eso - oqori na dau vosavakacacataka na Kalou. Nai liuliu ni manumanu se matanitu ena (Vakatakila 13:1-2) e cakava tiko na ka e ra cakava na tui kei Pabiloni.

la vakacava na matanitu e tarava?

A veisosomitaki o Metia kei Peresia ena bogi rerevaki o ya ena nona a cakava na tui o Pelisasari, nai otioti ni tui kei Pabiloni, e dua na kana magiti me baleti ira e udolu na nona turaga ka vakaveitaliataka na i yaya tabu ni nona vale ni soro na Kalou. A sogota na nona katuba ni loloma ena ka e a cakava o ya. A sautanini ena rere ena nona sarava na liga ka vola sobu na nonai tinitini ena lalaga ni nona vale. Raica na i vakamacala ni ka a yaco ena bogi o ya.

“O Pelisasari na tui sa cakava na magiti levu vei ira na nona tamata turaga e le dua na udolu, ka sa gunu waini ko koya e na matadra na le udolu ko ya. Era sa qai kauta mai na bilo koula ka kau mai na vale tabu ni vale ni Kalou mai Jerusalemi; ka ra sa gunu maikina na tui, kei na nona tamata turaga, kei ira na watina dina, kei na watina lalai. Ia e na tiki-ni-siga ko ya sa rairai nai qaqalo ni liga ni tamata, ka volavola ki nai botani lase ni lalaga ni vale levu ni tui ka me donuya nai tutu-ni-cina: ia sa raica ko koya na tui na tiki ni ligana ka volavola.”Taniela 5:1,3,5

Sa dua nai yaloyaloka vakadomobula!

E nai rairai ni liga koya, a vakasinaiti ena rere ko Pelisasari. Sa kacivi ira mai na dauvakarai mata ni lomalagi, kei ira na kai Kalitia, kei na dauparofisai vakailasu, ia sa sega ni dua na kedra yaga. Sa qai vakatura cake na ranadi me kau mai o Taniela. E kila vakavinaka na tui torosobu oqo ni rawa vei Taniela me vakamacalataka na tadra kei na veika vun baleta ni tiko vata kei koya na Kalou ni lomalagi. Ia e cata na Kalou o Pelisasari ka sega ni wiliki Taniela me dua vei ira na tamata vuku.

Ia oqo! Sa rere bulabula ko koya. Ena nona vakatutu na ranadi sa kavivi mai o Taniela. Raica na ka sa qai yaco.

“Sa qai kau mai vua na tui ko Taniela. A sa kaya vei Taniela ko koya na tui, “Ko iko li ko Taniela, vei ira na mataqali i Juta ka vakabobulataki mai, ko ira ka kauta mai Juta na tui ko tamaqu?”Taniela 5:13.

Ni vakamacalataka oti na nodratou sega ni wilika rawa na volavola na nona tamata vuku, a kaya na tui, “ia ka’u sa rogoca na kemui rogorogo ni

ko sa tukuna rawa nai balebale ni ka vuni ka sereka na ka dredre: ia kevaka ko sa rawata mo wilika na ka sa volai tu oqo, ka vakatakila vei au na kenai balebale, ko na qai vakaisulutaki e nai sulu kulakula, ka vakaitaubetaki e na sinucodo koula, ka ko na lesi talega mo kenai katolu vei kedatou ka lewa na matanitu.”Taniela 5:16

A kila vinaka tu o Taniela na ka ena yaco ena bogi o ya ka okata me ka wale na i solisoli vakavuravura. Ena vica ga na aua sa tu mai liu, sa ra na mate e lewe vuqa era tu ena loma ni tikitiko vakaturaga o ya. E sega ni vakasamataka rawa na yalona na vakanananu ni solisoli se nai yau.

“Sa qai vosa ko Taniela ka kaya vua na tui, “A nomuni solisoli me sa nomuni ga, kei na nomuni yau mo ni solia ga vua e dua tani; ia ka’u na wilika ga na ka sa volai tu, vei kemuni na tui, ka vakatakila na kenai balebale.”Taniela 5:17

Ni oti na nona vakananumi koya na tui ena nona dokadoka kei na nona saqata na Kalou, a qai tukuna vua nai balebale ni volavola ena lalaga.

“Ia oqo, a kaya ko Taniela, nai vola sa volai, MINI, MINI, TIKELI, UFASINI. Oqo na kenai balebale: MINI; Sa wilika na nomuni matanitu na Kalou, ka sa qai vakaotia. TIKELI; ko ni sa vakatovolei e nai vakarau ni bibi, ka ko ni sa kune mo ka mamada. PIRESI; sa wasei oqo na nomuni matanitu, ka sa soli kivei ira na kai Mitia kei ira na kai Perisia.”Taniela 5:25-28.

Sa kidroa na tui. E sega ni da vakasamataka rawa na levu ni nona taqaya! A sega ni balavu na gauna ni nona tiko rerere.

“E na bogi ga ko ya sa vakamatei ko Pelisasari na tui ni kai Kalitia. Ia ko Taraiase na kai Mitia sa taura na matanitu, ka sa onosagavulu ka rua beka na nona yabaki.”Taniela 5:30,31. Enai tuvaki ni sega na i sala vakaturaga se titoko, sa mai davo no yani o Pelisasari - e dua nai sulu lokaloka ena dua nai kumukumu qele.

Sai koya oqori. Sa mate na laione ka rua na tabana. O ya na yabaki - 538 B.C. Sa mai veisosomitaki o Metia kei Perisia ena veiliutaki nei Taraiasi ena kena gauna donu! Na pera ena tadra nei Taniela sa mai vakamalumu mutaki vuravura.

Ia e tautauvata vakacava kei Metia kei Perisia na ‘manumanu’ e na Vakatakila 13?

E nodra i vakarau na kai Metia kei Peresia sai koya kevaka sa caka e dua na lawa - sa ka ena tudei ka sega ni veisautaki rawa. E laurai cake tu na matanitu ni sega ni rawa ni cala.

O na raica ni vakayagataka na yavu vata oqori na manumanu ni Vakatakila 13

A veiliutaki o Metia kei Peresia me yacova ni qai sota kei na dua na cauravou e vakasakiti sara na nona kila vakaivalu - o ya ko Alexander Na Qaqa.

A yaco me dua na dauveiliutaki qaqa ni se qai yabaki 25!

O ya na yabaki 331 B.C. Okotova 1. Ena nona veiliutaki, a vakadrukai ira na kai Peresia ko Alexander ena i valu kei Arabela. Na cecere ni nona kila ka vakaivalu a yaco kina ko Kirisi me i katolu ni kaukauwa me veiliutaki e vuravura.

Na lepate ka va na uluna kei na tabana o koya a tadra o Taniela sa mai sosomitaka na pera ni Metia kei Peresia.

Ia na cava e va kina na uluna?

A sa mai vakamalumalumutaka na vuravura o Alexander. Ia e se sega ni rawa ni vakamalumalumutaki koya vakaikoya. Ena dua na soqo ni marau ni mateni a gunuva maca o Alexander na wai ni veivakamatenitaki mai na bilo nei Hercules. Oqo e dua na bilo vakaitamera. Na kete ni tamata e rawa ga ni taura e rauta ni dua nai ka va ni qaloni se va na bilo.

Ia na ka vakadomobula oqo. A gunu vakarua mai na bilo vakaitamera ko ya ka yaco me mate kina. A mate tu ena dua na katakata levu ko Alexander ni se qai yabaki 33. O ya na yabaki 323B.C.

Na nonai vakaro ni se bera ni mate me na liutaka na matanitu o koya e "kaukauwa duadua." Ia e ratou a taura na matanitu ka wasea vakava na nona turaganivalu e va ko Cassander, Lysimachus, Seleucus kei Ptolemy. Nai wasewase e va oqo e vakatakarakarataki ena uluni lepate e va.

Vakacava na taba ni lepate e va? Eratou vakatakarakarataka na totolo ni nona kabakoro o Kirisi ena nona rawai vuravura ena loma ga ni tinikatolu na yabaki. E se bera ni se bau yacova yani oqo e dua tale.

(E rawa ni laurai e so tale nai toma ni tukutuku ni wasewase e va kei Kirisi ena i vola "Funk and Wagnell's New Encyclopedia me baleti "Alexander 111" pg. 390, 391)

Ni se bera na nona mate, a vakaroti ira na kai Kirisi ko Alexander me ra qaravi koya me vaka e dua na kalou. Na manumanu ni Vakatakila 13 e "vaka na lepate" baleta ni a taurivaka nai vakarau Vakiriki ka dua talega na kenai liuliu o koya e vakarota me qaravi vaka na Kalou.

O cei na i ka va ni manumanu “rerevaki” e nai vola nei Taniela 7?

“Ka oti oqori, ka’u a vakaraica e na raivotu e na bogi, ka raica e dua na manumanu, na kenai kava, sa ka rerevaki vakaidina, ka kaukauwa sara; a batina sa lelevu ka aironi: sa daubasuraka voli ka kania, ia na kena vo sa buturaka....ka sa tini na kenai leu.”“A kenai kava ni manumanu sa na kenai kava ni matanitu sa na tubu e vuravura.”Taniela 7:7, 23.

Nai ka va ni matanitu ka vakatakarakarataki ena manumanu rerevaki oqo, o Roma. O Roma e a vakadrukai Kirisi ena 168 B.C. ka yaco me qai solia yani nona kaukauwa vei koya na manumanu ni Vakatakila 13.

Mai na ka va ni manumanu rerevaki oya, a basika mai kina e dua nai ‘leu lailai’. Ia raica mada na ka veivakurabuitaki oqo. Na manumanu ni Vakatakila 13 kei nai ‘leu lailai’ ni Taniela 7, e dua tikoga na kaukauwa! Na Kalou e vinakata me vakamatatataki koya me kua ni dua na cala e na nona vakatakilai na manumanu oqo. O ya na vuna e vakamacalataki koya kina e na rua nai vola ni parofisai (Vakatakila 13 kei na Taniela 7).

E sega li ni talei na parofisai Vakaivolatabu! Raica mada nai vakamacala baleta nai “leu lailai.”

“Niu a vakananuma tiko nai leu, raica e dua nai leu lailai sa tubu cake mai ena kedra maliwa, ia e tolu nai leu ka a liu, sa cavuivuvu mai e matana, ka raica, sa so na matana nai leu oqo sa vaka na mata ni tamata, ka dua na gusuna sa dau vosa vakaviavialevu... ia ena vakamalumalumutaka ko koya e lewe tolu na tui. Ia e na dau cavuta ko koya na vosa ca vei koya sa cecere sara ka na dauvakacacani ira na yalovasasava nei koya sa cecere sara ka va- kanaanuma me vukica na gauna e so kei na lawa e so; ia e na soli kina ligana ka me oti mada e dua na gauna ka so tale na gauna ka dua na tikini gauna. Taniela 7:8,24,25

Na wekaqu, ni ko veidutaitaka nai vakamacala oqo ni “leu lailai” kei nai vakamacala ni “manumanu” ni Vakatakila 13, o na raica ni rau dua ga na kaukauwa. Raica na kedrau vakatautauvatataki ena Appendix 1A.

E dua na ka veivakidroataki me baleta na kaukauwa oqo sai koya “Ni na vakananuma me vukica na gauna e so kei na lawa eso.”Taniela 7:25. Oqo na wekaqu, e dua na tamata e vakatikori koya me tautauvata kei na Kalou ka siosio me veisautaka na Nona lawa—na yavu ni vakavulewa kei lomalagi! E na viavialevu ni nona dau vosavakacaca, e cakava kina na nona cakacaca oqo. Ia sa kaya na Kalou, “ Sa vakadinadinataki na nona vakaro kecega. Sa vakataudeitaki me sega ni mudu.” Same 111:7,8.

9) Nai ka tini ni ka e kilai kina na “manumanu” oqo, sai koya na gauna e solia na Kalou me veiliutaki kina ni se bera ni vuetaki ena “vue ka voleka ni mate kina.” E na veiliutaki me 1260 na yabaki. Me rawa ni kua ni dua na kena vakatataro, e qai tukuna tale na Kalou na gauna oqo, vakavitu enai vola nei Taniela kei na Vakatakila (Appendix 2).

la oqo, me dua tale nai vakatakilakila niu se bera ni tukuna se ko cei na manumanu oqo.

E sega wale ga ni tautauvata na manumanu oqo kei na “leu lailai” ni Taniela 7, ia sai koya talega na “yalewa dau tagane” ka vodo tiko e na dua na manumanu kulakula (Vakatakila 17).

Me da raica mada yani na ka veivakurabuitaki oqo.

“A sa lako e dua vei iratou na agilosu e le vitu sa taura na bilo e vitu ka keirau veivosaki ka kaya vei au, lako mai ki ke, au na vakatakila vei iko na nona cudruvi na yalewa oqo sa dautagane, vakalevu sa tiko ena bati ni wai levu.....ia kau a raica e dua na yalewa sa vodo tiko e na dua na manumanu kulakula, ka sa vuqa na yacana sa vosavakacacataki kina kalou, a sa vitu na uluna ka tini na nonai leu.” Vakatakila 17:1-3.

Sa baci basika tale eke na ulu kei nai leu o koya eda sa semai rau oti vei Roma. Na yalewa dau tagane e lewai Roma - ni vodoki koya tiko - ka vakaidabedabe toka e delana. E sega li ni rogorogo tautauvata kei na ka eda sa raica tiko mai! la ena matata cake tiko ga mai.

Na yalewa dau tagane oqo e vakaibalebaletaki e na dua na lotu vuki tani ka dukadukali. Rogoca oqo: “A sa vakaisulu na yalewa oqo e na sulu lokaloka kei na sulu kulakula sa vakaiukuuku e na koula kei na vatu dredre talega kei na mataniciva. Vakatakila 17:4

Oqo na wekaqu edua na lotu vutuniyau!

Na yalewa vakaparofisai e vakatakarakarataka na lotu. Na Kalou e vakatauvatani ira na nona tamata, kei na dua na yalewa matavinaka ka tabu siga – Jeremaia 6:2. Na gone yalewa matavinaka ka tabusiga na lotu savasava ni Kalou. Na yalewa dau tagane na lotu dukadukali ka vuki tani mai vua na Kalou.

E vakatokai, “A TINADRA NA DAUTAGANE KEI NA VEIKA VAKASISILA KEI VURAVURA.” Vakatakila 17:5. E sega walega ni dua na lotu, e tinadra na vei lotu. E lewai vuravura taucoko.

“la kau a raica na yalewa sa mateni e na kedra dra na tamata yalo do-

donu kei na kedra dra na tamata sa mate e na vukui Jisu; Ia ni kau a raica kau a kurabui vakalevu kina." Vakatakila 17:6. Io na wekaqu a vakamatei ira na yalo dodonu!

E vakadomobula dina oqo. Na cava na vuna e tauca kina na tamada vakalomalagi o Koya e rui dau loloma ka yalo vinaka, na vosa vakaoqo baleta e dua na lotu ka vakatakilai ko ya ki vuravura.? Na cava na vuna e veivakasalataki kina o Koya e sinai e na loloma, vua e dua e muria na kaukauwa oqo (manumanu)ka rawata na kena vakatakilakila, ni na tini ki na drano bukawaqa?

Au vakabauta ni sau ni taro oqo - baleta ni ka dina. E dina ni yalo loloma na Kalou, ia e dau tukuna ga na ka dina.

Au kila ni veivakakidacalataki, ia oqo e dua na lotu vuki tani ka vakayagataka o Setani me vakacalai vuravura taucoko ka butakoca mai vei ira na turaga kei na marama na nodra bula tawamudu e na nona vakayagataka na lawaki. Me vakataki Nimiroti kei Alikisada na Qaqa, e tiko ko ira na kenai liuliu na kaukauwa oqo ka ra vagolea tani na nodra rai na tamata mai vua na Kalou bula kivei ira ga. O ira nai liuliu oqo e ra vagolea tani na tamata mai na talai rawarawa ki na vunau ni Kalou dina ki na i vunau se vakavuvuli ga vakatamata. Oqori na vuna e vosa vakadodonu kina na Kalou – baleta ni sa dau loloma na Kalou.

Me da nanuma, ni lewe levu na lotu vakarisito dau loloma ka yalo dina e ra se tiko e na lotu vuki tani oqo ka vakatokai ko "Papiloni", ka ra na rogoca na domo ni Kalou ka lako tani mai kina.

Raica mada oqo!"A sa kaci e na domo levu sara ko koya ka kaya sa bale ko Papiloni na koro levu sa bale a sa yaco me nodra tikitiko na tevoru kei na qara ni yalo velavela kecega, kei na qara ni manumanu vuka kecega, sa tawa savasava ka sevaki""Ia kau a rogoca e dua tani tale na vosa mai lomalagi sa kaya, dou lako tani mai vua, oi kemudou na noqu tamata, mo dou kakua ni cala vata kaya, ka me kakua ni tauvi kemudou na nona mate ca, ni sa yacovi lomalagi na nonani valavala ca, ia sa nanuma na na nonai valavala ca na Kalou. Vakatakila 18:2,4,5

Ia - o cei sara mada na manumanu oqo? O cei na kaukauwa e:

1) A ciqoma nonai "tikotiko vaka turaga" se i dabedabe kei na lewa mai vei Roma Vakatakila 13:4.

2) A liutaki vuravura me 1260 na yabaki (mai na 538AD - 1798AD)

3) A qai yacovi koya e dua na vue me voleka sara ni mate, ia ka qai bula tale mai kina. Vakatakila 13:3.

4) E tiko ruarua vei koya na kaukauwa vakapolitiki kei na kaukauwa vakalotu, ka qaravi vakakina. Vakatakila 13:4.

5) A veisautaka na vunau ni Kalou. Taniela 7:25.

6) E tiko na kenai liuliu ka tukuna tiko ni Kalou ni vuravura ka rawa ni bokoca nai valavala ca (Oqori na vosa vakacacataka na Kalou). Vakatakila 13:1.

7) E tinadra na lotu (era sucu mai vua e so na luvena). Vakatakila 17:5.

8) E valuti ira na yalo dodonu kei na yalo savasava ni Kalou. Vakatakila 13:7.

9) E kaukauwa e vuravura raraba ka ra kurabui kecega na kai vuravura ena vukuna. Vakatakila 13:3,4.

10) E kenai liuliu e dua na tamata ka wiliwili ni yacana na 666. Vakatakila 13:18.

11) E tiko vua na maka se i vakatakilakila rerevaki o koya ke ciqomi ena vakavuna me na biu na tamata oya ki na drano bukawaqa ka vakayalia vakadua na nona bula tawamudu. Vakatakila 14:9-10.

E lewe levu era sa na raica rawa ni oqo na lotu vakaroma se lotu katolika! (papacy). E dina oqori. Sai koya duadua ga na kaukauwa e rukui lomalagi taucoko e sotava kece sara na veika e vakaraitaka nai Volatabu me baleti koya.

Ia vakacava na 666?

Wase 3

VAKAMACALATAKI NA MANUMANU

Wawa mada! Ke o se sega ni wilika na wase 2 “Vakatakilai na Manumanu,” kakua ni wilika na wase oqo.

Me da raica vakavinaka sara na ka oqo me vakadeitaki ni sega ni dua na kena cala.

“A sa solia vua na nona kaukauwa dina na gata levu, kei na nonai tikotiko vakaturaga me mai turaga levu.” Vakatakila 13:2.

O Emperor Justinian a soli Roma vua na Popi e na nona a vakarota me sa i liuliu ni veilotu kece Vakarisito e vuravura na Popi, ka tauyavutaka na matanitu vakalotu (papacy) e na 538AD, ena gauna a yavala kina na turaga ni valu nei Justinian o Belisarius me cemuri ira na kawa tamata na Ostrogoths mai Roma.

A solia o Roma na nonai tikotiko vakaturaga se nonai dabedabe vua na Popi. Na wekaqu lomani a parofisaitaka tu mai na ka oqo nai Vola Tabu ena drau vakadrau na yabaki ni bera ni qai yaco!

Mai na 538 A.D. a veiliutaki mai kina na Lotu Vakaroma (se Lotu Katolika), me rauta vinaka na 1260 na yabaki , me yacova mai na 1798 A.D. ni mai yaco e dua na ka veivakurabuitaki. A kau vakavesu na Popi! Na turuga ni valu nei Napolioni o General Berthier, a vesuki koya na Popi ka kauti koya ki Varanise!

E dua na vue me voleka ni mate kina. A veiliutaki voli mai e vuravura na lotu vakaroma me rauta vinaka e 1260 na yabaki. E vakacalaka beka na ka oqo? Na cava e a cakava kina na ka oqo ko Berthier?

A via liutaki vuravura o Napolioni. Ia a vakalatilati tu e matana na Lotu Vakaroma. E sega ni macala ke ra kila ko ira oqo ni ra a vakayaco parofisai tiko?

“.....a sa bula tale mai na nona vue ka voleka ni mate kina. A ra sa kurabui kecega na kai vuravura ena vuku ni manumanu.” Vakatakila 13:3.

E na 1929, a vakatikori na Vatican City me dua na matanitu tu vakataki koya mai na matanitu o Itali. Sa yaco oqo me tui tale na Popi. Ena ka 9 ni Maji, 1929, a kaya vaka ko koya, “O ira na tamata kece e na veiyasai vuravura e ra tu vata kei keimami.” Na niusiveva na San Francisco Chronicle’ a tabaka e dua nai tukutuku ni kena sainitaki na veidinadinati ena matai ni kena draunipepa, ka vakakoto oqo na ka e tukuna, “Rau sainitaka na veidinadinati ni veitaba gauna ko Musolini kei Gaspari...Vuetaki na mavoa ni vica na yabaki.” Sa bau dua na ka levu oqo na wekaqu! Nai Vola Tabu e parofisaitaka ni na vuetaki tale mai na nona mavoa, ia na niusiveva e qai vakataudeitaka ena vosa vata sara ga ni Vola Tabu.

E dina ni qai mai vakadeitaki na Lotu oqo e na 538 A.D., a raica rawa mai nai apositolo o Paula na cakacaka ni kaukauwa oqo kei na caramaki ni kena sala. Na cava e a raica ni yaco tiko ena gauna ko ya? Oqo na ka a yaco.

Ni oti na nona lesu tale ki lomalagi o Jisu, a tubu totolo sara na Lotu Vakarisito taumada e na veivakalougatataki ni Yalo Tabu. A parofisaitaka tu o Jisu na veika e ra na sotava na nona tamata.

“Dou na qai soli yani me vakararawataki, ka dou na vakamatei, ia dou na cati vei ira na lewe ni veivanua kecega e na vuku ni yacaqu.” Maciu 24:9.

Na parofisai oqo e yaco sara ga me vaka a volai. Raica mada nai tukutuku veivakurabuitaki oqo.

A vola e dua na turaga na yacana o Tacitus na ka oqo ena nona vakamalataka na veivakamatei ni tui o Niro, “A caka me ka ni qito na nodra vakamatei na lotu Vakarisito”. E ra a dara na kuli ni manumanu ka basuraki mai vei ira na koli. E ra a vakaliligi e na kauveilatai. E ra a vakamai ka ologi enai sulu e kama vakarawarawa me vakararamataka tu na bogi.”

Me ra drotaka rawa na mate, me ra na cakitaki Karisito ga ka vaka cabo i soro vua na tui.

E so e ra a cakava oqo, ia e lewe vuqa e ra a vakararawataki me mate me ra kakua ga ni cakitaka na nodra Turaga.

A raica rawa na lotu ni qaravi matakau ni kevaka e qaqa na Lotu Vakarisisito, na nodra vale ni so Kalou kei na nodrai cabocabo ni soro sa na vaqeyavutaki, ia ena vuku ni ka oqo, a vakasoqona vata na nona kaukauwa kece me vakarusa na lotu Vakarisisito. Era a vakayalia na nodrai yau na lotu Vakarisisito ka vakasevi mai na nodrai tikotiko. E lewe vuqa era a vakadeitaka na nodra veiyalayalati ena dra. Era a vakamatei vakatautauvata na tamata turaga kei na bobula, na vutuniyau kei na dravudravua, na tamata vuli kei koya e leca-i-ka.

Ena ruku ni veiulunivanua ena taudaku kei Roma, era tu kina na qara vatu era veisemai ka cici tu me vica vata na maile sivia na bai ni koro. Ena vei vanua ni vakacegu oqo ka tu ena ruku ni qele, era buluti ira kina na wekadra mate na lawalawa i Karisisito; eke talega era kunea kina e dua nai tikotiko ena gauna era vakasamacataki kina. E lewe vuqa e ra "vakasaurarataki, a ra sa bese ni cakitaka na dina ni vosa ni kalou bula; me vinaka cake kina na nodra tu cake tale mai na mate, Iperiu 11:35. E ra a marau ni ra okati me ra vakararawataki ena vuku ni dina, ka rogo na sere ni qaqa mai na loma ni yameyame ni buka.

A sega ni rawa ni vaqeyavutaki ira o Setani. E na vica vata na yabaki, e rau a vakamatei ira na udolu o Niro kei Tiokilioni, e rua na tui kei Roma.

"Sa rawa ni ko ni vakamatei keimami, vakararawataki keimami, cudruvi keimami," a kaya e dua na lotu Vakarisisito vei koya na nona dauveivakararawataki, " ia na nomuni caka ca sai vakadinadina ni neimami dodonu." Tertullian Apology, para. 50.

Na wekaqu, me yacova mai na 313AD, a vakatabui tu vakalawa na Lotu Vakarisisito. E a okati me tamata ca e dua ke Lotu Vakarisisito. Ia e ra a robota yani na veivanua kecega nai lawalawa nei Jisu.

A raica rawa o Setani ni dodonu me na veisautaka na nonai vadi. Me na kauta cake mai e dua nai tuvatuva vinaka cake. Na cava ena vinaka cake mai na nodra vakamatei?

Vakararawataka na bula - ka curuma vaqaseqase na loma ni Lotu Vakarisisito. Me vaka e dua na turaganivalu qaseqase, ena vakadukadukalitaka nai soqosoqo lotu mai loma.

Raica na ka e yaco.

E tubu e dua na kaila levu ena matanitu. Sa mai lotu Vakarisisito na tui ko Constantine! E ka levu na nodra marau na Lotu Vakarisisito.

Sa sega tale ni ra qai basuraki mai vei ira na koli kei na laione, se va-

kayagataki me ra ta laki sobu, se kama bulabula me vakararamataka na buturara ni veiqaliqali. Sa yaco oqo na vakabauta Vakarisito me lotu ni vanua. Oqori na kenai rairai e taudaku.

Ia vakamalua sara, ni sa ra tiko vakacegu na tamata ka sega ni ra qai leqataka na veivakararawataki, sa tekivu me yaco e dua na ka.

Na sorovi ni dina!

Vakamalua sara, ena vuku ni nodra via rawata na ka kei na nodra ciqomi mai vei ira na tamata, sa ra tekivu nai liuliu me uruca sobu na i vakatagede ni dina me vaka rawarawataka na nodra curu mai na dauqaravi matakau ki na loma ni lotu. Ia na ka oqo e curutaki yani kina nai vakavuvuli lasu ni tamata, kei nai tovo ni qaravi kalou vakapekani.

E sega ni bau kurabui kina na Kalou e nai vadi ca nei Setani me vakadukadukalitaka mai loma na lotu, ka vakaroti keda vakakina. Rogoca na vosa veivakurabuitaki nei Paula.

“Me kakua sara ni dua na ka me vakaisini kemudou kina e dua, ni na yaco mada e liu na vuki tani, ka na vakaraitaki mada na tamata ni valavala ca, a luve ni veivakarusai, o koya sa dauvorata, a sa vakalevulevui koya me uasivi cake na ka kecega sa vakatokai me Kalou, se dauqaravi, a sa tiko kina ko koya me Kalou”. A sa vakaraitaki koya me Kalou. Ni sa cakacaka vakavuni e daidai na ca.” 2 Cesalonaika 2: 1-4,7. E dina. A raica o koya na kena sa toso tiko mai. Na cakacaka vakavuni ni ca a qai toso vakatotolo ni sa mate nai otioti ni Apositolo.

Taro:Na cava a yaco?

Ni oti na kena mai cegu na veivakamatei, na i naki levu nei Setani sai koya me rawai ira nai liuliu ni lotu. Ke rawa ni cakava me ra dokadokai ira, me ra garova nai yau, sa na rawa ni vakamalumalumutaki na yago taucoko. Sa na veisisivitaki na sasaga me re veisau ki na lotu Vakarisito e vuqa na iceni. Sa na tubu kina nai yau kei na dokai ni lotu. E sega ni kawaitaki kevaka me veisautaki na vosa ni Kalou me ra rawai mai kina. Vakacurumi ga mai e so nai valavala ni qaravi matakau ki na loma ni lotu Vakarisito, solia vei ira e so na yaca Vakarisito ka ra na lako vakayauyau mai na iceni.

Na ka vakadomobula sai ko ya - ni oqori sara ga na ka a yaco!

Eratou a curuma yani na apositolo na matanitu taucoko ka tauyavutaki soqosoqo lotu ena vuqa na veikoro levu. Ena toso ni gauna, a tara na veisoqosoqo lotu lalai ena taudaku ni veikoro lelevu. Na veitikotiko lelevu

ni lotu a tauyavu e Jerusalemi, Roma, Alekesadria, kei Ijipita. A qai yaco o Roma me i liuliu vei ira kece.

Nai kalawa tarava oya me ra lewa na matanitu o ira nai liuliu ni lotu me rawa ni vakalawataki kina na nodrai vakavuvuli. E ra qai rawata na ka era a sega tu ni tadra ni na rawa. Na tuvuka ni sasaga oqo a qai yaco ena 538 A.D. e na kena soli taucoko na koro levu o Roma vua na Popi—na Bisopi kei Roma. E na loma ni 1260 na yabaki ka tarava, e ra a taura tu na kaukauwa kece ni veiliutaki vakamatanitu o ira nai liuliu ni lotu, Me vaka ga sa parofisaitaki kece tu mai!

la raica mada na ka vakariseyate oqo.

E kainaka na parofisai ni tiko vua na manumanu na “yaca ni dauvosa-vakacacataki.” Vakatakila 13:11. A yaco me dua nai vakavuvuli levu ni lotu oya me soli vua na Popi na lewa cecere duadua me lewai ira na bisopi kei nai talatala e na vuravura taucoko. Ia me kuria oqo, a taura o koya na yaca sara ga ni Kalou! Na kenai cavuti sai koya na “Turaga na Kalou na Popi” (Lord God the Pope), ka kainaki ni “tawacala.” (raica na kena i vakadinadina ena Appendix 3) E vakarota na vakarokoroko mai vei ira na tamata kecega.

Vakacava na 666? Me da raica mada yani na ka veivakurabuitaki oqo.

E na nonai sala na Popi e ceuti toka kina na vosa ka dusia na nonai tutu, “Vicarius Filii Dei,” ka kenai balebale nai “Sosomi ni Luve ni Kalou.” Nai le, ni oqo na nonai tutu vakalotu sa dau tukuni raraba e na veiyabaki. E nai ka 18 ni Epereli 1915, na niusiveva na ‘Our Sunday Visitor’ e tukuna; “Na vosa e cavuti e na nonai sala vakaturaga na Popi e vakaoqo: ‘VICARIUS FILII DEI’ ka kenai balebale vaka Latina. “Nai Sosomi ni Luve ni Kalou.”

Na Vakatakila 13:18 e kaya, “Wilika nai wiliwili ni manumanu ni sai wiliwili ni tamata ka sa kenai wiliwili e ono na drau ka ono sagavulu ka ono (666).”

Me da cakacakataka mada ka raica se cava na kenai soqoni. Na wekaqu, o se nanuma tiko na fika vakaroma o vulica e koronivuli

V	-	5		
I	-	1		
C	-	100		
A	-	0		
R	-	0		
I	-	1		
U	-	5		
S	-	0	=	112

Na "U" kei na "V" e tautauvata na kedrau i wiliwili, oya na 5

F	-	0		
I	-	1		
L	-	50		
I	-	1		
I	-	1	=	53

D	-	500		
E	-	0		
I	-	1	=	501
Kenai soqoni			=	666 !

Ke cakacakataki vaka Kiriki, Iperiu se Latina e na tautauvata tikoga na kenai soqoni.

Na wekaqu, ni ko wasea na dina oqo, mo na wasea vakayalomatua ka cakava ena yalololoma. E dodonu me da vakatakila vei ira na tamata ni Kalou e lomana na tamata kece. E dodonu me na wasei na dina, ia e na dela ni loloma e na veigauna kece sara.

Na 1260 na yabaki ni veiliutaki nei Roma vakalotu (papal rome) e vakatokai na "Gauna Butobuto" (Dark Ages) kau vakabauta ni ko sa rogoca oti na vosa oqo. Na vuna e a butobuto kina na gauna ko ya sa baleta ni ra a vakatabuya na bete me dua me wilika se taukena nai Vola Tabu, na rarama. Ena loma ni vica na drau na yabaki, o ira ga na bete era a vakatarai me ra wilika nai Vola Tabu. A kauta tani nai Vola Tabu mai vei ira na tamata o Setani me rawa ni biuti ira tiko ena butobuto ni vakavuvuli vakatamata. E sega ni qai dua na ka vinaka cake me ra kila na tamata. A yaco ena gauna

ko ya, ke o laurai vata kei na dua nai Vola Tabu, mo na yarataki mai nomu vale, vakaliligi e na dua na kau, ka vakamai bulabula e na mata ni nomu vale (Appendix 4)

Na ka e raica tarava o Joni e vakadomobula na kena rerevaki !

Wase 4

NA DAINIMATI

WAWA MADA! KE O SE SEGA NI WILIKA NA WASE 2, “NA VAKATAKILAI NI MANUMANU,” KUA NI WILIKA NA WASE OQO.

E rawa li ni ko vakasamataka na lotu Vakarisito me vakamatei ira tale eso na lotu Vakarisito?

Taura vinaka oqo. “A sa soli vua me veivala kei ra na tamata yalo savasava ka me rawai ira.” Vakatakila 13:7. “Ia kau a raica na yalewa sa mateni e na nodra dra na tamata yalo-dodonui, kei na nodra dra na tamata e ra sa mate e na vukui Jisu: ia ni kau a raica, kau a kidroa vakalevu kina.” Vakatakila 17:6.

Sa rauta me kidroa o Joni. Na i binibini vola e na sega ni rawa ni tawana na kedra i tukutuku na 50 na milioni na Lotu Vakarisito e ra a vakamatei e na vuku ni dina. Ena vuku ni nodra taukena e dua nai Vola Tabu, ena vuku ni nodra vakabauta na dodonu ni tamata me qarava na Kalou ena nodra galala vakaira; ena vuku ni veika vakaoqo kei na vuqa tale na “caka cala,” e ra a vakasaurarataki me ra mate na turaga, marama, kei na gone

E vakananumi keda nai tukutuku matata ni veigauna ni so na koro taucoko kei na tauni e ra a vakawabokotaki ena nodra sega ni duavata kei na lotu ni matanitu kei ira na kenai liuliu.

O ira nai vakaillesilesi ni lotu e ra a vuli mai vei Setani na nodrai liuliu, me ra navuca na veigaunisala e so ni veivakararawataki ia me kua ni cavuka nai cegu ni tamata. E na vuqa na gauna a marautaka na tamata na yaco mai ni mate me sereki ira mai na kaukauwa kei na balavu ni veivakararawataki. Oqori na ka e ra sotava o ira e ra saqati Roma. Ke soli na galala e Amerika, e na cakava talega nikua na ka vata oya vei ira era saqati koya. E dokadokataka ni sega vakadua ni veisau. Nai talatala ni Catholic Institute

mai Paris, H.M.A. Baudrillard , a vakamatatataka na rai ni lotu kei ira na kena liuliu me baleta na veivakarawataki.

“Ni sotava (na lotu) na saqati ni nonai vakavuvuli,” a kaya, “e sega ni na cegu na nona cakacaka ena veivakadreti, e sega ni na rauti koya me tuvana na veivakamacala, ia ena vakayagataka na veivakasaurarataki, na veivakarawataki vakayago.”

Ke ko via kila nai tukutuku veivakurabuitaki me baleta na nodra vaka-saurarataki ka ra vakamatei na kawa tamata na Waldenses, Albigenses, Bohemians, kei na so tale e na vuku ni nodra vakabauta, raica na i vakamacala ka toka e muri, ena (Appendix 5).

Nai tukutuku mata ni davui sai koya me baleti ira na Waldenses. Oqo e dua vei ira nai kumukumu lewe lailai sara ka tiko vei ira nai Vola Tabu e na gauna ni nona veiliutaki o Roma Vakalotu, se na Lotu Katolika (papacy)

E ra raica rawa ko ira oqo na nodra vakalolomataki na lewe vuqa ena veituberi ni Popi kei ira na bete me ra vakararawataka na yagodra me vosoti kina na i valavala ca ni yalodra.. Ena nodra bikai ena i colacola bibi ni valavala ca, kei na nodra rerevaka na cudru ni Kalou, e lewe vuqa era colata tu ga na nodrai colacola yacova ni cavuka nai cegu ka ra siro yani kinai bulubulu kei na sega ni nuinui.

E ra a gagadre vakalevu na Waldenses me dovia na madrai ni bula vei ira na yalo kolaiciba oqo, me dolava vei ira nai tukutuku ni veivakacegui ni vosa ni yalayala ni Kalou, ka vagolea na nodra rai vei Karisito nai nuinui duadua ga ni bula tawa mudu.

Era a boroya na bete e dua nai yaloyalo lasu kei Jisu me laurai ni sega ni vakila rawa na veika e lako curuma na tamata bale, ka gadrevi kina na nodra cakacaka ni veisorovaki na bete kei ira na yalosavasava. Ena vuku ni ka oqo, era a sasaga vakaukauwa na Waldenses me vagolea na yalodra ko ira oqo ki vei Jisu me ra raici Koya ni nodrai Vakabula dauloloma, o Koya ka dodoka tu yani na Ligana, ka sureti ira kece tiko me ra lako mai vei Koya kei nai colacola ni nodrai valavala ca, ka rawata na veivosoti kei na vakacegu.

Ena tebe ni gusu e sautaninini, kei na tonawanawa ni wai ni mata, ka vakavuqa ni ra tekiduru tu, sa dau dolavi na veivosa ni yalayala talei ka vakatakila nai nuinui duadua ga ni tamata i valavala ca. Era a gadreva vakalevu me cavuti vakawasoma vei ira na vosa ni Kalou oqo, “A sa vakasavasavataki keda mai na ca kecega na drai i Jisu Karisito na Luvena. 1 Joni 1:7

E lewe vuqa era a sega ni vakacalai ena vuku ni veivakavuvuli nei Roma. Era a raica rawa na tawa yaga ni nona veisorovaki na tamata ena vukuna na tamata i calavala ca.

Na veivakadeitaki ni Nona loloma nai Vakabula e vaka me rui sivia vei ira na yalo eso era vakaloloma tu ena vuku ni valavala ca ka sega ni ra vakila rawa kina na levu ni marau e kauta mai vei ira. Na levu ni rarama e cilava na lomadra, e vaka me ra vakauti yani ki lomalagi. Vakavuqa a rogo mai na vosa vakaoqo "E na ciqoma dina li na Kalou na noqu bula? E na marautaki au beka? E na vosoti au li? Sa qai dau saumi vei ira mai na vosa ni Kalou, "Dou lako mai vei au, koi kemudou vaka-aduaga sa oca ka colata nai colacola bibi, ia kau na vakacegui kemudou." Maciu 11:28.

A ciqomi na vosa ni yalayala ena vakabauta ka rogo mai nai sau marautaki oqo, ". Sa oti nai lakolako balavu ka lakovi voli mai, nai lakolako vakaoca ki na veivanua eso. Sa rawa niu lako vei Jisu ena noqui tuvaki oqo, ka na sega ni vuki tani, mai na noqu masu. "Sa vosoti nomui valavala ca."Na noqu, io na noqu i valavala ca, sa rawa ni vosoti!"

A tiko e dua na kaukauwa e na vosa ni Vola Tabu ka vosa vakadodonu ki na yalo e ra gadreva na dina. Oqori na domo ni Kalou ka kauta mai na veivutuni vei ira e ra rogoca.

Ena vuqa na gauna, e sega ni qai kune tale na dau kau tukutuku ni dina. Sa lako yani ki na dua tale na vanua, se yavu tiko yani na nona bula ena dua na loma ni valeniveivesu, se vulavula mai na nona sui ena vanua a vakadinadina kina.

Sa ra curu botea tiko yani na Waldenses na matanitu nei Setani.

Na nodra tiko na tamata oqo, ka taura tiko na vakabauta ni Lotu Vakarisiko taumada, a vakadinadina tikoga ni nona vuki tani o Roma, ka vakaseuta na cudru katakata kei na veivakararawawataki. Na nodra sega ni via sorovaka na vosa ni Kalou, sa dua na cala e sega ni vosota rawa o Roma. A nakita kina me vaqeavutaki ira mai vuravura.

A vakarota na Popi o Innocent VIII, "O ira nai lawalawa ca oqo, ke ra bese ni veivutuni, me ra qaqiraki me vaka na gata! (Appendix 6).

A sega ni beitaki rawa nai vakarau ni nodra bula na Waldenses. Na nodra cala bibi sai koya na nodra sega ni qarava na Kalou me vaka na lewa nei Roma kei ira na kena mata bete. E na vuku ni ka oqo, na veivakamaduatiki, na veivakararawataki kece e rawa ni navuca na tamata se tevero a sovaraki vei ira.

E ra a vakasasataki me ra vakamatei, ia na nodra dra e vakasuasuataka na sore ni dina a sa kaburaki ka sega ni cala me vuataka na vuana. Kaburaki yani ki na veivanua...”, e na tabei tiko nai colacola oqo me yacova nai otioti ni gauna mai vei ira na ciqoma me ra vakararawataki “e na vuku ni vosa ni Kalou kei nai tukutuku kei Jisu.” Vakatakila 1:9

Nanuma vinaka tiko ni a yaco na veika oqo ni se bera ni da sucu. Ia nai vakaro ni kena ciqomi na “vakatakilakila ni manumanu” e noda oi keda eda bula tiko nikua. Sa na vakarau oqo mo kila se cava na i “vakatakilakila” ni manumanu!

Me vaka eda sa vulica, na manumanu oqo e na “nanuma me vukica na gauna e so kei na lawa eso” Taniela 7:25.

E rawa vakacava me cakava na ka oqo?

Baleta ni a sa matau vei ira na iceni na qaravi matakau, a cavuraka laivi na lotu vakaroma nai karua ni vunau o koya ka vakatabuya na qaravi matakau. E ra binia nai vakatakarakara e so e na loma ni vale ni lotu! Ia e vakaisosomitaki nai vakatakarakara ni veikalou iceni ena vakatakarakara ni so na tamata ni Kalou era sa mate oti! A tukuni vei ira na tamata, ni oqo me vinaka cake kina na nodra so-kalou kei na kila ka. Ia a duatani sara na ka a qai yaco.

Raica na (Appendix 7) e nai vakamacala ni kena kau mai ki na lotu na matakau kei nai vakatakarakara.

E tukuni ni na “nanuma me vukica na gauna e so kei na lawa eso.” Rogoca nai tukutuku veivakurabuitaki oqo mai na dua nai vola ni Lotu VakaRoma, “E tu vua na Popi na kaukauwa me veisautaka na gauna, na lawa ka bau kina nai vakaro i Karisito” —Decretal, de translatic Episcop.

Veivakurabuitaki dina, se vakaevei!

E na matai ni gauna au wilika kina, au dalaga sara ga vakabalavu. Au kurabuitaka ni tukutuku oqo mai na Lotu Vakaroma e voleka ni tautauvata vakavosa kei nai Vola Tabu! Baleta ni sa ciwa ga nai vunau, e ra qai wasea nai katini ni vunau, me rawa ni tini tale (Appendix 8).

A vakavuna o Setani na kena cavuraki nai karua ni vunau. Ia e se sega ni cegu o koya. Era a veisautaka talega nai ka va ni vunau o ira nai liuliu.

Na kena veisau nai ka va ni vunau a vakamalua ka taura e dua na gauna, me kua ni vakayadrata e dua na vakatataro. Ia na veisau oqo e dua na ulu ni cakacaka nei Setani.

Vakarautaki iko rawa na wekaqu!

Na veivosa ogo ka dredre ki na vakasama me taura na kena titobu, e ra a tukuna nai liuliu ni lotu ka ra volai tukutuku taki tu.

“Taro - E tiko tale e dua na gaunisala mo rawa ni vakadinadina taka kina ni Lotu Vakaroma e tu vua na kaukauwa me vakalawataka na veisoqoni vakalotu?”

“Kenai Sau - Ke a sega vua na kaukauwa ogo, ke a sega ni cakava rawa na ka e ra duavata kina kei koya na veilotu vakarisito ni gauna ogo—ke a sega ni rawa ni tokitaka na rokovi ni Siga Vakarauwai ki na rokovi ni Siga Sade nai matai ni siga ni wiki, na veisau e sega na kena yavu vakaivola tabu. (Mai nai vola A Doctrinal Catechism by Stephen Keenan p. 174.

Na kadinala ni lotu katolika o Gibbons e kaya, “e na vuku ni nonai lesilesi vakalomalagi, a veisautaka na siga tabu mai na Vakarauwai (Saturday) ki na Siga Sade (Sunday)”

Tarogi tale na taro:

“Taro - Siga cava na Siga Tabu?”

“Kenai Sau - Siga Vakarauwai na Siga Tabu”

“Taro - Cava na vuna e da rokova kina na siga Sade ka sega na Vakarauwai?”

“Kenai Sau - E da rokova na siga Sade ka sega ni Vakarauwai baleta na Lotu Katolika ena” Bose Levu mai Leotisea ena AD364, sa tokitaka na rokovi mai na siga Vakarauwai ki na Siga Sade (mai nai vola The Converts Catechism of Catholic Doctrine p.50 third edition)

Na cava e kaya nai ka va ni vunau? Sai koya ogo:

“Mo nanuma na Siga ni vakacecegu, mo vakatabuya. E ono na siga mo dau cakacaka kina, ka kitaka kina na nomu cakacaka kecega, ia nai kavitu ni siga sa siga ni vakacecegu i Jiova na nomu Ka- lou, mo kakua ni kitaka kina e dua na cakacaka ko iko, se na luvemu tagane, se na luvemu yalewa, na nomu tamata se nomu vulagi sa tiko ena nomu lomanibai, ni sa buli lomalagi kei vuravura kei na waitui, kei na ka kecega sa tu mai-kina, ko Jiova e na siga e ono, a sa vakacegu enai kavitu ni siga, o koya sa vakalougatataka kina ko Jiova na Siga ni vakacecegu, ka vakatabuya Lako Yani 20:8-11.

E ra vakadinadinataka li nai liuliu ni lotu ni sega ni dua nai vakaro ena i Vola Tabu me baleta na rokovi ni siga Sade?

Era vakadinadinataka! Raica mada oqo.

Na kadinala ni lotu katolika o Gibbons ena i vola "Faith of Our Fathers" tabana e 111, e kaya, "Sa rawa ni o wilika nai Vola Tabu mai Na Vakatekivuki ki na Vakatakila, ia o na sega ni raica e dua na yatu vosa ka vakarota na vakatabui ni siga Sade. Nai Vola Tabu e vakarota na vakatabui vakalotu ni siga Vakarauwai, e dua na siga keimami sega vakadua ni vakatabuya."

Raica na wekaqu, ena Matabose a vakayacori e Trent, na Council of Trent, (1545 A.D.) era a vakadeitaka na qase ni lotu ni bibi na "nodrai vakavuvuli na qase" me vaka na bibi ni Vola Tabu!

Era vakabauta ni a solia vei ira na kaukauwa na Kalou me ra veisautaka nai Vola Tabu me vaka na ka era nanuma. Na "nodrai vakavuvuli na qase" e kenai balebale vei ira na vakavuvuli vakatamata.

O Jisu e tukuna, "A sa sega ni yaga na nodra masuti au, ni ra sa vakata-vuvulitaka na vunau ni tamata mei vakavuvuli." Maciu 15:9

Me vaka ga na nodra curumaka yani na veimatakau ki nai soqosoqo lotu me vakarawarawataka na nodra curu yani na dauqaravi matakau, sa vakakina na nodra veisautaka na Siga Tabu vakaivolatabu.

A tekivu mada vakacava?

Na matanisiga sai koya na nodra kalou turaga na iceni mai na gauna makawa sara kei Papiloni taumada. Me vaka ni ra a qarava na matanisiga ena siga Sade, era a raica rawa nai liuliu ni lotu dauveivukiyaki ni kevake e veisautaki na Siga Tabu mai na siga Vakarauwai ki na siga Sade, ena cakava e vica na ka. Kenai matai - ena tawasei ira mai vei ira na Jiu - ko ira era cati vakalevu vei ira na kai Roma, ka vakataki Jisu (Luke 4:16), era dau qaravi Kalou ena siga Vakarauwai mai nai vakatekivu me yacova mai na gauna oqo. Kenai karua - ena vakarawarawataka sara na nodra curu mai ki na i soqosoqo na dauqaravi matakau kevaka era sokalou na Lotu Vakarisito ena siga vata era qaravi kalou kina na dauqaravi matakau.

A yaga sara na vakanananu ko ya. Era a curu vakayauyau yani e udolu na dauqaravi matakau. Na tuvatuva i Setani a cakacaka ga me kauta mai na ca. A caka vakamalua na veisau ia era a ririko e lewe levu na lotu vakarisito yalodina. Era lako yani vei ira nai liuliu ka taroga se cava na vuna era via veisautaka kina na lawa se i vunau ni Kalou sa Cecere Sara. A sa vakarautaki rawa tu nai sau ni taro oqo. E i vakamacala qaseqase sara, ka na rogorogo vinaka vua e dua e sega ni kila na nonai Vola Tabu.

A tukuni vei ira na tamata ni ra sa so kalou tiko oqo ena siga Sade baleta ni tucake tale mai na mate o Jisu ena siga o ya.

E sega ni bau dua na tikina e nai Vola Tabu me tukuna vei keda me da cakava oqo, ia oqori na ka e a tukuni vei ira. Sa bau veivakurabuitaki dina oqo! De ko sa rogoca tale mada ga ko iko!

Ena gauna a veisau kina na tui ko Constantine me lotu Vakarisito, a yaco na lotu Vakarisito me lotu ni matanitu raraba. E se sega ni dede na nodra curu yani vakayauyau na udolu vakaudolu na dauqaravi matanisiga, a yaco me vakilai na kaukauwa ni i dre ni nodra i vakarau ni qaravi kalou. E levu vei ira na nona vakaillesilesi liu era a dauqaravi matanisiga tu e liu. Baleta ni yavavala tiko na matanitu o Roma, a veitalanoa o Constantine kei ira na nona daunivakasala kei ira nai vakalesilesi ni lotu e Roma.

“Na cava me da cakava? Me da na vakaduavatataka ka vakadeitaka vakaevei na matanitu?”

A taudonu na nodratou i vakasala nai liuliu ni lotu.

“Me caka e dua na lawa me baleta na siga Sade. Me vakaroti na tamata kece sara me ra cegu mai na cakacaka ka rokova na siga Sade.”

Sai koya oqori! Ena vakalomavinakataka ira na pekani era dauqaravi matanisiga, ka vakaduavatataka ira na pekani, na lotu Vakarisito, kei na matanitu o Roma me vaka e sega ni se bau yaco e liu.

O ya na yabaki 321 A.D. Ena nona vakadonuya na nodra vakatutu na liuliu ni lotu, a pasitaka kina o Constantine ena siga koya nai matai ni lawa ka vakaukauwataka na sokalou ena siga Sade.

“Me ra vakacegu na turaganilewa kei na lewe ni vanua kece, kei na vakayacori ni cakacaka kece ena siga vakatabui ni matanisiga” Edict of March 7, 321A.D. Corpus Juris Civilis Cod., lib.3, tit. 12, Lex. 3. (raica na Appendix 9 ena i kuri ni tukutuku me baleta na ulutaga oqo)

Ko ira na lotu Vakarisito era digitaka me ra doka ga na Kalou a yaco me ra biu ena dua na i tutu dredre. A cakacakataka na veika o Setani me vakasaurarataka iko mo doka na siga vakapekani ni matanisiga se mo ciqoma na kenai totogi. Ia ni oti mada ga na nona vakalawataka na tui na siga Sade, e ra a tomana tikoga e vuqa na lotu Vakarisito na maroroi kei na dokai ni Siga Tabu ni kavitu ni siga o koya e a maroroya na nodrai Vakabula. A kila na Kalou na ka a yaco tiko ka sa tukuna oti tu mai ni na “vakananuma me vukica na gauna eso kei na lawa eso” na tamata ni va-

lavala ca." Sa vakarau me mai cakava oqo o Setani e dua na veivakacalai e vuravura tacoko.

Era a vakatabuya tu mai nai Vola Tabu na bete. Ena toso ni gauna, era sa na guileceva na taba tamata vou (e sega tu mai na nodrai Vola Tabu) na veika kece me baleta na Siga Tabu ni Turaga.

E sega walega ni o koya ya - ena toso ni veigauna, a vakayacori na bose ni lotu lelevu. Ena veibose kece oqori, na Siga Tabu o koya e a solia na Kalou me i vakananumi ni Nona bulia na vuravura a biliraki sobu ka laveti cake na siga Sade. A yaco na soqo vakapekani oqo me vakatokai ni "Siga ni Turaga" (vakatura ko Pope Sylvester, 314-337 A.D.) ka ra vakatoka na Siga Tabu vakaivolatabu nai liuliu ni lotu me nodrai vakananumi na Jiu, ia ko ira era doka na Siga Tabu oqo, ena nodra talairawarawa ki nai ka va ni vunau ni Kalou, era a laurai me vaka na tamata "cudruvi."

Me basuraki laivi nai vunau ka tu sara ga ena lomadonu, biu yani na vakatabui ni siga Sade me kenai sosomi, kau laivi nai Vola Tabu, ka vakaroti na vuravura taucoko me ciqoma - oqori na tui ni veivakacalai kece sara!

Raica na wekaqu, o Setani e cata vakalevu cake nai ka va ni vunau mai na vo ni vunau baleta oqori nai vunau duadua ga ka vakatakila se o cei dina na Kalou - na Daveibuli ka bulia na Lomalagi, kei vuravura, na wasa-wasa, kei na ka kecega sa tu kina" Lako Yani 20:11. Sa rawa ni ko qarava na kalou cava ga ka maroroya na vo ni ciwa nai vunau (kakua ni laba, butako kei na kena vo) ia mo maroroya nai ka va ni vunau, mo na qarava na Dauveibuli ni veivuravura kecega, ko Koya e a vakacegu ena kavitu ni siga ka vakaroti ira na Nona tamata me ra cakava vakakina ena vuku ni nodra lomani Koya ka veiwekani vata Kaya.

Ena toso ni veiyabaki, ko ira e sega tu mai na nodrai Vola Tabu a yaco me ra guilecava na Siga Tabu ni Kalou, ka yaco me vakadeitaki na sokalou ena siga Sade. E vuqa ena gauna oqo era sega tu ni kila na ka oqo.

Ko ira na kawa tamata na Waldenses, me vaka eda sa raica oti, kei ira nai kumukumu tale eso era a maroroya vakavuni tu mai nai Vola Tabu, ka lewe vuqa era a maroroya voli tu mai na Siga Tabu Vakaivolatabu na siga Vakarauwai me vaka a cakava o Jisu - a maroroi sobu mai ena veitaba gauna. Ia era a okati me vaka na tamata cala se daubasu lawa. Ena gauna ga era tobo kina era a vakararawataki me yacova ni ra mate. Na yago ni mate ka basuraki vakaca tu e vakaraitaka ki vuravura nai walewale ka vakayagataka tu ga mai na "manumanu" - o ya Ina veivakasaurarataki.

E tukuni me baleti ira na tamata yalodina ni Kalou e nai otioti ni gauna oqo, "Oqo gona na nodra vosota na tamata yalosavasava, oqo ko ira era taura tiko na vakabauta i Jisu" Vakatakila 14:12.

Ena veigauna e muri oqo, ko ira nai liuliu era kila na ka era tukuna tiko era na vakadinadinataka ni a vukica na tamata na Siga Tabu ka sega ni vukica na Kalou. Raica mada eso na i tukutuku veivakurabuitaki ka ra tukuna na veiliuliu ni lotu vuki tani mai Roma.

LOTU WESELE – E sega ni dua nai vakaro e soli mai enai Vola Tabu me sa rokovi nai matai ni siga ni wiki. O na oca ga ni ko vaqara mai nai Vola Tabu, na kena veisautaki mai na kavitu ki na matai. (E nai Vola Ten Rules for Living p.61 Clovis G. Chappell)

BAPTIST – O Harold Lindsell, na edita eliu ni Christianity Today, e kaya "E sega ni dua na ka enai Vola Tabu e vakaroti keda meda maroroya na siga Sade mai na Vakarauwai."

EPISCOPAL – Nai Vola Tabu e vakarota nai kavitu ni siga mo vakacegu kina. O ya na siga Vakarauwai. E sega ni dua na vanua ena i Vola Tabu e tukuni kina me rokovi na siga Sade. (mai vei Philip Carrington, Toronto Star Oct 26, 1949)

Ko ira talega na wekada lotu Katolika era kila na kena yaco mai na veisau. Era kaya, "Keimami rokova na siga Sade baleta ena bose ni Lotu Katolika ena Matabose kei Leotisea, e a tokitaki kina na veivakatabui mai na siga Vakarauwai ki na siga Sade." The Converts Catechism of Catholic Doctrine, Third Edition, pg 50.

Na niusiveva na Catholic Press e kaya, "Na Siga Sade na nonai lesilesi na lotu Katolika kei na lewa me rokovi, e rawa walega me taqomaki enai vakavuvuli ni Katolika. Mai nai vakatekivu me yacova ni tini nai Vola Tabu e sega ni dua na tikina ena i Vola Tabu me vakadonuya na kena tokitaki na siga ni lotu mai na kavitu ki nai matai."

Na Kalou e vakayagataka nai kavitu ni siga vaka 126 ena veiyalayalati makawa ka 62 ena veiyalayalati vou. Nai matai ni siga ni wiki e tukuni vaka 8 ga ena veiyalayalati vou. A via solia e \$1000 e dua na bete levu vua e dua e kunea e dua na tiki ni Vola Tabu ka tukuna ni sa tokitaki na vakatabui kei na maroroi ni Siga Tabu mai nai kavitu ni siga ki nai matai ni siga E sega ni dua e se cakava rawa oqori.

E na vuku ni walu na tiki ni Vola Tabu ka cavuti kina nai matai ni siga ni wiki, raica na (Appendix 10).

E tukuni ni manumanu (nai leu lailai) ena nanuma me vukica na gauna kei na lawa (Taniela 7:25).

Nai karua ni vunau e a cavuraki laivi ka ra kau mai loma ni lotu na matakau. Nai ka va ni vunau duadua ga e tukuna na gauna. Rogoca nai tukutuku rerevaki qo.

“Na popi e tu vua na kaukauwa me veisautaka na gauna, me cakava na lawa ka bokoca na ka kecega, wili kina nai vakavuvuli i Karisito.” E tu vua na Popi na lewa ka sa dau vakayagataka vakavuqa, me vakatikitikitaka nai vakaro i Karisito.” (Mai na de Translatic Episco Cap.)

Nanuma na wekaqu ni Kalou e rui loloma ka sega ni dauveivakadirideini. O ira era yalo dina ena nodra maroroya na Siga Sade ka sega tu ni kila ni ra sa basuka nai ka va ni Vunau, e sega ni cudruvi ira ko Koya. O ira ga e ra kila na ka e vakarota na Kalou ka qai digitaka me ra talaidredre kina, o ira ga oqori sai valavala ca tiko. Na meca ni Kalou e kila ni voroki ni dua nai vunau ni Kalou sa dua nai valavala ca ka vakararawataka nai Vakabula, ka butakoca na bula tawa mudu mai vei keda ke sega ni veivutunitaki.

A yavutaka vakatitobu sara na nona vere ko Setani ka levu sara mada ga nai talatala e ra lecava tu, E levu nai liuliu ni lotu e ra sasaga tiko vagumata me vunitaka na dina me baleta na ulutaga oqo mai vei ira na tamata. E veivakurabuitaki oqo, ia e dina, ni levu nai talatala e sega ni bau duidui na ka e ra vulica mai vei ira e liu. E ra qai vakavulica vei ira nodra lewe ni lotu na ka e ra vulica mai vei ira nodra qasenivuli. Sa ka e vakadeitaki voli mai e na veitabagauna. Oqo na vuna era sega tu ga kina ni kila na nodai tubutubu se tubuda na cava e kaya na vosa ni Kalou me baleta nai kavitu ni siga, na siga ni vakacegegu. Ia ni ra vulica nai Vola Tabu e na yalodina, na tamata vakataki ira—e dolavi na matadra. E levu e ra taura ga na nona vosa na dauvunau ia era sega ni vulica na vosa ni Kalou vakataki ira. O vakabauta beka oya?

Na wekaqu lomani, au vakacaucautaka na Kalou ni udolu, vaka-udolu na tamata ena veiyasai vuravura taucoko, e ra sa vulica na ka veivakurabuitaki ni dina me baleta na Siga Tabu dina ni Kalou enai Vola Tabu, ka ra vakatekivu me ra maroroya ka vakatabuya ena yalo ni talairawarawa kei na loloma vua nai Vakabula ka mai mate ena vakudra .

Ni ko tekivu maroroya na Siga Tabu, sa na yaco me ka marautaki. Ena vakasinaita na yalomu na vakacegu kei na marau. O sa kila na wekaqu ni ko sa qai sega tiko ni vakacacana e dua na Nona i vunau ni loloma ia o sa lako vakavoleka tiko kei nai Vakabula. Na i vola ni Vakatakila e vakama-

calataki ira na yalodina enai vakataotioti ni gauna ni ra maroroya tiko nai vunau ni Kalou kei na vakabauta nei Jisu.”Vakatakila 14:12. (vakadewataki mai nai Vola Tabu vakaperetania)

E saga voli mai o Setani me ra tukuna na dauvunau ni sa bokoci laivi na vunau e tini ni Kalou. Ia ena gauna cava e na qai bau donu kina na basuki ni ka ono, kawalu se kaciwa ni vunau ni Kalou, ni ko laba, butako se lasu? Na tini nai Vunau ni Kalou e na tu vata tu se bale vata, baleta ni ratou dusia na veiwekani veilomani kamikamica ena maliwa ni Kalou kei na tamata. Kevaka o basuka e dua, o sa basuka kece (Jemesa 2:10,11) E vaka e rua na veidomoni—me na ka taucoko se kua.

Na wekaqu o Jisu e kaya. “Dou kakua ni vakasama niu sa lako mai meu vakaotia na Vunau, se na nodrai vakavuvuli na Parofita, au sa sega ni lako mai meu vakaotia, meu vakayacora ga. Niu sa kaya vakaidina vei kemudou ena takali mada ko lomalagi kei vuravura, ia ena sega ni takali mai na vunau e dua na mata ni vola lailai se dua na tikina lailai sara, ena yaco mada kecega (Maciu 5:17-18) E se bera ni takali o lomalagi kei vuravura. E dina ‘ni sa loloma walega dou sa vakabulai kina ena vuku ni vaka- bauta, (Ka sega ena vuku ni noda talairawarawa) Efeso 2:8. Au vakavi- navinaka vua na Kalou ni nona veivakabulai ei solisoli ni loloma ka rawa ni da ciqoma ena yalo ni vakabauta. Ia sa dina talega ni kevaka e dua na tamata e nakita me talaidredre tikoga vua na Kalou, e vakaraitaka ni sega ni lomani Koya dina na Kalou me talairawarawa ki Vua, ka se sega ni ciqoma na loloma soliwale oqo. E se sega ni sucu tale. O ira na tamata dina ni Kalou e ra na tamata talairawarawa, mamarau ka lomani koya vakalevu sara, me yacova ni na vinaka cake vei ira me ra mate, ia me kakua ga ni ra caka ca vei Koya. Na talairawarawa na wekaqu sa yaco me ka kamikamica ni o lako tiko vata kei Jisu!

E vou vei ira eso, ni a ciqoma o Mosese e rua nai wasewase ni vunau E na matai ni nona cabe cake ki na ulu ni vanua, a solia vua na Kalou na vunau e tini ka tukuna o Koya ni na tudei ka tawa mudu. E na dua tale na gauna a qai ciqoma o Mosese na vunau ni valavala ni lotu ka vakamacalataki ena (Appendix 11). Na Vunau ni valavala ni lotu oqo e tukuna na vakamatei ni manumanu, ka dusia nai soro e na sorovaka na luve ni Kalou ena kauveilatai. Na lami lailai malumalumu e vakatakarakarataka na Lami ni Kalou ko koya sa kauta tani na nodrai valavala ca na kai vuravura. (Joni 1:29). Na wekaqu ni sa mai mate vakaidina o Jisu, sa rawarawa vei keda me da raica ni vunau ni valavala ni lotu oqo sa mai oti na kena yaga.

E dua tale nai wasewase ni vunau e a solia na Kalou vei ira na nona tamata. Oqori na lawa ni tiko bulabula ka tiko ena Vunau ni Soro 11 kei na Vakaruwa 14. E na vuku ni lawa oqo e ra tamata bulabula duadua e vuravura na tamata ni Kalou! A sega ni tauvi ira na veimate rerevaki ni veimatanitu tani eso, se na kena ka tiko ena noda vuravura nikua. Baleta ni tautauvata ga na keteda kei na yagoda kei ira oya, o ira e ra talairawarawa e nai vakasala ni tiko bulabula oqo, e ra tamusuka na bula vinaka e kauta mai. E sega ni na tauvi ira na kenisa (cancer) se mate ni uto, se veimate tale eso. E sa bau loloma dina na noda Kalou! E vakavuna mo lomana na Turaga lomani – o Jisu.

Sai koya na vunau ni valavala ni lotu i Mosese ka a vakoti e na kauveilatai. Na vunau oqo a tu kina nai soro e so ni kakana kei na ka ni gunu (meat & drink offerings), kei na vitu na siga tabu ni solevu ka vakayacori ena veisiga eso ni loma ni macawa ena loma ni dua na yabaki.

Na veika kece oqo a dusimaka na mate ni i Vakabula ena kauveilatai ka sega ni dua na kena yaga vei keda nikua. Nai soro e so ni kakana kei na ka ni gunu, na vula vou se siga ni so levu, era 'i vakatakarakara ni veika me yaco mai e muri, ia sa nei Karisito na yago (Kolosa 2:16-17). Era i vakatakarakara ni ka ena mai yaco e na kaiveilatai. O Paula e vakatoka "nai vola liga ni veivakaro" ka qai vakamatatataka ni sa vakaoti ki na kauveilatai (Kolosa 2:14) Au marau ni sa sega ni gadrevi me da vakamate manumanu mei soro ni valavala ca. Na vitu na siga tabu ni so levu ka dau vakayacori e na loma ni dua na yabaki, e ra a vakoti taucoko vata kei na lawa ni vakacaboisoro ka ra duidui mai na Siga Tabu ni Turaga ka dau yaco mai ena veimacawa. E sega walega ni vinakata na Kalou vei ira nona tamata me ra rokova ka doka nona Siga Tabu ni veimacawa ia nai Vola Tabu e kaya ni da na maroroya tikoga na Siga Tabu mai lomalagi talega (Aisea 66:22-23) Raica na (Appendix 11) enai vakamacala ni nodrau vakaduiduitaki na Vunau ni vakacaboisoro kei na vunau e tini.

A cakava o Setani na veivakacalai levu duadua e na i volatukutuku ni kawa tamata.

Raica mada na ka veivakurabuitaki oqo - Era kaya na Lotu Katolika: "E kaya nai Vola Tabu, Mo nanuma mo vakatabuya na Siga Tabu. E kaya na Lotu Katolika SEGA! E na noqu kaukauwa vakalou au bokoca kina na siga ni vakacegegu (Siga Tabu) ka vakaroti iko mo maroroya nai matai ni siga ni wiki. Raica na ka e qai yaco, na vuravura taucoko e cuva ena vakarokoroko ni talairawarawa ki na nonai vakaro na Lotu Katolika"! Father Enright CSSR

Redemptoral College, Kansas City, Mo., me vaka e lavetaki mai na History of the Sabbath p.802

Veivakurabuitaki dina! Sa dina nona kaya nai Vola Tabu, "A ra sa vakarokoroko vua na gata levu, O koya sa solia na kaukauwa vua na manumanu: a ra sa vakarokoroko vua na manumanu ka kaya o cei sa vaka na manumanu oqo? O cei sa rawata me rau veivala kaya? Ia ena vakarokoroko vua ko ira kecega e ra sa tiko e vuravura, ko ira sa sega ni volai na yacadra enai vola ni bula ni Lami (Vakatakla 13:4-8)

E sega ni se bau yali e dua na gauna. Mo raica na kena tautauvata na veisiga ni noda wiki kei na gauna i Karisito, raica na (Appendix 12).

Na wekaqu lomani e so nai talatala e ra na kaya, kua ni ko lomaleqataka na vunau e Tini ni Kalou, qaravi koya ga e na veisiga, se digitaka ga e dua vei iratou na vitu. E so nai talatala vuli toro cake e ra na bau kaya sara, "Kua ni leqataka na muria nai Vola Tabu, sa oti na kena yaga. Bulataka ga e dua na bula dodonu, na veika kece e na vinaka ga. Ni ra tarogi e vuqa nai talatala se cava e ra lotu kina e na Siga Sade ka sega ni kavitu ni siga e ra na tukuna dina na lomadra ka vaka "Au kila ni siga Vakarauwai nai kavitu ni siga, na siga ni vakacecegu ka sega ni veisautaka nai Vola Tabu, ia ke'u tukuna oqori vei ira na tamata, au na vakacegui mai na noqu cakacaka!

Ia na nona rerevaka de na vakayalia nona cakacaka ka na yacovi koya na leqa sai koya na ka a vakavuna me vakayacora o Pailati na ka e a cakava. O nanuma rawa? Ni ra kaya na tamata, 'Kevaka ko sa sereki koya oqo, ko sa sega ni totaki Sisa,' (Joni 19-12) A rere o Pailato, Kevaka era vakacacani koya na tamata ena vuku ni nona sereki Jisu, e sega ni macala na ka ena yaco. Ena rawa ni vakayalia na nona cakacaka! E kaya nai Vola Tabu, "Ia ni sa vinakata o Pailato me vakalomavinakataki ira na lewe vuqa, sa sereki Parapa vei ira, a sa soli Jisu yani ni sa vakanakuitataka mada e liu, me vakoti ki na kauveilatai." (Marika 15.15).

Sa bau bibi dina oya!

Sa rauta me cuva vua na manumanu na vuravura taucoko! Me ra maro-roya nodra cakacaka kei na nodra bula, e ra na sorova na dina na tamata ka duavata kei na lasu me ra tiko vinaka tikoga kina.

Au vakacaucautaka na Kalou baleta ni udolu vakaudolu e ra sa vulica na dina era yalomalumalumu me lesu tale ki nai Vola Tabu ka muri Jisu ki Parataisi.

Na wekaqu, o ira ga e ra lomana na Tamada Vakalomalagi kei na Luvena daulomani e na yalodra taucoko e ra na tudei enai otioti ni gauna ka ra na sega ni vakarokoroko ki na manumanu se rawata “nonai vakatakilakila se maka”.

Ia, na cava na maka se vakatakilakila ni manumanu? Vakara utaki iko ki na so na i tukutuku veivakidroataki.

Wase 5

Na Vakatakilakila ni Manumanu

WAWA! KE O SEGA NI SE WILIKA NA WASE 2 “NA VAKATAKILAI NI MANUMANU” SE KAKUA MADA NI WILIKA NA WASE OQO.

Na wekaqu na “Vakatakilakila ni Manumanu” kei na “Vakatakilakila se Drega ni Kalou e rau veibasai vakavinaka sara ga. E nai otioti ni gauna, e na dua ga vei rau nai vakatakilakila oqo e na tiko vua na tamata kece e vuravura.

O ira e ra digitaka nai vakatakilakila ni Kalou e ra na tiko vata kei Jisu ena nona matanitu totoka, na parataisi talei e sega ni da tadra rawa, na vanua ni veilomani, vakacegu kei na bula marau. O ira e ra digitaka na vakatakilakila ni manumanu e ra na biu kina drano bukawaqa.

O! Ke dua na ka e da sega ni gadreva—oqori na vakatakilakila ni manumanu!

Sa dà vakarau oqo me kila na lasu ni veilasu—na lasu ka na vakacalai kina o vuravura taucoko ka na cokataki koya ki na rarawa tawa mudu. Rogoca na ka e kaya na Kalou me baleta na “vakatakilakila” rerevaki oqo.

“A sa muri rau nai katolu ni agilosi, a sa kaya e na domo levu, Ke- vaka sa dua na tamata sa vakarokoroko vua na manumanu kei na nona matakau, ka rawata na nonai vakatakilakila ena yadrena, se na ligana, e na gunuva ko koya na waini ni cudru ni Kalou, o koya sa sovaraki ka sega ni vakawai kina bilo ni nona cudru; e na vakararawataki vakalevu talega ea buka waqa kei na sulifure ena matadra na agilosi yalosasava, kei na mata ni Lami.” Vakatakila 14:9-10.

Na wekaqu e tiko e rua na gaunisala rawarawa sara me da kila se cava nai vakatakilakila ni manumanu. 1) Taroga na manumanu, se cava na vaka-

takilakila ni nona kaukauwa, veiliutaki se lewa. E na tukuna vakadodonu mai o koya. 2) Vakasaqara se cava nai 'Vakatakilakila ni Kalou' o na qai kila kina ni vakatakilakila ni manumanu e veibasai kaya.

Na vuna e soli kina na veivakaroti kaukauwa me baleta na vakatakilakila ni manumanu sa baleta, na kena ciqomi e i valavala ca levu vua na Kalou. Oqo na vuna era na yali kina o ira na ciqoma. O ira e ra digitaka nai vakatakilakila ni Kalou sa ra na vakaraitaka tiko na nodra loloma kei na dina vua na Kalou, sega vua na manumanu - kevaka mada ga sa tu e matadra na mate! Io na wekaqu, nai Vola Tabu e vakaraitaka ni na yaco na veivakasaurarataki (oqori na nonai yaragi naba dua na manumanu). O ira e ra cata na vakatakilakila ni manumanu era na vakacacani ka sega ni vakatarai me ra volivoli se veivolitaki, ka kenai tinitini na togoti mate!

Raica na vosa ni Kalou veivakurabuitaki oqo. Raica vinaka, ni na vakaukauwataka na i "vakaro ni mate" ena gauna oqo na "matakau ni manumanu"

"A sa rawata ko koya oqo me solia na bula ki na matakau ni manumanu, me vosa rawa kina na matakau ni manumanu, ka vakavuna talega na nodra mate ko ira e ra sa sega ni via vakarokoroko kina matakau ni manumanu... ka me kakua ni veivala e dua. O koya ga sa tu vua nai vola, se na yaca ni manumanu se nai wiliwili ni yacana..." Vakatakila 13:15,17.

Sa dua nai yaloyalo rerevaki!

Se yasana cava o raica tiko, sa toso vakamalua tiko mai e dua na leqa levu e vuravura taucoko. E ra sa vakila na tamata. E na sega ni dede!

O ira e ra lomana na Kalou ena yalodra kece e ra na sega ni na soro ki na veivakasaurarataki - se cava na ka ena yaco. E ra dei tu ni tu e matadra o mate ka ciqoma nai vakatakilakila ni Kalou bula ena yadredra. Sa nomu digidigi beka oqo, na wekaqu? E sega ni ka lailai na ka oqo—e vakatau kina na bula tawa mudu se na rusa tawa mudu.

E na vuku ni vakatakilakila ni Kalou e tukuni:

"Ia kau a raica e dua tani tale na agilosu sa lako mai na tui cake, a sa tu vua na vatu ni drega nei koya na Kalou bula; A sa kaci e na domo levu ko koya vei iratou na agilosu e le va. O iratou sa soli kina me ratou vakacacani vuravura kei na wasawasa, ka kaya "Tei kakua mada ni vakacacani vuravura, se na wasawasa, se na kau, ka malua me keitou vola mada na yadredra na tamata ni noda Kalou" Vakatakila 7:2,3.

Na 'cagi' vakaparofisai e kenai balebale na tiko yavavala kei nai valu. E dua nai valu kei vuravura taucoko sa lako tiko mai, ka da na vakarau raica.

Ia e laurai eke e va na agilosu e ratou sa tarova tu na cagi, me yacova ni sa soli na gauna me ra ciqoma na tamata ni Kalou na Nona drega se i vakatakilakila. Ke a sa sereki oti na ka kece, ia na Kalou e na nona loloma levu kei na vosota vakadede se vesuka tiko na cagi ca—e na dua na gauna lekaleka ga. Ia e boroi tiko e vuqa nai yaloyalo veivakacalai. O ira na matanitu "kaukauwa" e ra bosevata ena vuku ni "tiko sautu" E ra veivosakitaka na "tiko vakacegu" ia e ra vakarau tiko enai valu ka vakayagataki nai yaragi vakalivaliva e na kenai vakatagedegede sara e cake. "Vakacegu, Vakacegu" e ra kacivaka ni sa sega na vakacegu.

E sega ni vakacala ka na kena se sega ni vakaukauwataki mai na "Vakatakilakila ni manumanu" Sa na voleka sara ni ratou sorova na cagi na agilosu! E na kena laurai ena retio se yaloyalo yavala (TV) se kena laurai nodra vakacacani e na vale ni veilewai na tamata e tu vei ira nai vakatakilakila ni Kalou, era na kila na tamata na kedrau duidui na "drega" ni Kalou kei na "vakatakilakila ni manumanu" ka ra na cakava na nodra digidigi. Nai vola oqo e dua na gaunisala ena vakayagataka beka na Kalou vei iko na wekaqu mo raica kina nai tukutuku veivakurabuitaki oqo! E sega ni yaco vakacalaka na nomu sa wilika tiko oqo. Sa waraka tiko na Kalou o ira na yalodina ka ra yalomalumulumu vua, o ira e ra na muri Jisu ka ra na vulica na veitukutuku oqo ka ra na vakatakilakilatiki enai vakatakilakila se drega ni Kalou, ka via saga tiko o Setani me vakuwai ira kina.

Ni sa vulica na tamata kece na veika e na yaco mai, ka sa tauca nai otioti ni nodra digidigi - sa na qai sogo na "katuba ni loloma" vei keda na tamata, ka salamuria mai na mate ca e vitu kei nai otioti ni valu levu e vuravura (e da na raica e na vica na miniti mai oqo). Na vanua o na tu kina e na gauna oya, sa vakatau mai na digidigi o na cakava nikua!

Matai, cava mada na "drega" ni Kalou? Na drega ("seal") e dua na ka e vakayagataki ena veika vakalawa. Na lawa e dau tuki sitabataki ena drega ni matanitu ka veiliutaki tiko. E dau tiko ena "drega" e tolu na ka:

- 1) Na yacai koya ka veiliutaki;
- 2) Nonai tutu;
- 3) Kei na vanua e kovuta na nona veiliutaki.

Ni sa tuki na drega ni matanitu ena dua na lawa se ena i lavo, sa ka e vakadeitakii. E tokona tu na matanitu taucoko. Na nona drega na Kalou

(SEAL OF GOD) e vakadeitaka na nonai vunau, ka ra tokona tu na veivuravura (universe) yalodina taucoko.

Na tamata yadua e sega ni dina ki na drega ni matanitu, kei na lawa e vauci kina, ena kune ni sega ni dina ki na matanitu vakataki koya.

Me vaka ga na kena biu na nona drega o koya e veiliutaki ena nona lawa me vakadeitaka, na Nona drega na Kalou e tiko ena Nona lawa. E kaya vakaoqo na Kalou: Mo viviga nai vola ni tukutuku dregata (oya mo vakatakilakilataka) nai vunau me nodra noqu tisaipeli. (Aisea 8:16).

E vei e da na vakatakilakilataki kina? E na yadreda. Nona vunau na Kalou sa tiko ena yaloda. E na nona veiyalayalati vou vei keda sa vakaoqo Nona vosa ni yalayala:

“Oqo na veiyalayalati kau na cakava vei ira. Ni sa oti na gauna koya, sa qai kaya na Turaga, Au na tugana na Noqu vunau ki na yalodra ka vola e lomadra.” (Iperiu 10:16)

Na wekaqu, na Nona Yalo Tabu na Kalou e vakatakilakilataka na yadreda e na Nona drega ni o digitaka mo ciqoma . Na yadre e tiko kina na “frontal lobe” Na tiki ni mona oqo sai koya na vanua e tiko kina na lewa e loma. Na nomu ciqoma na drega ni Kalou ena yadremu, sa kenai balebale ni ko sa vakadeitaka e na nomu lewa e loma. O vakabauta ka o solia kina nomu dina.

Me vaka ga na nona vakayagataka nai liuliu ni matanitu na nona “drega” ni matanitu me vakadeitaka se vakaukauwataka na lawa ni nona vanua, sa vakakina na Nona vakayagataka na Kalou na Nona “drega” me vakadeitaka kina na Nona lawa se vunau. Na manumanu ena vakayagataka na nona drega (vakatakilakila), me tovolea me vakadeitaka na nona lawa.

E vei e da na raica kina na nona drega na Kalou (Seal of God) kei na tolu na kena veitikina? E na loma donu ni vunau e tini ni Kalou. Raica vakavoleka mada.

“Mo nanuma na siga ni vakacecegu mo vakatabuya. E ono na siga mo dau cakacaka kina , ka kitaka kina na nomu cakacaka kecega. Ia nai kavitu ni siga sa siga ni vakacecegu i Jiova na nomu Kalou: mo kakua ni kitaka kina e dua na cakacaka,.... NI SA BULI LOMALAGI KEI VURAVURA KEI NA WAITUI KEI NA KA KECEGA SA TU MAIKINA KO JIOVA ENA SIGA E ONO, A SA VAKACECEGU ENAI KAVITU NI SIGA , O KOYA SA VAKALOU GATATAKA KINA KO JIOVA NA SIGA NI VAKACECEGU KA VAKATABUYA” Lako Yani 20:8-11

Oqo na vanua duaduaga e nai Vola Tabu o na kunea kina na nonai “Vakatakilakila na Kalou” Oqo na tolu na veitikina ni Nona drega:

1) Na yacana— I JIOVA

2) Nonai Tutu— NA NOMU KALOU (DAUVEIBULI)

3) Vanua e kovuta na nona lewa “LOMALAGI KEI VURAVURA, KEI NA WAITUI KEI NA KA KECEGA SA TU KINA”.

Sa rauta bagi me cakacaka tu mai kina vakaukauwa sara o Setani me unia na dina me baleta na siga ni vakacegegu se Siga Tabu mai vei keda. Oqori na Nonai vakatakilakila na Kalou!

O na taroga beka na wekaqu! E i vakatakilakila dina li ni Kalou na Siga Tabu? Raica na Isikeli 20:12. “Ia kau a solia talega vei ira na noqu Siga Tabu me noqui vakatakilakila vei ira, me ra kila ni sai au ko Jiova ka vakatabui ira. Mo dou vakatabuya na noqu Siga Tabu; ia oqo sa na noqui vakatakilakila vei kemudou , mo dou kila ni sai au ko Jiova na nomudou Kalou” (Isikeli 20:20)

Na cava tale beka e rawa ni matata cake mai na ka oqo? Na vakatakilakila ni Kalou sai koya na Nona Siga Tabu.

A kila o Setani ni o ya na tikina me na cakacaka kina. Sa rauta me cavuraka na manumanu ka qai vakaisosomitaka!

Raica nai tukutuku veikurabuitaki oqo ena vuku ni nona veisautaka na Siga Tabu dina ni Kalou ki na Siga Sade (Sunday) -“E dina, na Lotu Katolika e vakadinata ni a cakava na veisau (taura oqo na wekaqu) la na cakacaka ko ya sai VAKATAKILAKILA NI NONA KAUKAUWA VAKALOTU kei na nona lewa e na ka vakalotu (mai vei Thomas H.F Chancellor of Cardinal Gibbons) Na lotu se rokovi ni Siga Sade (Sunday) e i vakatakilakila ni nona lewa na Lotu Katolika (Papacy). Na vakatakilakila. Na rokovi ni Siga Sade (Sunday Worship) sai koya na vakatakilakila ni manumanu!

Sa matata na veika e da veivosakitaka tiko. E kaya na Kalou ni Kalou dina ko Koya, ka sa soli na nona Siga Tabu mei vakatakilakila ni nona lewa me vaka na Dauveibuli ni ka kecega. Na noda maroroya na siga tabu dina, e i vakaraitaki ni noda doka nona lewa. Ia na Lotu Katolika e kaya:

Sega! Maroroya nai matai ni siga ka yaco o vuravura taucoko me cuva ena yalo vakarokoroko kina lewa ni Lotu Katolika (Father Enright CSSR of the Redemptoral College – Kansas City History of the Sabbath p.802) Oqori nai vakatakilakila ni neimami kaukauwa me vorata nai vunau ni Kalou.

Vakacava o ira na wekada lomani e so e ra maroroya tiko na Siga Sade ka ra sega tu ni kila? E tiko li vei ira na vakatakilakila ni manumanu?

E sega! O ira ga e ra sa kila, ka ra kila talega ni ra sa voroka tiko nai kava ni Vunau ni Kalou e ra sa okati kina. E kaya nai Vola Tabu, “O koya sa ca kina vua sa kila me caka vinaka, ka sega ni kitaka” Jemesa 4:17. Nai vakadewa vakaperetania e tukuna, “Sai valavala ca ko koya sa kila me caka vinaka ka sega ni kitaka” O iko vata kei au daru sa kila oqo ka daru sa na tarogi kina. Vakalailai na tamata kece e ra na qai kila. Na Kalou sa cakava tiko nona Siga Tabu dina me ka ni veivakatovolei levu e vuravura raraba enai otioti ni gauna oqo. E na tawasei ira, o ira e ra lomana dina na Kalou me talairawarawa vua, ena maliwa sara mada ga ni veivakararawataki, mai vei ira e ra kaya walega ni ra lotu vakarisito me vakataki Pailato e ra duavata kei na lasu, toso vata kei ira na tamata – ka kenai tinitini na vakatakilakila ni manumanu. Na vakatakilakila ni manumanu e na qai vakadeitaki na kena ciqomi ni sa veivakasaurarataki kina na manumanu rua nonai leu. Vakatakilakila 13.

E sega sara ga ni da vinakata me da vakararawataka na nodai Vakabula dauloloma ena noda voroka e dua na nonai vunau. E na voroka na utona. E vakararawataki koya vakalevu duadua nai valavala ca. A sotava na rarawa levu e na kauveilatai, me kauta laivi nodai valavala ca. E drodro mai yagona na dra. Na Nona loloma vei keda sa rui talei dina. O ira e ra ciqoma na vakatakilakila ni manumanu e ra sa nakita me ra vakararawataka na yalo dau loloma ni Turaga. Ni da digitaka me da rokova na nonai vunau taucoko, e vakamarautaki Koya.

Ni ko vakatekivu mo qaravi koya e na nona Siga Tabu ena vakayacora o Koya me siga taleitaki duadua vei iko. E na rawa vei iko mo biuta tani kece nomui colacola ena dua na siga taucoko ka rawata na vakacegu levu mai vei Jisu—sega ni vakayago walega, ia na vakacegu ni yalo kei na galala mai na veibeitaki ni valavala ca.

Ke o dau cakacaka tiko e na Siga Tabu dina, e rawa vua me na vukei iko e na ka oqo. Au se bera ni raica ni sega ni cakava oqo. O ira e ra nakita me ra maroroya Nona Siga Tabu ka sega ni cakacaka ena Siga Vakarauwai, e nodra na veikaroni kei na veivakarautaki mana ni Kalou. E na vukei iko beka mo cegu mai na cakacaka ena Siga Tabu (Vakarauwai), se ko o vakayalia nomu cakacaka, ena solia o koya vei iko e dua na cakacaka e uasivi sara! Au yalataka vei iko oqori na wekaqu lomani. Oqori na Kalou! Oqori na Tamada Vakalomalagi.

Na tamata kece e bula tiko e na vuravura oqo e na vakatovolei ena tikina oqo. E milioni vakamilioni ena veiyasai vuravura e ra sa raica na dina veivakurabuitaki oqo me vakataki iko, ka ra sa marautaka tiko na nodra bula veivolekati vata kei Jisu.

Oqo e dua tale na taro? Cava kenai balebale mo ciqoma na ‘vakatakilakila ni manumanu’ ena ligamu?

Nanuma, mo ciqoma e na yadremu sa kenai balebale nomu vakabauta, nomu yalodina kina. (ena tiko e dua nai vakatakilakila e taudaku o koya ena kilai kina na tamata e tiko vua nai vakatakilakila kei koya e sega. Eda na raica yani oqori ena dua na gauna lekaleka mai liu) Mo ciqoma e na ligamu sa kenai balebale ni ena gauna e na vakasaurarataki nai vakatakilakila (mai vua na matakau ni manumanu), e ra na duavata kei na maka, sega ni baleta ni ra vakabauta, ia merawa ga ni ra volivoli, se veivoli kina, me ra maroroya nodra cakacaka ka maroroya nodra bula. Na liga sai vakatakilakila ni cakacaka kei na rawati ni veika me rawa na bula.

Oqo e dua na vakanananu vakariseyate ka vaka domobula. E rawa vakacava me yaco e dua na ka vakaoqo ena dua na matanitu e tu galala? Ke na tovolea na “matakau ni manumanu” me vakasaurarataka na tamata kece me ciqoma na “vakatakilakila ni manumanu”, ena cakava vakacava?

Ia o cei sara mada na matakau ni manumanu?

Wase 6

NA MATAKAU NI MANUMANU

Ko cei beka na matakau ni manumanu?

Na cava ena cakava ko koya?

Ko cei e solia vua na kaukauwa?

Sa na warumisa cake tikoga ni da sa toso tiko! E tiko kecega e na Vakatakila 13.

Oqo na kena i yaloyalo!

“Ia kau a raica e dua tani tale na manumanu sa lako cake mai e vuravura; eda sa vulica oti ni oqo ko Amerika ia sa rua na nonai leu me vaka na luve ni sipi, a sa vosa me vaka na gata levu. A sa tu vua na kaukauwa kecega ni manumanu sa liu vua, ka vakasaurarataki vuravura kina kei ira sa tiko kina mera vakarokoroko vua na manumanu sa liu. O koya ka bula na nona vue ka voleka ni mate kina.... A sa rawata ko koya oqo me solia na bula ki na matakau ni manumanu, me vosa rawa kina na matakau ni manumanu, ka vakavuna talega na nodra mate ko ira era sa sega ni via vakarokoroko kina matakau ni manumanu. A sa vakasaurarataki ira kecega, na tamata lalai kei na turaga, o ira sa vutuniyau kei ira sa dravudravua, ai taukei kei na bobula, me volai e dua nai vakatakilakila ena ligadra l matau, se na yadredra; ka me kakua ni veivoli e dua , o koya ga sa tu vua nai vola se na yaca ni manumanu, se nai wiliwili ni yacana.” (Vakatakila 13:11,12,15-17)

Na wekaqu, ni'u vakananuma walega na veika oqo, e vakayavalata saraga na noqu gacagaca e loma.

E dina ni da na nanuma beka ni sega ni rawa ni yaco, ia na vosa ni Kalou e kaya ni na yaco.

O Amerika (na manumanu 'rua nonai leu') e na vakasaurarataki ira kece na tamata me ra vakarokorokotaka nai matai ni manumanu ena nona vakarota vakalawa "nai vakatakilakila" ni matai ni manumanu".

E dua na lawa ni Siga Sade (National Sunday Law) e na vakaroti e Amerika. E na wase 1 e da sa raica ni sa roro tiko mai, kei na so na veika e vakavuna.

E da sa vulica oti ni o Amerika sai koya na "manumanu rua na nonai leu". Nai matai ni manumanu sai Roma vakalotu se na Lotu Katolika. Na 'matakau ni manumanu' sai koya e dua tale na kaukawua vakalotu me vakataka nai matai ni manumanu (Roma Vakalotu), ka vakavuvulitaka e vuqa nai vakavuvuli lasu vata ga kei Roma - ko ira na lotu vakarisito vuki tani.

Me vakarawarawataki, na Vakatakila 13 e vakaraitaka vei keda nai tutuku veivakurabuitaki ni ko Amerika e na vakasaurarataki ira na tamata kece me ra vakarokoroko vei Roma Vakalotu (Papacy) na lotu Katolika, ka ciqoma na kena i vakatakilakila(maka) ena kena vakalawataki nai matai ni siga ni wiki. Ko ira kece era sega ni duavata kei na vakatutu oqo, era na tauca na kena ca!

Kaya e dua na turaga ko Bill Stringfellow e nai vola; All in the Name of the Lord! (p134-135) ka vaka—

Ni sa yacova na tamata na boto ni sauloa ni ca ni bula vakayalo, ka bulia ka vakadonua e dua na lawa, e sega walega ni sa vakaduri e dua na matakau ni manumanu e Amerika, ia ena taurivaka na yavu ni veivakasaurarataki ni Lotu Vakaroma taumada, ka na vakadavora talega na veituvatuva eso me ra ciqoma na tamata kece nai vakatakilakila ni manumanu.

Sa qai matata mai! Raica na wekaqu, e sega ni o koya na manumanu mena vakalawataka na nonai vakatakilakila, ia o koya ga nai vakatakarakara ni manumanu, sai koya na matanitu ko Amerika.

Na vanua ga sa na lai yaco kina oqo; O na vakasaurarataki mo talairawarawa ki na lawa ni matanitu ka talaidredre vua na Kalou, se o sa na voroka na lawa ni vanua e na nomu via talairawarawa vua na Kalou. Oqo na veivakatovolei dina! Kevaka ko na via yalodina vua na Kalou, ko na raica e na dua na tiki ni gauna lailai ni se bera ni lako mai ko Jisu,ni na sega nomu cakacaka, sega ni rawa mo volivoli se veivoli, ka yacova sara me tau talega nai totogi mate!

E via dredre me da vakabauta ni na rawa ni yaco na veika oqo, ia ena gauna sara ga oqo sa ra tekivu tuvaturvaka na veimatabose e vuqa ena vuku ni vakanananu oqo!

O ira na veisoqosoqo vakalotu lelevu mai Amerika me vaka na LORDS DAY ALLIANCE, na RELIGIOUS ROUNDTABLE kei na CHRISTIAN VOICE, sa ra vakalakala tu ki na yavu ni veivakacalai oqo, me vaka e rawa ni vakadinataki ena lewe ni veivola eso era tabaka. Era gadreva me rawa ni yaco me vakatulewa na lotu ena buturara ni matanitu, ka ni oqo na ka me na yaco taumada ni se bera ni rawa ni vakalawataki nai matai ni siga ni wiki.

E vakaraitaka na i vola dusidusi ni lotu Katolika na Catholic Twin Circle, “Ni na ka uasivi vei ira kece na lewe i Amerika me ra vakatututaka vua na Peresitedi me buli e dua na lawa ni matanitu – se me veisautaki na lawa kevaka e gadrevi – me rawa ni yaco na i matai ni siga ni wiki(Sade) me Siga ni Vakacecegu.”

E vuqa na vei kauwai kei na vakatutu vinaka era kauta cake mai ko ira na veisoqosoqo kaukauwa oqo, me vaka na kena yadravi na veiporokaramu ni TV me maroroi ka tarai cake kina na matavuvale. Ia era lecava ni kevaka esa na vakalawataka ko Amerika nai matai ni siga ni wiki, esa na kauta laivi na galala ni digidigi ni qaravi Kalou vakatamata yadua vei koya e via rokova na nona Siga tabu dina na Kalou ka vakanadakuya na siga e dau qaravi kina na kalou matanisiga(Sunday). Sai koya oqo na kena vakalawataki nai vakatakilakila ni manumanu. O ira era duavata kei na lawa veivakasaurarataki oqo (sega ena dela ni leca-i-ka) era sa vakadeitaka na nodra ciqoma na i „vakatakilakila ni manumanu.” Na cava na vuna”?

Baleta ni ra sa talaidredre tiko ki nai vunau ni Kalou ena nodra rokova nai vakavuvuli vakatamata. E kaya ko Jisu, “A sa sega ni yaga na nodra masuti au, Ni ra sa vakatavuvulitaka na vunau ni tamata mei vakavuvuli”. Marika 7:7

Kevaka e vakayavalata na nomu bula nai tukutuku oqo, yalovinaka mo toro voleka sara vua na Kalou. Ena vukei iko ko Koya me vakarautaki na lomamu. Ena yaco vakusakusa mai na veika oqo.

Mai na yasai Amerika au cavu tu mai kina(state), o Virginia, esa vakayacori oti kina na ka oqo. Esa virikotori oti tu ena kena yavu-ni-vakavulewa na “Sunday law” ka sa okati talega kina nai totogi mate.

Wilika mada nai tukutuku vakariseyate oqo.

Ena yabaki 1610, nai matai ni "Sunday law" e Amerika, a vakayacori ena vanua (state) ko Virginia, ka vaka oqo na veika e lavaka: "Me ra kauti ira yani na turaga kei na marama ena mataka me ra laki sokalou ka rogo i vunau enai matai ni siga ni wiki, ka vakatalega kina ena yakavi, ena vakavulici ko koya e cala ena matai ni gauna ena kena kau tani vua na kakana kei na veivuke vakailavo ena loma ni dua na macawa taucoko, vei koya e cala vakarua ena vakuai mai na veivuke vakailavo kece ka warolaki talega, enai katolu ni gauna me sa na tau nai totogi-mate." Law and Orders, Divine, Politique, and Martial, for the Colony of Virginia: vakadeitaka taumada ko Sir Thomas Gates Lieutenant General enai ka 24 ni Me, 1610.

Ko ni sa kila tiko li ni se bula vinaka tu na lawa ni siga Sade oqo ena i volanilawa kei Virginia ka vaka talega kina ena veivanua (states) tale eso?

E dina ni sega ni dodonu vakalawa na ka oqo, ia esa yaco oti vakavuqa ena levu na veivanua (states) ena i vola tukutuku kei Amerika. Ese bula vinaka tu na lawa oqo enai vola ni lawa, ia e sa waraki tikoga na dela ni gauna e veiganiti me vakayavalati tale na tikini lawa oqo.

Ko sa raica rawa se sega? Na Kalou e kila vakamatata na veika e tu e matada, ka sai koya qo na vuna e veivakaroti tiko kina ena nona i vakaro ni loloma.

Ena vakila na tamata yadua nai bili vakaitamera me ra duavata kei na vakalawataki ni matai ni siga ni wiki.

Na cava ena vakauqeta na tamata me gadreva me vakalawataka na matanitu na rokovi ni matai ni siga ni wiki (National Sunday Law)?

Na basu lawa e dua na ka levu ka na vakauqeta na kena yaco. E ra rere ka tiko-taqaya na tamata ena vuku ni basulawa, ka sa yacova na lomaleqa ni tamata nai tagede e se bera vakadua ni yacovi. Ena nodra nuiqawaqawa era sa tagica kina me vakalesui tale mai nai totogi-mate. Ena vica ga na yaua sa oti au a tiko kina ena loma ni Positovesi, ka vesuka na mataqu na ulutaga liu ni niusiveva ka toqai koto vakaoqo "VAKAROTI ME VAKAMATEI KO KOYA KA LABA"

A vakaroti me vakamatei e dua na cauravou ni oti nona vakadinadina-taka na nona labata e dua na goneyalewa lailai mai Wildwood, Florida. A vesuki vakaukauwa na goneyalewa lailai oqo ni bera ni qai buluti bulabula. Nai tovo vakadomobula ka lolovira vakaoqo sa vakavuna me ra tagica kina na lewe ni vanua me vakalesui mai vakatotolo nai totogi-mate.

Na turaga-ni-lewa vakataki koya a vakaraitaka ni “Sa bau torosobu dina ka vakadomobula na cala levu oqo” Citrus Chronicle News.

Nai Vola Tabu e vakarota nai totogi-mate ena vuqa na gauna ena vuku ni cala me vaka na laba, kucu, vakatevoro, kei na vakasalewalewa (Vakatekivu 9:5,6; Vakaruva 22:25-29; Vunau ni Soro 20:13; Lako Yani 22:18). Ena yabaki sa oti e rauta e 400 na tamata e Amerika era a wawa tiko me ra vakamatei ena vuku ni totogi-mate esa vakatauca oti vei ira. Ena yabaki oqo esa toso cake nai wiliwili oqo ki na 1100! Sa veisau na nanuma ni lewe ni vanua ena nodra a dau saqata voli na vakatututaki ni nodra vakamatei na tamata beitaki, ena gauna oqo e lewe rua mai na tolu na tamata era sa totaka na vakatutu oqo. Me vaka na dina ni parofisai vakaivolatabu ena lesu tale mai na vakamatei ni tamata beitaki.

Ia na ka e vakavu-kidroa vakalevu kina na vakananau oqo, sa baleta na vakalesui tale mai oqo ni nodra vakamatei na tamata beitaki, ena vakayagataki vei ira era na digitaka me ra lomana ka talai rawarawa vua na Kalou.” A sa rawata ko koya oqo me solia na bula ki na matakau ni manumanu, me vosa rawa kina na matakau ni manumanu, ka vakavuna talega na nodra mate ko ira era sa sega ni via vakarokoroko ki na matakau ni manumanu.” Vakatakila 13:15

Ena vica ga na siga sa oti a vakatarogi ena loma ni koro levu ko Atlantic City, mai New Jersey e dua na turaga (yacana ko Tony) ka maroroya tiko na Siga Tabu dina vakaivolatabu. “Na cava ko na cakava oqo kevaka ko na vakasaurarataki mo so-Kalou ena siga Sade ka kakua ena i kavitu ni siga (Vakarauwai)? Era tomana na dautauri-tukutuku ka taroga tale “E vakaevei kevaka sa mani yaco mo vakamatei sara kina?”

“Sa na rawa meu vakamatei,” a kaya ko Tony, “Au na talairawarawa ga ki na Vosa ni Kalou.”

Era vakasamataka tiko beka ko ira na dautauri tukutuku ena toloni gaunisala na veika era taroga tiko?

Era kidava tiko beka na tamata na ka e sa yaco tiko? Na veivakasaurarataki e nona i valavala na “gata”. Au masuta na Kalou me se tei vakaberabera-taka vakalailai na kena yaco nai valavala kaukauwa oqo ena noda vanua. Au vakavinavinaka ni na vakayacora vakakina na Kalou – me yacova “me keitou vola mada na yadredra na tamata ni noda Kalou.” Vakatakila 7:3

Na karua ni ka e na uqeta na lawa ni Siga Sade, o ya na leqa ni bula vakailavo. Eda sa kila nai tuvaki vakailavo eda sa tu kina ka sega ni yaga me vakamacalataki.

Nai katolu ni vuna—o ira sara ga nai liuliu ni veimata lotu e ra utura tiko na buka ni vakalawataki ni Siga Sade, ka ra vesumonataki ira na lewe ni vanua me ra nanuma ni gadrevi na lawa oqo me kauta mai na vinaka. Me vaka e tukuni e na wase 1, na veiniusiveva keina veika ni vakau-i tukutuku e so era uqeti ira na lewe ni vanua ka kaya - “Ni na sega na vakacegu mai na tubu cake ni leqa vakailavo, vakavo ke vakalawataka vakaukauwa na Siga Sade na matanitu” (Liberty Confidential Letter Vol. 5 –1982). E da raica na wekaqu ni veika oqo sa vakavotukanataki tiko kina na parofisaisa ena kena uqeti na matanitu me vakarota na “Vakatakilakila ni Manumanu”. Vei ira e ra leca-i-ka enai Vola Tabu, na veivakalawataki oqo e rogo vinaka ka dodonu vei ira.

Dua tale na ka e na vukea na veivakalawataki sai koya na cakacaka mana (miracles). Sa dua na ka na levu ni gagadre kei na kauwai e na gauna oqo me baleta na caka mana. Na Kalou e Kalou dina sara ni cakacaka mana. E na vuku ni ka oqo, e levu e ra vakabauta ni cakacaka mana KECE e lako mai vua na Kalou. Baleta ni ra sega ni kila nodrai Vola Tabu e ra na vakacalai vakarawarawa sara e na cakacaka mana nei Setani, ka vakauasivi ni vakayacori tu ena yaca i Jisu. Rogoca oqo:

“Ia kau a raica e le tolu na yalo velavela e ratou sa vaka na boto, e ratou sa lako mai na gusu ni gata levu, mai na gusuna talega na manumanu, mai na gusuna talega na Parofita Vakailasu. Ni ratou sa yalo ni tevero ko iratou, e ratou sa kitaka na cakacaka mana, a ratou sa lako yani vei ira na tui ni veivanua kei vuravura taucoko” (Vakatakila 16:13,14).

Na ka meda kila ni ko ira na tevero e ra na cakacaka mana talega me vakataka na Kalou. Ena nodra gaunisala butobuto oqo, ena vakacalai kina o vuravura taucoko me vakarokoroko ki na manumanu, ka ra ciqoma na nona i vakatakilakila. E na okati na veicaka mana oqo me vakadeitaka ni ka vakalou na vakalawataki ni Siga Sade, ka sa dodonu ga me ra muria me vueti kina na leqa vakailavo kei na matanitu!

Rogoca oqo na wekaqu lomani; e dua vei ira na gaunisala e na vakacalai kina e milioni vakamilioni na tamata sai koya na cakacaka mana vakailasu oya. Eso na tamata e ra na veivosaki vata kei ira na wekadra e ra sa mate, ka ra nanuma ni ra vosa tiko mai vei ira mai lomalagi. Vei ira e ra sega ni kila na Vosa ni Kalou, oqo e dua na veivakacalai sa bau titobu sara ga!

E vakatabuya nai Vola Tabu vua e dua me veitaratara vata kei ira na mate, baleta ni gauna e vakayacori kina na ka oqo, e ra sa sureta tiko na

'yalo velavela' ni tevero me vosa vei ira. Oqo na vuna era a vakamatei kina ko ira e ra cakava na ka oqo e na gauna vakaiivolatabu.

Ia ko ira e na gauna oqo, e ra na sikalutu vakarawarawa e nai lawaki oqo! Sa caramaka rawa tu ko Setani na kena gaunisala. E na dua na vakadidike ka yacana na "Greeley Poll" e kunei kina ni lewe dua mai na lewe va na lewe ni vanua e Amerika, e ra sa tovolea oti me ra veitaratara kei ira na mate! (mai na These Times April 1982 – Norman Guiley, Life After Death).

Me rawa ni vakadonui na vakalawataki ni Siga Sade, ena dodonu talega me na veisau taumada na yavu-ni-vakavulewa nei Amerika. Sa kenai bale-bale oqo ni na gadrevi me valuti ka vakatawayagataki na yavu cecere ni nodrau tawasei na lotu kei na matanitu. Na yavu cecere oqo e virikotori tu enai wasewase ni yavu ni vakavulewa nei Amerika ka vakatokai na "First Ammendment".

O sa rogoca rawa tiko li na veitalanoa e vuqa me baleta na veisautaki ni "first amendment" ena dua na gauna lekaleka ga oqo se sega? E vuqa na "states" e Amerika era sa kerea tiko me duri e dua na matabose me dikeva na yavu ni vakavulewa. Na rarama tabucala ni parofisai e vakaraitaka ni na valuti ka talaraki na yavu cecere ni tawasei ni lotu kei na matanitu. Ia na Kalou e namaki keda na luvena me da na vakayacora na ka kece eda rawa ni cakava ena kena maroro'i na yavu cecere oqo. Era a vakadaveya na nodra dra na noda qase me rawa ni ra vakarautaka vei keda e dua na vanua e galala mai na veivakatotogani kei na veivakasaurarataki vakalotu. Me da na vakasavuliga beka li ka tawa kauwai ena kena sa tekivu me talaraki na yavu cecere oqo?

Ko ira talega na veimata lotu era duavata ena rokovi ni siga Sade era na cokovata ena dua nai tosotoso levu me saumaki kina ko vuravura taucoko. Era sa maqusa kina nai liuliu ni lotu me ra teivaki rawa na nodra mata ena buturara vakapolitiki. Baleta ni lawa e vauca na ka vakalotu na vakalawataki ni Siga Sade, esa toso totolo ki liu na tevero ena nona biliga yani na lotu ki na buturara vakapolitiki ena kena sagai me talaraki na yavu cecere ni tawasei ni lotu kei na matanitu. E sega ni ka ni kidacala ni levu vei ira nai liuliu lelevu ni lotu kei na matanitu ena gauna oqo era saqata na yavu cecere ni tawasei ni lotu kei na matanitu. Sa ko raica rawa beka, na wekaqu? Sa sega tale ni ra qai tovolea me ra vunitaka na ka oqo.

Ena ciqomi na vakalawataki ni Siga Sade me i wali uasivi ni veileqa kei na nuiqawaqawa kece e sotavi, ka vakacokovatataka na veimatalotu vakarisito taucoko e vuravura.

E se na votoqu ena noqu rogoa ena lomaloma ni bogi na domo titobu ka vosa tiko mai ena siteseni ni retio volekati Washington D.C. E na domo batabata me vaka na sitila a kaburaki mai ni sa ubi keda tu na nona cudru na Kalou, ka na sega ni vakasukai rawa me yacova ni sa veivutuni na vana, ka saumaki lesu tale vua na Kalou ena kena vakatabui tale na siga Sade. Me vakataka ga na nodra a liutaka nai liuliu ni lotu na tuvutuvaka ni nona vakamatei ko Jisu, ena vakatalega kina ena nodra vakasaurarataki na tamata kece “me ra vakarokoroko vua nai matai ni manumanu.” E sega ni tukuni mo laki lewena na lotu Katolka mo qai vakarokoroko kina vua nai matai ni manumanu. Na ka ga me na cakava e dua sai koya me na ciqoma nai vakatakilakila ni nona kaukauwa, ka vakanadakuya ka beca na nonai vakatakilakila na Kalou bula – oqo nai lutua ni vakarokoroko vua na manumanu.

Ke o vakabauta se sega, e na tokaruataki tale na veivakararawataki kei na veivakatotogani ni veitabagauna ni butobuto sa sivi yani! Esa vesumonataki tiko na kawa tamata me rawa ni ra okata me ka kilikili ka dodonu taudua e rawa ni cakava e dua ena gauna sa tu oqo e matada me ciqoma nai “vakatakilakila ni manumanu!” “Ia ka’u a raica e dua na uluna e vaka sa vuetaki me mate kina: a sa bula tale mai na nona vue ka voleka ni mate kina: a ra sa kurabui kecega na kai vuravura e na vuku ni manumanu. 4 A ra sa vakarokoroko vua na gata levu, o koya sa solia na kaukauwa vua na manumanu: a ra sa vakarokoroko vua na manumanu, ka kaya, O cei sa vaka na manumanu oqo? o cei sa rawata me rau veivala kaya?” Vakatakila 13: 3,4. Ko ira era doudou me ra saqata na lawa oqo era na laurai me vaka e dua na voto ni moli ka sega nodra tikina ena nodra veitikotiko. Na ka lolovira taudua e rawa ni tukuni me baleta e dua ena gauna oqo koya ni lewena tiko e dua nai lawalawa ni mata vakacuru(cult). Ko ira era saqata nai vakatakilakila ni manumanu era na okati me ra lewena nai soqosoqo ni vakacuru(cult) lolovira ka veivakalaboci taudua, ka ra na sotava talega na nodra voravora na veiliutaki. Ni sa dreve kece nai tuvatuva ni veivakatotogani kei na veivakacacani ena vuku ni nodra yalodina na digitaki ni Kalou, sa na qai tau nai totogi-mate. Vakatakila 13:15-17.

Era na drovaki bula ko ira na turaga, marama, kei ira na gone mai na veidraki ni bula duidui, ka vunitaki ira ena veivanua lala ka sukusukura, ia kevaka era tobo era na biu e vale ni veivesu me ra waraka na kedra i totogi. Era na beitaki ni ra vakavuna tiko nai valu, na yavavala, na tiko leqaleqa, na waluvu, uneune, kei na cagilaba. Me vakataka na nodrai Vakabula kei ira na milioni era a mate ena vuku ni nodra vakabauta e liu ena gauna ni

butobuto kei vuravura, era na cakitaki mai vei ira na nodra matavuvale, vakasewasewani, ka ra okati me ra “tamata lialia ka surevaka mai na leqa kei malaia ena keda maliwa.”

Ena nodra sa na kau mai na nona tamata yalodina na Kalou ena mata-veilewai ena vuku ni nodra vakabauta, sa na qai tete me vaka na kama ni veigasau na rarama ni nona Siga Tabu dina na Kalou. Esa na qai matata kina me vaka na sigalevu tutu na dina me baleta nai ka va ni vunau ni veidutaitaki kei na siga lasu(Sade) ka via vakalawataka tiko ko koya na matakau ni manumanu. Ena dela ni veilecalecavi, vaqara-lasa, kei na veilecayaki ni bula e vuravura, era na digidigi na tamata vakayadua me ra na ciqoma na “drega ni Kalou bula” se nai “vakatakilakila ni manumanu.”

Era na lako yani na yalo ni tevoru me vakacalai vuravura taucoko. Ko ira taudua ga e ra vakatara na Vosa ni Kalou me nodrai dusidusi ka takele ni bula e ra na sega ni sika-lutu e na veivakacalai mana oqo. E lewe vuqa era na qai mai kunea na ka dina me baleta na nona Siga Tabu dina na Turaga ni Siga ni Vakacecegu ko Jisu, ka ra na ciqoma ena yalo ni loloma kei na talai rawarawa – ka dina ga ni sa wanonovi ira tu mai ko mate kei na veivakasewasewani.

Ena gauna era sa na digidigi oti kece kina na tamata vakayadua(ena sega ni dede), sa na tarava sara ga mai na gauna bibi ni sogo ni katuba ni loloma, ka na tauca kina ko Jisu e dua na mala ni vosa bibi dina ka vaka, “O koya sa tawa dodonu, me tawa dodonu tikoga; kei koya sa dukadukali me dukadukali tikoga kei koya sa yalo savasava me yalo savasava tikoga.” Vakatakila 22:11.

Esa na matata na tai ni wai cava esa na tu kina na kisi yadudua – na bula se na mate. Sa na tarava mai na sovaraki ni mate ca e vitu ni Vakatakila 16, vei ira era sega ni vakatakilakilataki ena “drega ni Kalou bula”. Nai ka ono ni mate ca ena kureitaki ka kuruseti vuravura taucoko. E sega na vosa me vakamacalataka, ka sega ni rai-tayaloyalotaka rawa noda vakanananu na vakadomobula ni ka ena yaco gauna oqo.

Sa na vakaevei tu beka na bula?

Wase 7

NAI VALU KEI VURAVURA

O Shakespeare a vola, “E tiko e dua na laini tawa kune o koya e takosova na veigaunisala kece, na yalava tawa kune e na maliwa ni Nona veivosoti kei na nona cudru na Kalou.”

“E dua na leqa levu sa waraki ira tu na tamata ni Kalou. Sa waraki vuravura tu na leqa levu. Na veisaqasaqa levu duadua ni veitaba gauna sa tu sara ga oqo e matada.” Ia ena gauna koya e na tu cake ko Maikeli na Turaga levu o koya sa totaki ira na luvedra na kai nomu e na qai yaco e dua na gauna rarawa, sa sega sara e vaka kina mai nai vakatekivu ni matanitu ka yacova na gauna koya, ia e na gauna ko ya era na vakabulai na kai nomu, ko ira kece sa na kune ni ra volai enai vola.” Taniela 12:1

Ni oti na cakacaka ni veivakaroti levu ni Vakatakila 14:9,10 me kakua ni ciqomi nai vakatakilakila ni manumanu, ka ra digidigi oti na tamata yadua, sa na sogo na katuba ni loloma. Sa ra ciqoma oti na tamata ni Kalou na sovaraki vakayauyau ni Yalo Tabu – “na veivakabulabulataki mai na mata ni Turaga.” Ka ra sa vakarautaki ki na gauna ni rarawa sa tu mai liu. E ra sa dregati enai “vakatakilakila ni Kalou bula.” Era sa qai laivi vakadua na tamata i valavala ca vua nai liuliu e ra sa digitaka. E ra a cata na veivosoti ni Kalou, e ra a cata nona yalo loloma ka ra buturaka na Nonai vunau. Ia oqo sa sega na nodrai vakaruru mai na cudru waqawaqa i Setani. Sa na qai vakauti vuravura yani o koya ki nai otioti ni leqa kei na rarawa levu ka tukuni tiko e na Taniela 12. Na Nona cudru na Kalou sa na sovaraki ena vuravura vuki tani kai valavala ca oqo ena kena sovaraki na mate ca e vitu ka volaitukutuku taki tiko ena Vakatakila 16. Me vaka ga na kena vakatauci na tini na mate ca mai Ijipita ena vuku ni veikalou era qarava,

sa na vakakina na kena vagolei vakatabakidua na i otioti ni mate ca e vitu vei ira era qarava na manumanu kei na nona matakau.

Ni da vulica na ulutaga veivakurabuitaki oqo ka tovolea me raica na i yalotalo taucoko, e da raica ni sa rui lewa dodonu, sa rui yalovinaka na Kalou — ia o ira e sovaraki vei ira na mate ca oqo e ra laurai ni ra sa rui talairadrede ka ca ena sega e dua e vuravura kei lomalagi, me na beitaka rawa na Kalou me kaya ni sega ni dodonu na nona lewa ena mate ca sa yaco. Ni sa sovaraki oti nai matai ni tolu ni mate ca rerevaki, e kacivaka e dua na agilosu—“O ni sa Yalododonu....ni Kemuni sa lewa vakaoqo. Era sa vakadavea na nodra dra na yalosavasava kei ira na parofita ko ira oqo, ko ni sa qai solia vei ira na dra me ra gunuva; sa dodonu me vaka kina vei ira. Vakatakila 16:5,6

Sa tau oti na lewa ka vorati kina o lomalagi ka ra vakasaurarataki, vakaliailiai ka vakamatei o ira na nona tamata talairawarawa na Kalou - ia oqo - “Kau a rogoca e dua na domo levu mai na vale ni lotu, sa kaya vei iratou na agilosu e lewe vitu, Dou lako, ka sovaraka yani na bilo e vitu ni cudru ni Kalou e vuravura.

A sa lako na kenai matai, a sa sovaraka na nona bilo ki vuravura a sa tauvi ira na tamata na vidikoso ca e rarawa sara, o ira sa tu kina nai vakatakilakila ni manumanu, kei ira sa vakarokoroko ki na nona matakau.” Vakatakila 16:1-2.

Na wekaqu! Vakasamataka mada na vidikoso e na yagomu taucoko!

Nanuma vinaka ni vidikoso mosimosi ka boi ca oqo e na tau ga vei ira era vakatakilakilatataki ena vakatakilakila ni manumanu ka ra vakarokorokotaka na nona matakau. Ena vakaevei tu beka na veika ena gauna sa na yaco kina oqo?

E rawa li ni o rai tayaloyalotaka na i tukutuku ena yakavi ni vakamacalataka na ka vakadomobula oqo? O ira na udolu, vakaudolu ka ra ciqoma na “maka” ena vuku ni tiko vinaka e ra qai raica oqo ni sa yali na tiko vinaka!

Ia ni dodonu me kauta mai na veivutuni, na vidikoso vakarerevaki oqo sa qai vakavuna ga mera ‘vosavakacacataka na Kalou ka ra vakasequruquru bati kina.

Sa kila tu na Kalou ni kevaka e solia vei ira e dua tale na milioni na yabaki, e ra na sega ga ni veisau. Ni sa tekivu me tau na mate ca, o sa na kila na wekaqu ni sa lewai tawa mudu oti na kisi kece sara. Na vale ni bula kei na vuku vakavuniwai sa na tawa yaga e na gauna ko ya. E rawa li ni o rai

tayaloyalotaka na oso ni veivale ni wainimate kei na vuniwai mai vei ira na lewe vuqa e ra sa kaikaila, cudru, ka tagi tu ena mosi! Na wainimate cava me na rawa ni vakaotia na mosi tonotono oya?

E sega ni tauva na tamata kece na vidikoso ca oya. O ira na tamata ni Kalou ka ra se qai vakacacani toka ga e na dua na gauna lailai sa oti, e ra maroroi mai na veika oqo. Era taqomaki mai vei ira na agilosi ni Kalou. E ra a lomana na Kalou ka talairawarawa vua na nodra Turaga me yacova na mate, ia oqo sa volekati ira sara o Jisu. E dina ni na tau vei ira na totogi mate, ia e ra na sega ni mate na tamata ni Kalou. E na takoso o Jisu me vakabulai ira. Ni ra rusa tiko na tamata talaidredre e na mate ca, e ra na maroroi na tamata ni Kalou e na qeteqete ni ligana na Kalou.

Vakasauri sa rogo mai nai tukutuku - sa vuki na wai me dra!

“Ia nai karua ni agilosi sa sovaraka na nona bilo kina wasawasa, a sa vuki kina me vaka na dra ni tamata mate, ia sa mate na ka kecega sa bula volli e wasawasa.”Vakatakila 16:3. Ena gauna ni katolu ni mate ca ena vuki talega na veuciwai me dra.

O sa bau raica mada na dra ni tamata mate? E boi ka cevata tu. O ira era cati ira na tamata ni Kalou era a vakadavea na nodra dra. Ia oqo rai-tayaloyalotaki ira ena mosi ni vidikoso e sa tauvi ira tu, ni ra dolava yani na paipo me ra via vakacegu mai na nodra mosi, ka qai drodro mai na “dra ni tamata mate”.

“Ia sa dua tani tale kau a rogoca mai nai cabocabo ni soro, sa kaya vaka oqo, na Turaga na Kalou kaukauwa, sa dina ka dodonu na nomuni lewa.” Vakatakila 16:7.

Raica na veibaravi! E ra sa rere na tamata. E vei na vanua me ra gunu kina? E ra a tovolea me vakadavea na nodra dra na yalododonu. Ia oqo e ra sa na gunuva na dra.

Sa qai yaco tale oqo e dua na ka veivakurabuitaki. Nai ubi kei lomalagi ka dau maroroya na vuravura mai na katakata sivia ni matanisiga sa sega ni qai yaga.

“Ia nai ka va ni agilosi sa sovaraka na nona bilo ena mata ni siga a sa soli vua me vakamaqesataki ira na tamata ca e na buka waqa. A ra sa qesa na tamata ni sa katakata vakalevu, a ra sa vosavakacacataka na Kalou, o koya sa lewa rawa na veimate ca oqo, a ra sa sega ni veivutuni me ra vakarokorokotaki koya.”Vakatakila 16:8, 9.

Na mosi vakadomobula sa ra qai vakila ogo na tamata ca. Ni sala vata kei na katakata veivakamai kei na vidikoso, sa dua na ka veivakararawataki dina.

Ena basika na veicakamana e vuqa, me vaka ena gauna i Mosesese; eso mai vua na Kalou ka so mai vei Setani. Era na sega ni vakila na tamata ca na veivakacalai mana nei Setani ena nona sasaga me vakadadamuria na i solisoli ni Yalo Tabu. E vuqa era cakava na cakacaka mana kei na cakacaka vinaka eso era a butaraka tu mai na Siga Tabu ni Kalou ka vakacacani ira era rokova. Era a vakararavi voli mai enai nuinui ni Nona veimaroroi na Kalou. Ia ogo sa dua na ka na nodra cudru. E na vukudra na talaidredre e kaya o Jisu 'E na sega ni curu ki na matanitu vakalomalagi ko ira kecega sa kaya vei au, Turaga, Turaga, ko koya ga sa cakava na lomai Tamaqu sa tiko mai lomalagi'. E ra na lewe vuqa e na kaya vei au e na siga koya, kemuni na turaga, na turaga keimami a sega li ni vakavuvuli ena yacamuni? Ka vakasevi ira na tevoru e na yacamuni? Ka kitaka na cakacaka mana e vuqa e na yacamuni? Ia kau na qai tukuna vei ira, Au sa sega ni kilai kemudou, dou lako tani vei au, koi kemudou sa dau kitaka nai valavala ca. (Maciu 7:21-23). Sa qai laurai vinaka ogo na nodrai tovo dina – E ra "vosavakacacataka na Kalou" ka sega ni veivutuni."

Na veimisini ni veivakabatabatataki era na sega ni sotava rawa na katakata vakarerevaki ogo. Na veivale ena vaka na lovo. Vei ira na tamata talaidredre, ena sega ni kune e dua na vakacegu ena dua na vanua.

Na mate ca ogo sa bau veirauti vinaka kei nai valavala ca ni tamata. Era a rokova na "siga ni matanisiga" me vaka nai vakavuvuli ni tamata - ia ogo sa solia vei ira na Kalou na matanisiga! Era kama ena kama vakarerevaki na tamata.

E na siga oya, e levu e ra na gadreva mera vakarurugi ena loloma ni Kalou kei na nona veivosoti e ra a cata tu mai e na dua na gauna balavu.

Ko ira na tamata ni Kalou se ra vuni tikoga ena vanua lala eso, ia o Koya e a vakarautaka na kakana vei Ilaija e na loma ni veikau e na vukei ira ogo. Ni ra mate tiko na tamata i valavala ca e na vuku ni mate ca, o ira na agilosi ni Kalou era na maroroi ira na tamata ni Kalou ka solia vei ira na ka era gadreva. Nona vosa ni yalayala na Kalou e kaya, –"Ena soli vua na kena kakana, ia e na sega ni di na mena wai. A ra sa qara wai na malumalumu kei na dravudravua, ka sa sega, ni sa mamaca na yamedra ena viagunu, koi au ko Jiova, kau na rogoci ira, koi au na nodra Kalou, na Isireli, kau na sega ni laivi ira." Aisea 33:15-16; 41:17.

Ni ra kaikaila tiko na tamata ca ena vuku ni mosi ka ra sa kolaiciba e na via gunu wai, na Nona vosa ni yalayala na Kalou vei ira nona tamata e kaya, "Ko Jiova sa maroroi iko, e na vakarurugi iko ko Jiova e na ligana i matau. E na sega ni yaviti iko na mata-ni-siga ena siga, se na vula e na bogi." Same 121:5-7.

E na nodra digitaka me rokova na manumanu ka ciqoma na nonai "vakatakilakila" ka sega ni rokova na Kalou kei na nonai "vakatakilakila", e ra sa digitaka na tamata na butobuto. Ia, ena ka oqo, na Kalou sa solia ga vei ira na ka era digitaka.

"Ia nai kalima ni agilosu sa sovaraka na nona bilo ki nai tikotiko ni manumanu, a sa butobuto na nona matanitu, a ra sa katia na yamedra ena vuku ni rarawa, ka vosavakavakavacataka na Kalou ni lomalagi ena vuku ni nodra rarawa kei na nodra vidikoso, a ra sa sega ni veivutunitaka na nodrai valavala." Vakatakila 16:10,11.

Vakasamataka mada oya! Au kila ni sega ni yacova rawa na vakasama ni tamata na ka vakadomobula e na yacovi vuravura. O ira na tamata cecere, na vutuniyau, na tamata vuku ni vuravura kei ira nai kumukumu leca-i-ka e ra na vakamalumulumutaki ena mosi, yalo ca, kei na rere. E na tarai vuravura e dua na veilecayaki levu! Me baleta na veimate ca oqo nai Vola Tabu e tukuna, "Sa tagi na qele....ni sa rusa na vuata ni were....io, na kau kecega ni vanua sa malai: ni sa malai yani na nodra marau na luvu ni tamata." "A manumanu ni vanua talega sa tagi vei kemuni: ni sa di mai na dreke ni wai, ia na bukawaqa sa kania na vanua veico mai veikau." Isa, mera a se kauwai e na nona loloma levu na Kalou. Na ligana e a dodo tu yani ena loloma. Ia oqo e sa bera vakadua!

Era a vakarota na tamata talaidredre me ra kua ni volivoli se veivoli o ira e ra ciqoma nai vakatakilakila ni Kalou. Ia oqo, e ra sa kolaiciba ena viakana ka ra vakayayamo voli e na butobuto loaloa vavaku. Na butobuto levu oqo ei vakatakarakara vinaka ni butobuto levu ni vakasama sa yacovi ira e ra gole tani mai na rarama ni dina.

E ra se vuni tiko ga ena gauna oqo na tamata ni Kalou. E na macawa vica e liu, e ra a vakayalia nodra cakacaka, vale, ka ra drotaka nodra bula mai na matadra na tamata yaloca era uqeti tiko mai vei ira nai liuliu ni lotu kei ira na agilosu ca. Era a vakayalia na ka kece ena vukui Karisito. E ra raica na nodra vakarautaka na kedra na agilosu ni Kalou ena gauna vata era rusa tiko yani kina na tamata ca. Vei ira na talairawarawa, sa soli na vosa ni yalayala ni Kalou, "Na madrai e na soli vua, me na wai e na dei tu." "E na bale

e dua na udolu kina ligamu i mawi, ka tini na udolu ki na ligamu i matau ia e na sega ni yacovi iko. Ko na raica walega ena matamu, ka kunea nai sau ni tamata i valavala ca... E na sega kina ni yacovi iko e dua na ka ca, e na sega talega ni torova na nomu vale e dua na mate dauveiveitauvi." Aisea 33:16; Same 91:3-10.

Ni qai yaco nai kalima ni mate ca na wekaqu , sa ra cudru vakaidina tu na lewe i vuravura taucoko. E ra sa vakadeitaka ni o ira e ra rokova na Siga Tabu dina ni Kalou enai Vola Tabu, e ra vakavuna na veika ca e yaco tiko ka ra guta me vakawabokotaki ira mai vuravura!

Sa lokuci na tiki ni siga. Ena gauna e taqiri kina na kaloko ena bogi levu tutu ni siga lokuci, sa na vakatauci nai totogi mate vei ira na tamata ni Kalou. E kenai rairai ni sa vakadeitaki tu nodra leqa na tamata ni Kalou. Ena siga kei na bogi e ra tagi vua na Kalou me ra vakabulai. E sa laivi ira beka na Kalou? Na ka e ra sotava ogo e vakarautaki ira ki na bula talei kei lomalagi me vaka e sega ni cakava rawa e dua tale na ka.

E na maliwa ni leqa oqori, sa sovaraka na nona bilo nai ka ono ni agilosu.

"Ia nai kaono ni agilosu sa sovaraka na nona bilo ki na uciwai levu na Uferetisi, a sa di kina na kena wai, me caramaki na nodra sala na tui mai na tui-cake. Ia kau a raica e le tolu na yalo velavela e ratou sa vaka na boto, e ratou sa lako mai na gusu ni gata levu, mai na gusuna talega na manumanu, mai na gusuna talega na parofita vakailasu. Ni ratou sa yalo ni tevoro ko iratou, e ratou sa kitaka na cakacaka mana, a ratou sa lako yani vei ira na tui ni veivanua kei vuravura taucoko, me vakasoqoni ira vata ki nai valu ni siga dina koya ni Kalou kaukauwa." "A ratou sa vakasoqoni ira vata ena vanua na yacana ena vosa vaka-Iperiu ko Amaketoni." Vakatakila 16:12-14,16.

Oqo na vanua era cakacaka kina na yalo velavela ena veicakamana me vakarautaki ira nai liuliu kei ira na tamata e vuravura ka "vakasoqoni ira vata" me valuta na Kalou kei ira na nona tamata. Oqo nai valu levu kei vuravura. Oqo nai valu kei Amaketoni. E i otioti ni valu i vuravura ena kedrau maliwa na vinaka kei na ca. E ra sa digitaka oti na nodra yasana na tamata kece sara. E ra lewe levu cake ena yasana ni tamata i valavala ca ka kenai rairai ni na nodra na qaqa - me vakataki Tevita enai valu kei Kolaiace.

Na vosa "Amaketoni" e buli mai na rua na vosa vaka Iperiu - "Har" kei "Megidon." E sega ni dua ga nai valu ka na yaco ena vanua o Mekito. Na vosa "Har" e kenai balebale ulunivanua" Na vosa 'Amaketone' e vakatakarakarataka nai valu levu duadua kei vuravura o koya ena yaco kina na

tamata i valavala ca me ra valuta na Kalou kei ira Nona tamata. Oqo nai valu kei vuravura taucoko. Na lawa ni Siga Sade kei Amerika sa yaco ena veimatanitu kece kei vuravura. Na lawa ka kovuti vuravura taucoko, ena tovolei, ena loma ni dua ga na siga, me vakawabokotaki ira na tamata ni Kalou mai na delai vuravura.

Ni sa yacova yani na soqosoqo duavata ni lotu vakarisito vuki tani na vanua me vakasaurarataki ira nai liuliu kei vuravura (ena maliwa ni veicakamana kei na veivakacalai vakasetani) me vakalawataka na nodra vakamatei o ira era sega ni via rokova na lawa ni siga Sade, sa na yaco na vuravura me vakadeitaka ena ka oqo, na nona rusa.

O ira na tamata ni Kalou, eso era se tikoga e vale ni veivesu, e so e ra vuni tu e na loma ni veikau kei na veiulu ni vanua - sa ra masuta tikoga na nona veitaqomaki na Kalou ena gauna vata e ra veitosoyaki voli kina nai kumukumu era vakauqeti mai vei ira na yalo velavela, me ra vakayacora na lewa ni totogi mate. E na gauna oqo— ena aua butobuto duadua, ena yaco na Kalou ni Isireli me takoso e loma me vakabulai ira Nona tamata yalodina.

Sa vakadeitaki oti na tiki ni siga me na ta vakabalei ka vakawabokotaki nai kumukumu sevaki oqo. E na bogi levu tutu sa vakatauci nai totogi mate. Ena bogi levu tutu oqori, sa takoso na Kalou kaukauwa kei lomalagi me vakabulai ira na Nona tamata.

Na wekaqu lomani, raica na ka qai yaco -

“Ia nai kavitu ni agilosu sa sovaraka na nona bilo e na macawa, a sa rogo mai nai tikotiko vakatu- raga a sa kaya, sa caka oti. A sa rogo na domo ni vosa, kei na kurukuru, ka tibi na livaliva, a sa tavuki vakalevu na vanua, sa sega ni vakakina mai nai vakatekivu ni nodra tiko e vuravura na tamata ka me tavuki vakaukauwa, ka vakalevu vakakina. A sa tawase vakatolu na koro levu, ia sa bale na veikoro ena veivanua, a sa mai vakananumi ko Papiloni na koro levu ena mata ni Kalou, me solia kina na bilo ni waini ni nona cudru waqawaqa. A sa dro tani yani na veiyanuyanu kecega, ia na veiulunivanua sa sega ni kune. A sa lutuki ira na tamata na uca cevata levu mai lomalagi, a kena bibi e dua na taledi; a ra sa vosavakacacataka na Kalou ko ira na tamata ena vuku ni mate ca ni uca cevata, ni sa ka levu sara na mate ca oqo. (Vakatakila 16:17-21).

O PAPILONI NA KA LEVU - NA TINADRA NA DAUTAGANE sa vakamatenitaki ira na veimatanitu ena waini ni nonai vakavuvuli ka veiwaki kina nai

valavala ni lotu Vakarisito kei nai valavala ni qaravi matanisiga. Ia oqo sa gunuva na waini ni Nona cudru na Kalou.

Na nona sasaga o Setani me vakarota nai totogi mate vei ira na nona tamata na Kalou sai cavacava ni sasaga ni nona veivakacalai levu duadua. Sa takoso na Kalou me vakabulai ira nona tamata. Sa dua na veivakabulai levu dina.

Sa tamosa na veika bula. E ra kureitaki na ulunivanua me vaka na vu ni gasau e na cagi. E ra paralase na tamata ca ena yalo ni rere levu ka ra rai ena kurabui ena veika sa yaco tiko, ia o ira na tamata ni Kalou e ra rai e na yalo marau enai veivakatakilakila ni nodra sa na vakabulai. Na veivatu era cokataki e na veiyasana. E cudru ka tavuki na wasa- wasa. E veitosoyaki ka yavala na vanua, ka kakaseresere na veidelana. E ra tilomi e na ua loka na veikoro lelevu i valavala ca era sa vakataki Sotoma tu, Na uca cevata lelevu ka kedra bibi e dua na taledi'e ra vakacaca vakalevu sara. E dua na taledi e tautauvata na 63 na paudi na kena bibi. Sa na rawa mo ni raica ni veika oqo, me vaka na gasau ni dakai ni vanua, ena vorolaka na vei koro lelevu me dasila ka dada.

Na veivale totoka ka ra tara na vutuniyau mai nai lavo e ra butakoca mai vei ira na dravudravua, sa vakavurumemeataki vakamatailalai e matadra. E kasura na bai ni vale ni veivesu, ka ra sereki ko ira na tamata yalododonu ni Kalou ka ra a vesu tu kina ena vuku ni vakabauta.

E dredre me vakamacalataki na nodra domobula kei na nodra lomaleqa o ira e ra a buturaka na nonai vunau na Kalou. O ira na meca ni nonai vunau na Kalou, tekivu mai vei ira nai talatala ka lako sobu, e ra sa qai raica vakamatata na dina. Sa bera nodra raica nai tuvaki dina ni Siga Tabu lasu ka a vakaduria na Lotu Vakaroma kei na yavu e ra a tara tiko mai kina na nodra bula. E lewe vuqa e ra qai raica ni ra sa yali. E ra a digitaka na gaunisala rawarawa era lakova na lewe vuqa - ka ra ciqoma kina nai vakatakilakila ni manumanu E ra a muri ira na i liuliu ni lotu, ka sega ni muria na vosa Dina ni Kalou. E ra a vakavulici me ra vakabauta ni sega ni rawa ni cala na lewe vuqa. Ia oqo e ra qai vuki vei ira nodrai liuliu kei nai talatala ka vatonaki ira ena vuku ni tuvaki vakaloloma era sa tu kina.

Nai valu oqo kei vuravura taucoko sa vakarautaka na nona lesu mai na Karisito, kei ira na Nona agilosi yalosavasava, ni yaco tiko nai otioti ni mate ca.

Sa laurai ena lomalagi e dua nai vakatakilakila ni nona tadu mai na 'Tui ni Tui' kei na 'Turaga ni Turaga'. E na vakanomodi kei na kidroa e ra rai yani

na tamata ni Kalou ki nai lakolako e sa toso voleka tiko mai i vuravura. E ramase cake tikoga ka lagilagi cake tikoga na kenai rairai, me yacova ni sa dua na o vulavula levu, na kena lagilagi e vaka na bukawaqa e kana voli. Sa vodo mai kina o Jisu Karisito me vaka na Turaga qaqa. "Ia ko ira na mataivalu mai lomalagi e ra sa muri koya (Vakatakila 19:11,14). O lomalagi taucoko sa vaka me vakasinaiti vei ira na ka bula lagilagi "e tini na udolu vakatini na udolu na udolu vakaudolu." E sega ni dua na mata ni peni me vakamacalataka rawa. E sega ni dua na mona ni tamata me vakanananutaka rawa na kena rui lagilagi nai rairai tabu oya. Ni voleka cake tiko ga mai na o lagilagi oya, sa raica na mata vakayadua na Turaga totoka o Jisu. Sa sega nai sala wa vakavotona, ia oqo nai sala lagilagi vakaturaga sa toka e na uluna tabu. Na matana e rarama cake, mai na rarama kaukauwa ni matanisiga.

"Ia na yacana sa volai e na nonai sulu kei na sagana talega— A NODRA TUI NA TUI, KEI NA NODRA TURAGA NA TURAGA." Vakatakila 19:16.

Ni lako sobu mai na Tui lagilagi ena o, ka solegi enai ukuuku kei na bukawaqa caucaudre, e yavavala na vuravura. E veitosoyaki na delai vuravura ka ra tokitaki mai na kedra yavu na veiulunivanua. "E na lako mai na noda Kalou, e na sega ni galu e na liutaki koya e dua na bukawaqa sa daukana voli. Ia sa na vakavolivoliti koya e dua na cava rerevaki. E na kacivi lomalagi mai cake ko koya, kei na vuravura talega, me lewai ira na nona tamata ko koya." Same 50:3-4.

"Ia ko ira na tui kei vuravura, kei na tamata e ra kena turaga, kei na tamata vutuniyau, kei ira na vu-ni-valu, kei ira na tamata qaqa, kei ira kece na bobula, kei ira kecega nai taukei, e ra sa vunitaki ira e na veiqara kei na veiuluvatu ena vei-ulunivaua, 'lutuki keimami, ka vunitaki kei- mami mai na matai koya sa tiko enai tikotiko vakaturaga, mai na nona cudru talega na Lami: ni sa yaco mai na siga dina ni nona cudru; ia ko cei e na yatedei me na tu dei rawa?" Vakatakila 6:15-17.

Sa mai mudu na veivakalialiai kei na veiwali. Na vosavosa ca kei na gusu daulasu sa galu. E na maliwa ni nodra rere levu na tamata ca, e ra rogoca na domodra na tamata ni Kalou ni ra tusanaka ena yalomarau ka vaka: "Raica, oqo na noda Kalou, eda a waraki koya, ena vakabulai keda ko Koya." Aisea 25:9

Ni se tauwalili tu ga na vuravura me vaka na daumateni, e na maliwa ni tatamosamosa kei na vavadugudugu ni veika bula, sa rogo mai na domo ni Luve ni Kalou ni kacivi ira na nona tamata yalo dina ena veitabagauna

kece sara mai nai bulubulu. "Ni na lako sobu mai lomalagi ko koya na Turaga ena kaila, kei na domo ni agilosu Turaga, kei na davui ni Kalou, e na qai tucake taumada ko ira na mate e ra sa tu vata kei Karisito e muri koi keda e da sa bula tikoga, e da na kau cake vata kei ira e na o, me da veitata kei na Turaga e na macawa: ia ena vakakina e da na qai tiko vaka kaya na Turaga ka sega ni mudu." 1 Cesalonaika 4:16-17. Ko ira na tamata ni Kalou ka ra bula tikoga e ra na "vakamataliataki kecega," ena vakasauri sara, e na vaka na sauriva ni matada" 1 Koronika 15:51-52. O ira e ra tucake tale mai e na yasana vava kei vuravura kei ira na bula tiko ka ra se qai vakamataliataki ga e ra "veitata kei na turaga ena macawa" 1 Cesalonaika 4:17. E "vakasoqoni ira kece na nona digitaki, o ira na Agilosu mai na cagi vava kei vuravura." E ra kauti ira na gone lalai o ira na agilosu yalosasava kivei ira na tinadra. O ira na veiwekani ka ra veitawasei tu vakadede ena mate e ra sa sota tale, me ra na sega ni veitawasei tale, ka ra kau cake ena domo ni sere ni marau ki na Koro Tabu ni Kalou"

Sa bau dua dina nai Vakabula uasivi kei na na veivakabulai cecere!

Au vakabauta na wekaqu ni sega ni rawa mo wilika tiko na dina veivakurabuitaki oqo ka sega ni gadreva vakalevu mo muri Jisu vakaoti ka me dua na nomu tikina ena nona matanitu lagilagi. Au vakabauta ni sega ni rawa mo wilika tiko nai tukutuku veivakurabuitaki oqo me yacova mai na wase oqo vakavo ke sa tiko na gagadre dina mo vulica ka muri Jisu vakaoti.

O sa vulica me baleta e so nai lawaki nei Setani kei na gaunisala e na vaka-calai vuravura kina me ciqoma na nona lasu. O sa vulica na gaunisala mo drotaka na kena ciqomi na vakatakilakila ni manumanu kei na so na ka me baleta na loloma levu ni Kalou kei na nona vosota vakadede ena nona vakaroti keda. O sa raica ni yalewa dautagane ni Vakatakila 17 ka yacana o "Papiloni" sai koya na Lotu Vakarisito sa bale, ka veiwaki kina na dina kei na i vakarau ni qaravi kalou mata-ni-siga ni matanitu makawa o Papiloni. O sa rawa ni raica ena Vakatakila 18:4 ni kaya na Kalou 'Dou lako tani mai vua na noqu tamata, mo dou kakua ni cala vata kaya, ka me kakua ni tauvi kemudou na nona mate ca, sa kacivi iko tiko o Koya, na wekaqu. Oqori e dua na kaci ni loloma. E i otioti ni nona kaci na Kalou vei ira kece na tamata vakabauta ka ra sa sucu vou, me ra tawasei ira mai na veisoqosoqo e so, veitalia ke ra lewena na tamata vinaka kei ira nai tokani talei, ia ka ra se sega ni talairawarawa vakaoti vei Jisu ka maroroya na nonai vunau kecega na Kalou.

Sa voleka sara ni ra vakadeitaka na nodra digidigi na tamata kece, me ra digitaka na 'vakatakilakila ni Kalou' se maka ni manumanu. Na ka oqo e sega ni baleta ga na kena vakatabui e rua na siga, ia sa baleta na vakarokoroko, na yalodina - vua na Kalou se ki na kaukauwa ni manumanu. E daidai, ni se vakacabora tiko o Jisu na nona dra e na vukuda ena Loqi Tabu Sara mai lomalagi—e daidai, ni "sa yaco mai na nona gauna me lewa." Vakatakila 14:7—ni se bera ni sogo vakadua na katuba ni loloma, ni se bera ni tau na lewa ni bula se mate— ena gauna sara ga oqo, e daidai, e sureti keda na wekaqu lomani me da 'sorovaka taucoko' vei koya ka rawata na bula kei na vakacegu. Vakalailai tale, sa na bera vakadua.

Baleta ni a sorovaka nona dra talei na Turaga lomani o Jisu ena vukuqu e na kauveilatai mai Kalivari, au sa digitaka , ena loloma ni Kalou, meu muri koya e na veivanua kece, maroroya nonai vunau kecega, ka wili kina na Nona Siga ni Vakacecegu ni kavitu ni siga, ka ciqoma nai "vakatakilakila ni Kalou Bula." Vakacava o iko na wekaqu? O na digitaka li mo dina talega vua? Au via tiko vata kei Koya ena nona vakarau lesu tale mai oqo, e sega li ni o gadreva talega oqo na wekaqu?

E kaya o Koya, "Sa kalougata na tamata e ra sa sava na nodrai sulu, me ra kania vakaitaukei na kau ni bula, me ra curu ena matamata ni koro ki lomani koro (Vakatakila 22:14).

E levu e ra kolaiciba tu ena via kania kei na via gunuva na dina. O ira na yalodina e ra sa sega ni mamau ena gauna oqo enai tukutuku gogo ka veivaka loma vinakataki. E ra sa vinakata na 'dina savasava'. Na lasu mai na dela ni tepali e sega ni ra vakawaletaka. Au vakabauta na wekaqu ni o iko e dua ka vakasaqara dina tiko na 'Dina ni vosa ni Kalou' baleta ni sega ni rawa mo wilika tiko mai nai vola oqo me yaco mai eke, vakavo ke ko via kila na loma ni Kalou.

E so tale na taro lelevu e basika mai ena noda vakasama—Vakacava na yabaki 1000 ni veiliutaki i Jisu Karisito? Vakacava nai valavala ca tawa bokoci rawa? E rawa vakacava me da galala mai nai valavala ca ka da kunea na vakacegu ni vakasama? Cava na vuna e levu kina na veimata lotu Vakarisito?

E na sega ni rawa ni saumi taucoko enai vola lailai oqo na veitaro oqori kei na taro tale eso e tiko beka vei iko na wekaqu. Ena vuku ni ka oqo, au via solia vei iko e dua tale nai vola ka vakatokai na "Veisaqasaqa Levu". Nai vola oqo ena sauma na veitaro oqo kei na veitaro bibi tale eso o koya ena vukei keda me da vakarau ki na Nona lesu mai o Jisu. E na rawa ni da

vulica na veiulutaga e so me vaka: Na cava na vuna e vakatarai kina nai valavala kei na leqa, O cei o ira na agilosoi—ka na vakatakilai talega na vere vuni eso nei Setani. O na raica ni tiko na nona Soqosoqo Lotu kena vo na Kalou me vaka e laurai ena Vakatakila 12:17. O na marau talega mo raica e levu tale na ka me baleti lomalagi, na Jeruisalemi vou, kei na sovaraki vakayauyau ni uca taumuri ni Yalo Tabu. Kevaka o gadreva me nomu e dua nai lavelave ni vola oqo, vakalewena na draunipepa e tarava. Keitou na vakauta vakatotolo yani vei iko.

Me vakalougatataki iko kei na nomu matavuvale na Kalou ena nomu tomana na nomu vulica na Nona vosa talei! 'Na loloma i Jisu Karisito me tiko vei kemudou kece sara. Emeni!!!

APPENDIX 1

Ni yaco mai na yabaki 476 A.D., sa kavida tu na matanitu o Roma ki na tini vinaka na i wasewase.

Ko Machiavelli e dua na dau volai tukutuku e na veitabagauna (historian) ka sega ni se bau kila na parofisai oqo, a vola na wasewase ni veimatanitu era mai tikora na vanua vakaroma ni mai bale nai otioti ni Emperor kei Roma o Romulus Augustus (476AD), ka vaka - ko ira na Lombards, Franks, Burgundians, Ostrogoths, Visigoths, Vandal, Heruli, Suevi, Huns, Saxons—oqori e tini taucoko me vaka e parofisai- taki enai Vola Tabu.

“Era laurai votu tu na tini na wasewase oqori ena mape kei Europe ni kua, ka bolei ira tu na dau vakatitiqataka na profisai ena i vakadinadina galu ka veivakurabitaki ni kena vakayacori na parofisai levu oqo. O cei e rawa ni veisautaka nai wiliwili ni matanitu e tini ka ra sa tawana tiko na yalava ni matanitu makawa kei Roma? Italy, Austria, Switzerland, France, Germany, England, Holland, Belgium, Spain kei Portugal—e ra tini, sega ni levu ka sega ni lailai.” (mai vei H. Galtan Gueness pg. 388 – 321)

APPENDIX 1A

“NA MANUMANU” kei na i “LEU LAILAI”

1) Nai leu lailai e tiko vua na “mata ni tamata.” Taniela 7:8

Na “manumanu” e tiko vua nai wiliwili ni dua na tamata.
Vakatakila 13:18

2) Nai “leu lailai” e dauvakacacani ira na yalosavasava nei koya sa cecere sara. Taniela 7:25.

Na “manumanu” e “ia talega na vala kei ira na yalosavasava. Vakatakila 13:7

3) Nai “leu lailai” sa daucavuta na vosa ca vei koya sa cecere sara.
Taniela 7:25.

Na manumanu talega e “dalaga me vosa ca kina Kalou, me vosa vakacacataka na Kalou” Vakatakila 13:6

4) Nai “leu lailai” e tubu cake mai na kedra maliwa na tini nai leu (na tini nai wasewase kei Roma) Taniela 7:8

Na manumanu e ciqoma nona kaukauwa, tikotiko vakaturaga kei na lewa levu mai Roma (ni ra tauyavu oti na tini na i wasewase) Vakatakila 13:2

APPENDIX 2

Na 1260 na Yabaki ni nona Veiliutaki na Manumanu

Na vitu na tiki ni Vola Tabu ka vakamacalataka na 1260 yabaki era tukuna kece tiko na kaukauwa vata ga o koya e vakacacani ira na tamata ni Kalou. Oqo na veitikini Vola Tabu: Vakatakila 13:5, Vakatakila 11:2, Taniela 7:25, Vakatakila 12:14, Vakatakila 11:3, Vakatakila 12:6, Taniela 12:7.

Na ki ka dolava na gauna vakaparofisai e kune ena Isikeli 4:6 kei na Tiko Voli mai na Lekutu 14:34. Na veitikina oqo e vakaraitaka ni dua na siga vakaparofisai e tautauvata kei na dua na yabaki. E na vuku ni ka oqo na gauna kece vakaparofisai me na veisautaki taumada ki na siga. Ni vakayagataki na 'ki' ni gauna vakaparofisai oqo, e taucoko ka rawarawa na kena kilai

E nai Vola Tabu e dua na vula e tiko kina e 30 na siga. E na dua na yabaki e tiko kina e 360 na siga. Oqo na fika e ra na kilai kina parofisai kece ni gauna.

E na Vakatakila 11:2 kei na 12:14 na gauna e tukuni eke na "dua na gauna kei na gauna tale e so, kei na veimama ni gauna." Oqo e rauta eu 31/2 na gauna. Mai na Taniela 4, e da vulica ni dua na gauna e rauta e dua na yabaki. Ena wase ni vola oqo o na raica ni o Tui Nepukanesa e yali na yalona me vaka na ka e parofisaitaka o Taniela a qai veiqasiyaki voli e na vanua veico me vitu na "gauna" (Taniela 4:25). A vaka tu koya me rauta e vitu na yabaki. Kenai balebale ni 31/2 na gauna, e 31/2 na yabaki. (31/2 na yabaki e tiko kina e 1260 na siga)

E na Vakatakila 11:3 kei na Vakatakila 12:6 e vakaraitaka vakavinaka na gauna e 1260 na siga (...e na vakamatei kina o ira na tamata ni Kalou mai vua na manumanu).

Ni vakayagataki na yavu ena Isikeli 4:6 kei na Tiko Voli mai na Lekutu 14:34, ni dua na siga e tautauvata e dua na yabaki, eda raica ni na veiliutaki na kaukauwa oqo me 1260 na yabaki ni bera n qai vuetaki ena vue me mate kina. Ni da raici koya na manumanu, oqori sara ga na ka a yaco.

Ni Nona tukuna vakavitu na gauna oqo na Kalou, e vakaraitaka kena bibi vei Koya.

Oqo na veitiki ni Vola Tabu:

Vakatakila 11:2 kei na Vakatakila 13:5 e tukuna ni kaukauwa oqo ena veiliutaki me 42 na vula (42 na vula kei na 30 na siga dua na vula e rauta e 1260 na siga) ($42 \times 30 = 1260$)

Taniela 7:25 kei na 12:7 kei na Vakatakila 12:14 e tukuna na veiliutaki ni manumanu me $3\frac{1}{2}$ na gauna se yabaki ($3\frac{1}{2}$ na tabaki e tiko talega kina e 1260 na siga).

Na Vakatakila 11:3 kei na 12:6 e vakamacalataka na ni veiliutaki na kaukauwa dau veivakamatei oqo me 1260 na siga.

Na veitikina kece oqo e vakamacalataka ni kaukauwa oqo e veiliutaki me 1260 na siga vakaparofisai oya e 1260 na yabaki.

APPENDIX 3

Oqo na nodrai tukutuku o ira nai vakaillesilesi ni Lotu Katolika me baleta na nonai tutu na nodrai liuliu.

“Na yaca kece e vakatokai kina o Karisito e nai Vola Tabu ka dusia nonai tutu kei na kaukauwa, e soli talega vua na Popi.” Bellamin, “On the Authority of Councils” Bk. 2 Chapter 17.

“Ni sai kemuni nai vakatawa, sai kemuni na vuniwai, sai kemuni na dauveituberi, sai kemuni nai vakatawa ni were, sai kemuni e dua tale na Kalou e vuravura.” Labbe and Cossart’s “History of the Councils,” Vol. XIV, col. 109.

Enai lavelave ni i tukutuku na “Extravagantes” ena vanua o Antwerp, na veimala ni vosa, “Dominum Deum Nostram Papam” - “Na noda Turaga na Kalou na Popi” e rawa ni kune e na tabana e 153. Enai lavelave ni tukutuku cata oqo ena vanua o Parisi, e rawa ni kune ena tabana e 140.

Sa vakatikori vakakina ena uluna na Popu nai sala ‘tabatolu me tui e lomalagi, e vuravura kei na ruku i vuravura – Prompta Bibliotheca Vol. VI, pg. 26.

TAWA CALA

Mai na 27 na vakatutu ka vakatokai na “Dictates of Hildebrands” (mai vei Popi Gregory VII) e kune kina na veitukutuku oqo:

Ka 2 ni vakatutu - Na Popi kei Roma duadua ga e kilikili me okati ni roboti vuravura kei lomalagi

nona lewa (niversal)

Ka 6 ni vakatutu - Me kua ni dua na tamata..... me tiko ena vale vata e tiko kina e dua sa bokoca

na yacana na Popi.

Ka 9 ni vakatutu - Na Ravouvou kece me ra reguca ga na yavana.

Ka 19 ni vakatutu - Ni na sega ni lewai koya rawa e dua na tamata.

Ka 22 ni vakatutu - Ni se sega vakadua ni cala na Lotu VakaRoma, ka na sega, me vaka e tukuna nai Vola Tabu, ni na cala vakadua.

Ka 27 ni vakatutu - E rawa ni vagalalataki ira e so na tamata mai na na nodra tokoni ira eso nai liuliu ca.

APPENDIX 4

NA VAKATABUI NI VOLA TABU

E na bose ni Council e Toulouse, e ra vakarota nai liuliu ni lotu ka vaka: “Keimami vakatabuya ira na lewe ni lotu me ra taukena nai lavelave ni Veiyalati Makawa kei na Veiyalalayati Vou ni Vola Tabu.... Keimai vakatabuya vakabibi sara na nodra taukena nai vei vola oqori ka volai ena nodra vosa vakaitaukei.” “O ira na turaga ni vanua e ra na vakaqarai ira matua sara e ra saqata nai vakaro ena nodra veivale, veikau kei na veiqara e ra vuni tu kina ka mera vakawabokotaki.” Council Tolosanum, Pope Gregory IX Anno. Chr 1229.

E na bose ni lotu na ‘Council of Tarragona’ e ra lewa ka vaka: “Me kua ni dua me taukena na veiyalalayati makawa se veiyalalayati vou ni Vola Tabu e na vosa vakaRoma, ka kevaka e dua e tiko vua me soli mai vua na Bishop ena loma ni walu na siga mai na kena vakalawataki nai vakaro oqo, me rawa ni vakamai. D.Lortsch, Histoire de la Bible en France, 1910 p.14).

Ni ra tauyavu oti na vei Soqosoqo ni Vola Tabu se Bible Societies, e ra qai kalasitaka vata kei ira na Ko- minisi. Enai ka 8 ni Tiseba, 1886 e kaya na Popi Pius IX e nai vola Quanta Cura ka vaka “Ko ira na Kominisi, nai veisoqosoqo vuni kei navei Soqosoqo ni Vola Tabu..., ko ira na meca vakaoqo me ra vakarusai ena sala kece e rawa.”

APPENDIX 5

NAI VALU KEI IRA NA YALOSAVASAVA

A vakayacori na veivakararawataki mai nai ka tinikadua kei na ka tini-karua ni senitiuri me yaco mai ki na gauna oqo, (volai ena 1845) ena ruku ni veivakaro oqori. Ni oti na kena soli na sikinala ena i vakaro se canons of Orleansa tarava mai na nodra vakawabokotaki na kawa tamata na Albigenses, na sasaga veivakalolomataki me ra vakarusai na Waldenses, na nodra bole mate na Lollards ena vuku ni vakabauta, kei nai valu vakadomobula me ra vaqeyavutaki na Bohemians, na

vakamai nei Huss kei Jerome kei na vuqa tale.... na sasaga me vakawabokotaki ena bukawaqa kei na seleiwau na veivakabulabulataki e Spain kei Italy, ena veilawakicataki kei na veivakacacani e Poland kei na veivakamatei levu e Barthlomew, sega ni wili kina na veivakamatei lo ni matabose vakalotu kei na Inquisition (T.R Birks, M.A. The First Two Visions of Daniel, (London: 1845) pg. 258, 259.

Nai wiliwili ni tamata era vakamatei ena Inquisition e Spain e kune ena i vola ka vola ko Lorente, "The History of the Inquisition" (pg. 206-208) ka tukuni kina ni sivia e 300,000 e ra a vakararawataki me vakamatei e Spain duadua ga ka 31,912 e ra vakamai. E milioni vakamiloni e ra vakamatei ena vuku ni nodra vakabauta e Europe raraba."Tabaki ena Bible Readings for the Home, (Washington: Review & Herald Pub. Assoc., 1942) p. 221

APPENDIX 6

NAI VAKARO ME BALETI IRA NA WALDENSES

E dua nai wase levu ni vakaro na (papal bull) ka solia o Popi Innocent VIII ena 1487 me baleti ira na Waldenses (e maroroi tu oqo ena library mai na University of Cambridge) e kune ena kenai vakadewa vakaperetania e nai vola nei John Dowling, na "History of Romicism" (1871 ed.) Book 6, Chapter 5, section 62". (kau mai nai vola na Cosmic Conflict (Washington: Review & Herald Pub. Assoc., 1982) p. 602

APPENDIX 7

I VAKATAKARAKARA

Na bose ni Council of Nicea AD787 a kacivi me vakadeitaka na qaravi ni veivakatakarakara se matakau ena vale ni lotu. E volai tu na vosa oqo ena Ecclesiastical Annals mai vei Barinius, vol.9, pg.391-407 kei Charles J Hefele A History of the Councils of the Church from the Original Documents, book 18, Ch.1, secs 332,333; chapter 2, secs. 345-352 (T. and T. Clark, ed., 1896), Vol.5, pp260-304, and 342-372.

O J. Mendham ena "The Seventh General Council. The Second of Nicea pg. 111-IV e kaya - "Na qaravi ni Vakatakarakara (images) se matakau.... e dua vei ira na i vakaca ni Lotu Vakarisito ka curu lo mai vakamalua e na loma ni lotu e voleka sara me sega ni vakilai. Nai vadi ca oqo a sega ni basika vakasauri mai, me vaka nai vakavuvuli vakailasu tale eso, baleta ke a vaka koya, ke a sotavi ena veivunauci kei na veivatonaki.

"A curumaki taumada yani na veimatakau ena loma ni lotu, sega me qaravi ena so kalou, ia e nai naki me sosomitaka nai vola vei ira era sega ni wilivola rawa, se me vakauqeta na nodra vakasama e so rale....ia a qai kune ni kena curumaki yani na veimatakau ki na loma ni lotu e vakabutobutotaka ga ka sega ni vakararamataka na lomadra na leca-i-ka - a vakalolovirataka ga ka sega ni laveta na yaloi koya e mai lotu."

APPENDIX 8

NA VEISAU NI VUNAU NI KALOU

E dina ga ni kune nai vunau e tini e nai vakadewa ni Vola Tabu ni Lotu Katolika Vakaroma, ia ko ira na yalodina era vakavulici mai nai vola ni lotu ka sega mai nai Vola Tabu. Me vaka e a kunei tu (e na i vola ni lotu), na vunau ni Kalou sa veisautaki ka, vakadeitaki sara na kena veisau mai vei ira nai liuliu ni lotu vaka Roma.

Nai karua ni vunau, o koya e vakatabuya na kena buli se na nona cuva e dua ki na matakau, e sa biutani ena i vola ni lotu Katolika, na i katini ni vunau o koya e vakatabuya na kocokoco, sa mai wasei rua. BIBLE READING FOR THE HOME (WASHINGTON: REVIEW & HERALD PUB ASSOC, 1942) P. 221.

E na drau ni pepa ka tarava sa volai tu kina nai vunau ni Kalou me vaka e solia ko Koya, kei koya e veisautaka na tamata.

NAI VUNAU NI KALOU

ME VAKA A SOLIA KO JIOVA	ME VAKA A VEISAUTAKA NA TAMATA
I Me kakua vei iko na Kalou tani, koi au duadua ga.	I Oi au ko Jiova na nomu Kalou: me kakua vei iko na kalou tani ko au duaduaga.
II Mo kakua ni cakava vei iko e dua na matakau ceuceu: se dua nai vakatakarakara ni ka mai lomalagi e cake, se dua na ka e tu e vuravura: mo kakua ni cuva vei ira se qaravi ira: ni'u sa Kalou vuvu, koi au ko Jiova na nomu kalou au sa sauma na nodra cakaca na qase vei ira na luvedra ka yacova nai katolu ni tabatamata kei na kenai kava cei ira sa cati au; ia ka'u sa vakatakila na loloma vei ira nai tabatamata e udolu vei ira era sa lomani au,ka muria na noqu vunau.	II Mo kakua ni cavuta walega na yaca i Jiova na nomu Kalou
III Mo kakua ni cavuta walega na yaca i Jiova na nomu Kalou;ni na sega ni vakadonui koya ko Jiova sa cavuta wale na yacana.	III Mo namuma mo vakatabuya na siga ni vakacegegu
IV Mo nauma na siga ni vakacegegu mo vakatabuya. E ono na siga mo dau cakacaka kina, ka kitaka kina na nomu cakacaka kecega; ia, nai kavitu ni siga sa siga ni vakacegegu i Jiova na nomu Kalou; mo kakua ni kitaka kina e dua na cakacaka ko iko, se na luvemu tagane, se na luvemu yalewa, na nomu tamata se nomu vada, se nomu manumanu, se nomu vulagi sa tiko ena nomu lomanibai: Ni sa buli lomalagi kei vuravura kei na waitui, kei na ka kecega sa tu mai kina, ko Jiova ena siga e ono, a sa vakacegu e nai kavitu ni siga: O koya sa vakalouga- tataka kina ko Jiova na siga ni vakacegegu ka vakatabuya.	IV Mo vakarokorokotaki rau na tamamu kei na tinamu.
V Mo vakarokorokotaki rau na tamamu kei na tinamu; me dede kina na nomu bula ena vanua sa solia vei iko ko Jiova na nomu Kalou.	V Mo kakua ni laba
VI Mo kakua ni laba	VI Mo kakua ni ia na vei butakoci
VII Mo kakua ni ia na vei butakoci	VII Mo kakua ni butako
VIII Mo kakua ni butako	VIII Mo kakua ni beitaka vakailasu na kai nomu.
IX Mo kakua ni beitaka vakailasu na kai nomu.	IX Mo kakua ni kocova na watina na kai nomu.
X Mo kakua ni kocova na nona vale na kai nomu; mo kakua ni domona na watina nona vada,se nona pu- lumakau, se nona asa, se dua na ka e nona na kai nomu. (Lako Yani 20:3-17)	X Mo kakua ni kocova na nona ka na kai nomu. (Butler's Catechism, Page 28)

APPENDIX 9

NA MATAI NI LAWAI NI SIGA SADE

Na matai ni gauna a vakarokorokotaki kina na siga Sade me vaka e dua nai tavi e kune ena i vakaro nei Constantine ena 321AD ka vakarota me cegu na mataveilewai kece ni matanitu, na lewe ni veikoro lelevu kece, kei na vei vanua ni ta yaya e na Siga Sade (Venerabili die Solis) vakavo ga o ira e ra cakacakataka na gele se teitei. Encyclopedia Britannica 9th Edition article 'Sunday'.

Na kenai lavelave taumada ena vosa vaka Latini e tiko ena Codes Justiniani (Codes of Justinian), lib.3, title 12, lex 3.

Na lawa oqo e volai vaka Latini kei na vosa Vakaperetania e nai vola nei Philip Schaff History of the Christian Church. Vol. 3, 3d period, chapter 7, sec. 75, pg. 380, footnote 1.

E kune talega ena i vola nei Henry Newman, A Manuel of Church History, (Philadelphia: The American Baptist Publication Society, 1933), rev. ed., Vol.1, pp. 305-307.

APPENDIX 10

TIKI NI VOLA TABU NI “MATAI NI SIGA NI WIKI”

E milioni vakamilioni na lotu Vakarisito yalodina era lotu ena vei Siga Sade, nai matai ni siga ni wiki. E ra vakabauta ni dua na gauna, ena dua na sala, e dua a veisautaka na siga ni so Kalou. O koya oya, se era sega ni kila ni Kalou sa vakatikitikitaka nai kavitu ni siga ka sega ni matai ni siga me Siga Tabu.

E dina sa mai yaco e dua na veisau.

Ia mai vei cei? E da sa raica ni Kalou a cakava na Siga ni Vakacecegu mai nai matai saraga ni macawa ni veibuli. A vakatikitikitaka e na veimacawa e na kedrau maliwa na tamata kei na Kalou me ka ni veivakalougatataki kei na veivakabulai . E dua na siga me nodrau na Kalou kei na tamata.

Ke sa veisautaka na Kalou na nona vakasama me baleta nona siga talei ni veisotari vata kei keda, ena sega li ni na vakamatatataka na veisau levu duadua oqo ena nona i Vola Tabu?

E da sa raica ni manumanu e kaya ni o koya e cakava na veisau, ia cava e kaya nai Vola Tabu baleta na ka oqo..

E tiko e 8 na tiki ni Vola Tabu e na veiyalayalati vou ka cavuti tiko kina nai matai ni siga ni wiki. Raici ira vakavinaka sara:

Maciu 28:1

Marika 16:1,2

Marika 16:9

Luke 24:1

Joni 20:1

Joni 20:19

Cakacaka 20:7,8

1 Koronica 16:1,2

Na matai ni lima na tiki ni Vola Tabu e tukuna tikoga baleta na nodratou lako na marama kinai bulubulu ena mataka caca ni matai ni siga ni wiki, ka sa tucake ko Jisu mai na mate.

Raica na Joni 20:19 e na nomui i Vola Tabu. E tukuna nona rairai o Jisu vei iratou na tisaipeli ena yakavi ni matai ni siga ni wiki. E tukuna ni ratou vakasoqoni tiko oya na tisaipeli baleta nodratou 'rerevaki ira na Jiu' E ratou

a rere. E sega ni macala de ra lako mai na Jiu me vesuki iratou ka vakamatei ratou me vakataki nodratou i Liuliu. E ratou a vuni tiko.

E ratou a raica nona mate nodratou i liuliu daulomani e na Va-ka-raubuka. E ratou lesu tale mai ka vakarautaka na ka boivinaka ka vakacegu ena Siga ni Vakacecegu me vaka nai vunau – Luke 23:56. Oqo e ratou sa vuni tiko, ka sogo tu na katuba “ena vuku ni nodratou rerevaki ira na Jiu” Joni 20:19.

E sega ni tukuni e dua na veisau.

Na kavitu ni tiki ni Vola Tabu na Cakacaka 20:7-8. E tukuna, “Ia e nai matai ni siga ni wiki, ni sa soqoni vata ko ira sa lotu me ra dovi madrai, sa vunau vei ira ko Paula, ni sa vakarau lako e na mataka; a sa vunau tiko ka lomalomani-bogi na vanua. A sa vuqa na cina e nai taba loma ni vale ecake, keimami sa soqoni vata kina.”

Oqo e dua na soqoni vaka bogi—na gauna buto ni matai ni siga ni wiki. Vakai Vola Tabu oqo na gauna buto ni matai ni siga ni bera mai na gauna e rarama . Ena Vakatekivu 1:5 e kaya, ‘a sa vakatoka na rarama na Kalou me siga, a sa vakatoka na butobuto me bogi, ia na yakavi kei na mataka sa kenai matai ni siga.” Na butobuto e lako mai liu.

Nai Vola Tabu e okata me tekivu e dua na siga mai na yakavi e dua (dromu ni siga) ki na yakavi ka dua (dromu ni siga kadua)

Nai kavitu ni siga e tekivu ena yakavi ni Vakaraubuka. Nai matai ni siga e tekivu ena yakavi ni vakarauwai. E tiko o Paula vata kei ira na luve ni Kalou ena gauna e butobuto ni matai ni siga ni wiki –Bogi ni Vakarauwai.

Oqo e dua na soqoni ni ‘Veitalatala: e vunau tiko o Paula me yacova na bogi levu tutu, ka qai lutu mai na katuba leka na cauravou o Utiko (Cakacaka 20:9)

E rawa ni da raica nodra marau na lewe ni soqoni ni vakabulai koya na Kalou. Tikina e 11 e tukuni ni ra veivosaki ka dovi madrai ka kida na mataka ka sa lako tani mai ko Paula. Tikina e 13 e vakaraitaka ni o Paula e vakayagataka na mataka ni Siga Sade me taubale ki Aso.

E sega talega ni dua na ka e ke me vakaraitaka e dua na veisau me baleta na Siga ni Vakacecegu.

Nai otioti ni tiki ni Vola Tabu, na 1 Koronica 16:1-2 e tukuna me baleta na matai ni siga ni wiki ka vaka, “Ia e na vuku ni soli me nodra era sa lotu, me vaka kau sa vakarota vei ira na veisoqosoqo lewe ni lotu mai Kalatia

dou kitaka vakakina koi kemudou talega. E nai matai ni siga ni wiki, mo dou dui tugana nai yau eso me tu, me vaka sa vakalougatataki kina ko koya, me kakua kina ni caka na soli ni kau sa lako yani." Na tikina e tolu e tukuna ni na kauta yani ko koya nai solisoli ki Jerusalemi.

E ke, me vakataka mai Kalatia e vakarota o Paula e Koronica me caka e dua na tau soli, kumuni rawa enai matai ni siga ni wiki me qai yaco mai o koya me kauta sara vei ira na dravudravua mai Jerusalemi. E sega ni tukuni eke e dua na so Kalou se lotu, ia me "dui tugana nai yau eso" na tamata yadua e nai matai ni siga ni wiki. A kerea na ka oqo o Paula me kakua tale ni caka na tiko vasokaqoni ni yaco yani. 1Koronica 16:2

E na gauna oqo e ra a sotava tiko na Lotu Vakarisito mai Jerusalemi na dredre ka wavoki tiko o Paula ki na veisoqosoqo lotu me kumuna na soli e na vukudra. (E dodonu me da veinanumi vakaoqo nikua)

E sega talega ni dua na ka e na tiki ni Vola Tabu oqo me baleta na veisau ni Siga ni Vakacegegu ni Kalou kina Siga Sade.

Na cava na nona i valavala o Paula ena vuku ni so Kalou?

Sai koya oqo.

"A sa curu kina vei ira o Paula, me vaka na nonai valavala, ka sa lotu e na Siga ni Vakacegegu sa vakavulici ira kina mai nai Vola Tabu." Cakacaka 17:2

O Jisu, na nodai vakarau a dau nonai valavala talega me laki lotu ena Siga ni Vakacegegu, nai kavitu ni Siga, na Siga Vakarauwai (Luke 4:16).

APPENDIX 11

NA VUNAU NI VALAVALA NI LOTU KEI NA VEIYALAYALATI E RUA

Na kedrau duidui na vunau Vakayalo ni Kalou (na vunau e tini) kei na vunau ni valavala ni lotu e matata tu. Raica vakavinaka na kedrau duidui. Nai vunau o koya e okati kina na nodra vakacabori na manumanu a vakoti ki na kauveilatai, o koya ka dua, ena tu dei me tawa mudu.

Vunau e Tini	Vunau ni Valavala ni Lotu
1) E vakatokai na “vunau vakaturaga”. Jemesa 2:8.	1) E vakatokai na “vunau sa vakarota na i valavala ni lotu.” Efeso 2:15
2) A tukuna na Kalou Vakaruva 4:12,13.	A tukuna ko Mosese. Vunau ni Soro 1:1-3
3) A volai ena i qaqalo ni liga ni Kalou. Lako Yani 31:18.	A vola ko Mosese ena dua nai vola. Il Veigauna 35:12
4) A biu ena loma ni kato ni veiyalayalati. Lako Yani 40:20, Iperiu 9:4.	A biu ena yasa ni kato ni veiyalayalati. Vakaruva 31:24-26
5) Sa ka e “tu dei ka tawa mudu”. Same 111: 7,8.	A vakoti ki na kauveilatai Kolosa 2:14
6) A sega ni vakaotia ko Karisito. Maciu 5:17,18.	A vakaotia ko Karisito Efeso 2:15

Na vunau levu e rua oya ‘Mo lomana na Kalou ena lomamu taucoko, yalomu taucoko kei na nomu vakanananu taucoko. Nai karua ni vunau levu oya, Mo lomana na kai nomu me vakataki iko. Na vunau e tini e umani koto e na rua oqo. Na matai ni va nai Vunau ka volai e na matai ni vatu raraba, e tukuna na gaunisala ni noda loloma vua na Kalou e na yaloda taucoko.

(Me kua na Kalou tani, kua na qaravi matakau kua na cavuta wale na yacana ka nanuma na Siga ni Vakacecegu mo vakatabuya). Nai otioti ni ono e nai karua ni vatu raraba e baleta noda loloma vua na kai noda se tamata, me vaka nona lomani keda. (Me da talairawarawa vei ira nodai tubutubu, kua ni laba, kua ni veibutakoci, kua na butako, kua na lasu, kua na kocokoco).

NA VEIYALAYALATI MAKAWA KEI NA VEIYALAYALATI VOU

Na veiyalayalati makawa e vakadeitaki ena dra ni manumanu (raica Lako Yani 24:5-8) kei na Iperiu 9:19-20) ka vakayavu ena nodra vosa ni yalayala na tamata ni ra na talairawarawa kina i vunau ni Kalou.

Na veiyalayalati vou e vakayavu ena nona vosa ni yalayala na Kalou me vola ki na yaloda na nonai vunau ka qai vakataudeitaki ena dra nei Karisito (Iperiu 8:10 kei na Jeremaia 31:33,34).

Iperiu 8:10 – “A sa kaya ko Jiova, sa vakaoqo na veiyalayalati kau na cakava ve ira na mataqali nei Isireli ni sa oti na gauna koya, au na tugana na noqu vunau kina lomadra, ka vola e na yalodra. Ia kau na yaco meu nodra Kalou, ia e ra na yaco me noqu tamata.”

APPENDIX 12

SEGA NI YALI E DUA NA GAUNA

E taura vinaka na vuravura e 365 na siga, 5 na aua ka 48 na miniti, ka 47.8 na sekodi me lako wavokita na mata ni siga.

Ia e sega ni rawa ni da biuta oya e na dua nai Vola ni Vula (se Calender) ka yaco kina me vakavou tikoga na nodai Vola ni Vula. Oya na vuna e tiko kina na yabaki ka vakatokai na "Leap Year". (yaco ena vei ya va na yabaki) E na 1582 e ra dikeva ni balavu cake, mai na 365 na siga na yabaki o ya, ka ra qai vakai-kuritaka e 10 na siga me donu kina na dua na vula (month), ia na 7 na siga ni dua na macawa e sega ni veisautaki. Na siga Lotulevu nai kava (4th) e qai muria na Vakaraubuka nai katini-ka-lima (15th). Sa mai vakadodonutaki na i vola ni vula ka sega ni dua na veisau ki na macawa.

E dina ni so tale noda 'Leap Year' e na vei senitiuri e sega ga ni veisau na veisiga ni dua na macawa, ka sega ni dua na miniti me yali!

E a levu nai vola ni vula e na gauna makawa. Nai matai ni vola ni vula me vaka sa tu nikua a tekivu vakayagataki mai na 45BC mai vei Julius Caesar. Na yaca ni veisiga e tiko ni kua e ra a sa vakayagataka tu mai ena gauna oya.

Baleta ni ra qarava na veivuravura e maliwa lala(planets) o ira na kai Papiloni, e lewe levu e ra a vakatokayacataka na veisiga e na yaca ni veivuravura. O ira na Iperiu se ko ira na volavola enai Vola Tabu e ra a sega vakadua ni cakava na ka oqo. Oqo na vuna, ni dina ga ni sa tiko ena gauna nei Karisitona na yaca ni veisiga sa tu nikua (me vaka na Siga Sade, Moniti, etc), o ira na volavola enai Vola Tabu e ra sega ni vakayagataka na veiyaca oya, ni ra kau mai vei ira na qaravi Kalou matakau. Na lotu makawa na 'Mithra religion' mai Papiloini kei Peresia e vakabulabulataka na vakatokai ni siga ni macawa ki na yaca ni veivuravura e maliwa lala

Baleta ni ra nanuma ni kalou e levu na nona kaukauwa o Mithra, a tekivu mera qaravi koya na sotia ni Roma. Ena nodra veitosoyaki, era a yaco me vakatoka na veisiga ni macawa e na yaca era vakatoka kina na veivuravura e maliwa lala na mataqali tamata na Teutonic, na mataqali ka qai mai basika kina o Jamani. O ira na tamata oqo, na Teutons, era a qai vakaisosomitaka na yaca ni veivuravura ena so na yaca ni nodra Kalou. (a yaco tiko oqo ni se bera o Karisito) A mai kabi na veiyaco oqo ka vakade-wataki sobu mai vei keda. E toka oqori era na veiyaca ni nodra kalou na Teutons kei na siga ni macawa e vakatokai kina.

Sun - Sunday

Moon - Monday

Tiu - Tuesday

Woden - Wednesday

Thor - Thursday

Frigg - Friday

Saturn - Saturday

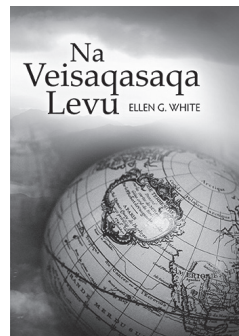
Dr. W. W Campbell, na Director ni Lick Observatory mai Mount Amilton, California e kaya: "Na vitu na siga ni dua na macawa sa va- kayagataki tu mai e na gauna i Mosese ka sega ni dua na yavu meda nanuma ni a yaco na veisau e na veitaravi ni macawa kei na kedra siga mai na gauna oya me yacova mai na gauna oqo." D.W Cross ena "Your Amazing Calender" (Tauton 1972) pg. 6,7.

Na gauna e rawa ni vakamuri sobu me yaco sara kina sekodi mai na nodrai tuvatuva na kalokalo!Au a volavola ki na Pentagon e Washington D.C. Department of Astronomy. Eratou a qai vakadeitaka ni mai na kedrai tutu (position) na kalokalo, e volai tukutukutaki tu na veitiki ni gauna yadua mai na na yabaki 500 B.C.

Ko Dr. J.B Dimblely ena British Chronological and Astronomical Association, e kaya ni oti e vica vata na yabaki ni nona vakadidike, "Ke bese na tamata me vakamura na veimacawa ka sa guilecavi na gauna, ena rawa ni kilai tale na siga ni macawa ena kedra dikevi nai tosotoso ni veivuravura e macawa kei na nodrau veisivi na siga kei na vula. O ira nai bulibuli yalodina oqo mai lomalagi e ra maroroya tu na vitu na siga ena kena dodonu vakaoti, ka ra vakadinadinataka na vitu na siga ka volai enai Vola Tabu." All Time Past, p.10

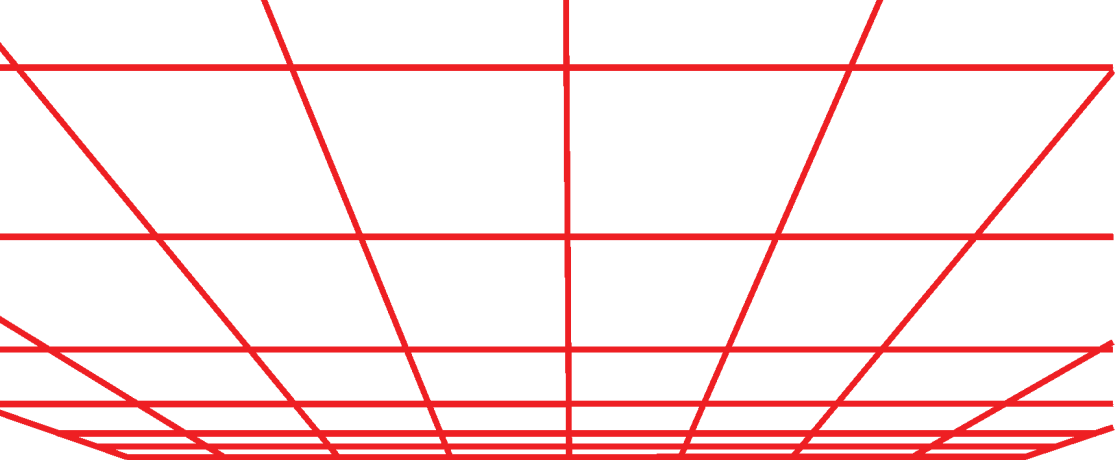
E talei ni da rogoca na nona tukuna na dina vata oqo ko Dr. G.E. Hale, e dua na dauvakadidike rogo levu ena maliwa lala, ena vica ga na mala ni vosa, "E sega ni se yali e dua na gauna."

Ke ko gadreva e so nai kuri ni tukutuku oqo ena uasivi mo na wilika nai vola *Na Veisaqasaqa Levu* ka vola ko Ellen G White. Nai vola oqo e solia e dua nai tukutuku veivakauqeti ni veigauna mai na Bale kei Jeruisalemi ena yabaki 70AD, ki na gauna ni Vuki Tani mai na Lotu Vakaroma ena vanua ko Europe, na basika cake mai ni tukutuku ni Siga Tabu vakaivolatabu ena vanua o Amerika ka vakamatatataka na veika ena yaco ena i vakataotioti ni gauna sa tu oqo e matada.

E rawa ni ko na kunea ka wilika e dua nai lavelave sega ni saumi ni i vola oqo e na **www.NaVeisaqasaqaLevu.com**

E dua na gauna veilecayaki levu sa waraki keda tu mai.
Nai vola e tiko oqori ena ligamu ena kauti iko
kina ka e raici ena daku ni latilati –
Ni na yaco vakidacala ena yaco beka ni naica.

